

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Інститут Історії Церкви

Магістерська робота

ІЄРОМОНАХ ДАМ'ЯН БОГУН ЧСВВ – «ІСПОВІДНИК ВІРИ»
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Студент 6-го курсу: Дмитро Козак

Науковий керівник: Олег Беген

кандидат історичних наук

Рецензент: Володимир Мороз

кандидат історичних наук

Львів 2022

Козак Д.В. Ієромонах Дам'ян (Григорій) Богун ЧСВВ – «Ісповідник віри» Української Греко-Католицької Церкви: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / Д.В. Козак / Український Католицький Університет. Інститут Історії Церкви; Наук. кер: к.і.н. Беген О.Б. – Львів: УКУ, 2021. – 108 с.

Анотація. У роботі досліджено життєвий шлях, душпастирська і наукова діяльність ієромонаха Чину Святого Василя Великого о. Дам'яна (Григорія) Богуна. Розкрито особливості ув'язнення і кримінального процесу над ієрм. Дам'яном. Проаналізовано пастирське служіння ієромонаха в період перебування у ГУЛАЗі. Узагальнено спроби реабілітації отця Богуна під час «брежнєвського застою». Проведено комплексне дослідження душпастирської діяльності отця в «катакомбний» період Української Греко-Католицької Церкви, а також у перші роки відновлення Незалежності України.

Ключові слова: Чин Святого Василя Великого, Василіянські монастирі, ув'язнення, кримінальний процес, допити, ГУЛАГ, ВТТ, «катакомбна Церква», реабілітація, протоігумен, журнал «Місіонар», ієромонахи ЧСВВ, сс. Йосафатки, історик Чину і Церкви.

Abstract. The paper reveals the life, pastoral and scientific activity of the monk of the Order of St. Basil the Great, Fr. Damian (Gregory) Bohun. The peculiarities of imprisonment and criminal proceedings against monk Damian are revealed. The pastoral ministry of the monk during his being in the GULAG is analyzed. Attempts to rehabilitate Fr. Bohun during the "Brezhnev stagnation" are summarized. A comprehensive research of the pastoral activity of the father in the "catacomb" period of the Ukrainian Greek Catholic Church, as well as in the first years of the restoration of Ukraine's independence.

Keywords: the Order of St. Basil the Great, Basilian monasteries, imprisonment, criminal proceedings, interrogations, GULAG, correctional camp, "catacomb Church", rehabilitation, archbishop, "Misionar" magazine, OSBM hieromonks, ss. Josaphat, historian of the Order and the Church.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ І ПОКЛИКАННЯ	12
1.1 Походження, шкільна і гімназійна освіти	12
1.2. Монаше покликання	15
1.3. Вишкіл молодих кандидатів до священства	20
РОЗДІЛ II. ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ІЄРОМОНАХА ДАМ'ЯНА БОГУНА РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ	25
2.1. Арешт ієрм. Дам'яна Богуну.....	25
2.2. Ув'язнення	28
2.3. Судовий процес, винесення вироку ієромонаху Дам'яну Богуну	31
2.4. Відбування покарання у ВТТ.....	36
РОЗДІЛ III. ДУШПАСТИРСЬКА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОТЦЯ ДАМ'ЯНА БОГУНА.....	46
3.1. Душпастирська діяльність після відбування терміну покарання	46
3.2. Спроби реабілітації о. Богуну під час брежнєвського застою.	51
3.3. Протоігумен ЧСВВ у підпіллі (1972-1987 рр.)	58
3.4 Духовний провід сестер св. Йосафата	62
3.5. Історик і дослідник історії Церкви і Василянського Чину	65
3.6. Ієромонах Богун очима монахів ЧСВВ	69
3.7. Останні роки життя та служіння	71
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	80
ДОДАТКИ.....	88
ІЛЮСТРАЦІЇ.....	106
КАРТИ.....	107

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

АІЦ – Архів Інституту Історії Церкви

АП – Апостольський Престіл

арк. – аркуш

АУСБУ ЛО - Архів Управління Служби Безпеки України у Львівській області

бр. – брат

В. – Великий

вип. – випуск

ВІФБС – Василянський інститут філософсько-богословських студій

ВР – Верховна Рада

ВТТ – Виправний Трудовий Табір

вул. – вулиця

ВУЧК – (рос.) Всеукраинская чрезвычайная комиссия

ГДА СБУ – Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України

ГКЦ – Греко-Католицька Церква

ГПУ – Генеральна Прокуратура України

гр. – громадянин

ГУЛАГ – (рос.) Главное управление исправительно-трудовых лагерей

див. – дивись

Еп. – Єпископський

єп. – єпископ

ЗССЙО – Сестри Святого Йосифа Обручника

ЗСССЙ – Згромадження Сестер Святого Священномученика Йосафата

ІЦ – Інститут Історії Церкви

ІТЛ – (рос.) Исправительно-трудовые лагеря

ієрм. – ієромонах

ім. – імені

ін. – інші

КГБ – (рос.) Комитет Государственной Безопасности

КК УРСР – Кримінальний Кодекс Української Радянської Соціалістичної Республіки

Краслаг – (рос.) Красноярский лагерь

крб. – карбованці

м. – місто

М. – Місіонар

МВС – Міністерство Внутрішніх Справ

МДБ – Міністерство Державної Безпеки

НКВД – (рос.) Народный комиссариат внутренних дел

НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ

о. – отець

обл. – область

Облсуд – Обласний Суд

ОГПУ – (рос.) Объединённое государственное политическое управление

о.-д. –отець-доктор

оо. – отці

оп. – опис

ОУН – Організація Українських Націоналістів

п. – пан

пд.-сх. – південно-східний

перекл. – переклад

ПНР – Польська Народна Республіка

Пресв. – Пресвяте

Преч. – Пречиста

р. – рік

р.Б. – рік Божий

ред. – редакція

р.н. – рік народження

рр. – роки

РРФСР – (рос.) Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика

с. – село

с. – сестра

СБУ – Служба Безпеки України

св. – свята

св. – святий

Сл.Іс.Хр. – Слава Ісусу Христу

с.р. – сего року

спр. – справа

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

ССНДМ – Сестри Службниці Непорочної Діви Марії

СССР – (рос.) Союз Советских Социалистических Республік

сс. – сестри

ст. – стаття

ст. – століття

т. – том

т. – товариш

т. зв. – так звані

то.Капуцинів – товариство Капуцинів

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква

УК – Український Кодекс

УЛАГ – (рос.) Управление исправительно-трудовых лагерей

УМГБ – (рос.) Украинское Министерство государственной безопасности

УНКДБ – Український Народний Комісаріат Державної Безпеки

УПА – Українська Повстанська Армія

УПК – (рос.) Уголовно-процессуальный кодекс

упор. – упорядник

ур. – уродженець

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

УСССР – (рос.) Украинская Советская Социалистическая Республика

ф. – фонд

ЦВК – Центральна виборча комісія

ЦДІАУ – Центральний Державний Історичний Архів України

ч. – частина

ЧГК – (рос.) Чрезвычайная Государственная Комиссия

ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого

шт. – штук

ВСТУП

XX століття для Української Греко-Католицької Церкви (далі – УГКЦ) було століттям розквіту і піднесення Церкви за часів діяльності глави УГКЦ митрополита Андрея Шептицького і всіх тих церковних діячів, які допомагали митрополитові у цій справі, особливо монахи Чину Святого Василія Великого (далі – ЧСВВ). Також це було століття горя, мучеництва і страждань для Української Церкви і українського народу: коли тоталітарна радянська влада забрала свободу віросповідання, але не змогла забрати віру в Ісуса Христа; коли ув'язнила і запроторила всіх, хто були незгідні із політикою СРСР, у свою «машину смерті» під назвою ГУЛАГ, але не змогла ув'язнити любов і жертвенність тих українців, які повністю віддали себе для служіння ближньому в цих таборах смерті; коли залякувала та переслідувала греко-католицьке духовенство і мирян впродовж багатьох років свого панування, але не змогла зламати релігійну і національну свідомість вірних Католицької Церкви.

У 1996 році Папа Римський святий Іван Павло II у своєму Апостольському листі з нагоди 400-ліття Берестейської унії сказав: «[...] Відзискавши свободу, ми не можемо забувати переслідувань і мучеництва [...]. Невід'ємною частиною цієї нашої релігійної пам'яті є обов'язок пригадувати собі значення мучеництва, вказуючи на пошанування конкретних свідків віри [...]»¹. До таких «свідків віри» із впевненістю можна зачислити українського релігійного і громадського діяча, ієромонаха Чину Святого Василія Великого, в'язня ГУЛАГу, підпільного протоігумена Галицької провінції оо. Василіян, науковця і педагога, історика, архівіста і журналіста отця Дам'яна (Григорія) Богуна (1910-2008).

Тема праці є **актуальною** і малодосліджуваною, а тому заохочує до подальшого дослідження душпастирської діяльності василіянина Дам'яна Богуна, щоб донести прийдешнім поколінням той приклад жертвенності та любові до Бога і до українського народу, які плекав цей ієромонах.

¹ Іван Павло II. *Апостольський лист Римського Архисрея Івана-Павла II з нагоди 400-ліття Берестейської унії* // patriyarkhat.org.ua (25.02.2021).

Метою праці є відтворення та аналіз життєвого шляху «Ісповідника віри»² ієрм. Дам'яна Богуна, ЧСВВ, а також оцінка його діяльності у релігійному житті греко-католиків.

Для досягнення сформульованої мети передбачається виконання таких **завдань**:

1. встановити основні біографічні відомості з життя та діяльності отця Дам'яна Богуна;
2. описати особливості ув'язнення і судового процесу над ієрм. Дам'яном;
3. дослідити і проаналізувати пастирське служіння отця в період заслання;
4. узагальнити спроби реабілітації о. Богуна під час «брежнєвського застою»;
5. описати особливості пастирської діяльності ієрм. Дам'яна у підпільні часи УГКЦ;
6. узагальнити душпастирську і наукову діяльність отця у роки Незалежності України.

Об'єктом дослідження у цій справі виступає постать греко-католицького ієромонаха Дам'яна (Григорія) Богуна, ЧСВВ.

Предметом дослідження є життєвий шлях, душпастирська і наукова діяльність о. Дам'яна.

Хронологічні рамки дослідження: 1910-2008 роки.

Нижня межа дослідження – 1910 р. – час, коли народився Григорій Богун, майбутній ієромонах Дам'ян Чину Святого Василія Великого.

Верхня межа – 2008 р. – відповідає останньому року життя ієрм. Дам'яна Богуна.

Для досягнення поставлених завдань ми використаємо різні **методи дослідження**:

- за допомогою **біографічного методу** висвітлимо основні біографічні відомості з життя та діяльності отця Дам'яна Богуна;

² «Ісповідник віри» це людина, яка постраждала за віру під час гонінь, при тому не загинувши мученицькою смертю (*Сповідник* // <https://uk.wikipedia.org> (25.02.2021)).

- **хронологічно-описовий метод** допоможе нам розкрити особливості ув'язнення і судового процесу над василіянином Богуном;
- завдяки **комплексному методу** дослідимо пастирське служіння отця в період заслання;
- застосовуючи **описовий метод**, опишемо умови, в яких ієромонах Дам'ян відбував покарання;
- за допомогою **методу узагальнення** висвітлимо спроби реабілітації о. Богуна під час «брежнєвського застою», а також підсумуємо особливості його пастирської діяльності у підпільні часи УГКЦ;
- **методом аналізу** ми проаналізуємо душпастирську і наукову діяльність отця Дам'яна у роки Незалежності України;
- завдяки **методу інтерв'ю**, який відіграв важливу роль у написанні цієї роботи, нам вдасться дізнатися детальну інформацію із біографії і душпастирського служіння о. Богуна у підпільні часи.

Методологічною основою магістерської праці є принципи об'єктивності та історизму. Використання цих принципів дало змогу неупереджено підійти до висвітлення життя і діяльності ієромонаха Дам'яна та його ролі у збереженні Василіянського Чину в катакомбний період УГКЦ, а також його багатогранної наукової діяльності у роки незалежності українського народу.

Наукова новизна дослідження. Вперше здійснено комплексне дослідження життя та діяльності ієромонаха Дам'яна Богуна Чину Святого Василія Великого. Також вперше описано на основі кримінальної справи факти ув'язнення, тримання в тюрмі і допити, кримінального процесу над отцем Дам'яном. Вперше змодельовано процес реабілітації о. Богуна в радянській період Української Держави, а саме під час «брежнєвського застою». Окрім цього, вперше виявлені особливості душпастирського служіння отця в період заслання в ГУЛАГ і в катакомбний період Української Греко-Католицької Церкви. Вперше здійснено комплексне дослідження пастирської і наукової

діяльності ієромонаха Дам'яна Богуна в роки виходу УГКЦ із підпілля і в роки відновлення Незалежності України.

Огляд джерел і літератури.

Основними джерелами, на яких базується наше наукове дослідження, є:

- *«Кримінальна справа на Богуна Григорія Михайловича»*, яка заведена радянськими органами безпеки на греко-католицького ієромонаха Дам'яна. Ця кримінальна справа розглянута нами досить критично, що дає змогу правдиво узагальнити кримінальний процес над отцем. Справа знаходиться в Архіві Управління Служби Безпеки України у Львівській області (АУСБУ ЛО).
- Інтерв'ю з ієрм. Дам'яном Богуном із *«Архіву ІІЦ»* та інтерв'ю інших представників чернецтва УГКЦ про особу отця;
- *Особисті матеріали, рукописи і записи о. Дам'яна, які є в Архіві оо. Василіян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні*, що знаходиться у монастирі св. Онуфрія у м. Львові.

Важливим джерелом стали приватні інтерв'ю, які дослідник сам зібрав, розпитуючи співбратів по Чину і знайомих людей, які знали о. Дам'яна, а саме: владика Іринія Білика, ієрм. Василя Мендруня, ієрм. Корнилія Яремака, ієрм. Володимира Палчинського, ієрм. Єроніма Грома, ієрм. Лазаря Громадського, а також монахиню Згромадження Святого Священномученика Йосафата с. Любов (Марію) Козак.

Ще одним джерелом була особиста справа монаха Богуна Григорія, яка знаходиться в Центральному державному історичному архіві України у м. Львові, з якої автор отримав детальну інформацію про дитячі роки Григорія Богуна і навчання в Академічній гімназії у м. Львові.

Окрім цього, використано щорічні видання 30-х років ХХ століття з *Архіву оо. Василіян*, а саме *«Catalogus Ordinis S. Basilii Magni»*.

Не менш важливим джерелом інформації у цьому дослідженні стали матеріали періодичних видань журналів і часописів *«Світло»*, *«Місіонар Пресвятого Ісусового Серця»* та *«Календар Місіонаря»*, на сторінках яких

ієромонах Дам'ян публікував статті про своє ув'язнення і заслання до ГУЛАГу, а також досліджував історію Церкви і Василіянського Чину.

Крім цього, в процесі написання праці використовувалися інші джерела та література.

Робота побудована за проблемно-хронологічним принципом і складається зі вступу, списку умовних позначень і скорочень, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, додатків, ілюстрацій і карт.

У **першому розділі** основну увагу зосереджено на дитячих роках отця, його навчанні в гімназії у м. Львові та в Місійному інституті у м. Бучачі, перших роках монашого покликання, а також висвітлено особливості навчання і служіння ієромонаха Дам'яна Богуна у різних Василіянських монастирях Галичини, педагогічну діяльність отця для майбутніх монахів ЧСВВ і перебування ієрм. Богуна поза межами Галицького краю у часи Другої світової війни.

Другий розділ розповідає про перебіг арешту і судового процесу над ієромонахом Дам'яном Богуном. Також тут розглядаються звинувачення, які висували отцю-василіянину каральні органи, висвітлено особливості заслання і перебування о. Дам'яна Богуна у виправно-трудовому таборі Краслаг, а також душпастирську діяльність у цьому таборі.

У **третьому розділі** представлено душпастирську і наукову діяльність о. Дам'яна у катакомбний період Української Греко-Католицької Церкви. При цьому, основними завданнями розділу було відтворити пастирське служіння отця після відбування терміну покарання, критично проаналізувати спроби реабілітації ієрм. Богуна під час «брежнєвського застою». Окрім цього, дослідник у розділі аналізує особливості керівного служіння на посаді протоігумена Галицької провінції ЧСВВ о. Дам'яна та духовний провід сс. Йосафаток. Три останні підрозділи представляють наукову діяльність отця у перші роки Незалежності України, а також свідчення про ієромонаха Дам'яна (Григорія) Богуна його співбратів оо. Василіян.

РОЗДІЛ І

СЕРЕДОВИЩЕ ВИХОВАННЯ І ПОКЛИКАННЯ

1.1 Походження, шкільна і гімназійна освіти

Цеблів³ – рідне село ієромонаха Чину Святого Василя Великого Дам'яна (Григорія) Богуна має славу історію. Письмова згадка про село датується ще з 1499 року. А з 1651 року, коли гетьман Війська Запорізького Богдан Хмельницький проходив через Цеблів разом із полководцем Іваном Богуном на битву під Берестечком, з того часу, мабуть, починається рід Богунів у селі. Цінним внеском в історію села була душпастирська праця українського греко-католицького священника, активного культурного і громадського діяча Галицького краю, слуги Божого отця Кирила Селецького⁴, який був душпастирем у селі з 1874 р. аж до своєї смерті у 1918 році. Ще одним епізодом в історії села стала щаслива подія: у родині Бід – Олексія та Анни у 1903 році народилася дівчинка Ольга, майбутня блаженна преподобномучениця УГКЦ с. Олімпія Біда Згромадження Сестер св. Йосифа Обручника Пречистої Діви Марії⁵.

18-го березня 1910 року в селянській сім'ї народився Григорій Богун⁶. Михайло, батько Григорія Богуна, народився в селі Цеблів в 1880 році і був

³ Цеблів, розташоване за 6 км на північний схід від давнього князівського міста Белз і, ймовірно, засноване у XII ст. назва села походить від того, що князі мали свою резиденцію і часто зупинялися там на полювання і говорили «це був лов», звідси і Цеблів (І. Вергун, *Цеблів – село, яке залишилося у спогадах // Голос Сокальщини* <<https://golossokal.com.ua/ru/zgadajemo/cebliv-selo-yake-zalishilosya-spogadax.html>> (3.01.2021).

⁴ Отець Кирило Селецький – народився 29 квітня 1838 року в селі Підбужі, біля Самбора; дружина – Емілія Івасів; 8 січня 1860 року був рукоположений на священника; вкінці 1874 року Селецький став парохом у селі Жужелі, до парафії належало село Цеблів; розвинув душпастирську діяльність у селі Жужелі, а саме духовну, соціально-харитативну, культурну; у Цеблові і Жужелі позасновував читальні; села Жужіль і Цеблів, коли до них прийшов Селецький у 1874 році, були дуже розпнячені і саме він зумів повернути багато людей до активного способу життя; цікавою є історія із життя о. Кирила Селецького, конфлікт з оо. Василями, а саме о. Єремією Ломницьким: «[...] духовний провідник о. Ломницький повідомив засновника ССНДМ о. Селецького, що він може приймати дівчат до новіціату й переводити до інших домів лише у порозумінні з о. Єремією. [...] Сестри розуміли, що о. Селецькому вже важко керувати згромадженням, бо він вже був у старшому віці, натомість ЧСВВ – це добре зорганізований чин. [...] ОО. Василяни поставили перед Львівським Митрополитом питання посілості сестер Службниць, які були записані на о. Селецького [...] Церковна влада, не заслухавши о. Селецького, передала провід згромадженням оо. Василям у 1897 році»; 28 квітня 1918 року отець помер у Цеблові (Сапеляк А, *Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших згромаджень*, Львів, 2004, 13-95).

⁵ Бриндак І. *Біда Олімпія* // esu.com.ua (3.01.2021).

⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юєр С. Смолюк // АПЦ, спр П-1-1-150, 1.

одружений з Анною (дівооче прізвище Боднар). В сім'ї Михайла і Анни⁷ було троє синів і дочка: Іван (1902 р.н.), Василь (1907 р.н.), Григорій (ієрм. Дам'ян) (1910 р.н.), Марія (1912 р.н.). Під час Першої світової війни батько Григорія Михайло був призваний до австрійського війська, а потім на італійський фронт, де він і загинув. Охрестив⁸ хлопчика парох сіл Жужеля і Цеблова⁹ отець Кирило Селецький. Після смерті батька Григорія мама Анна вийшла заміж вдруге. Вітчимом для малого Григорія став Василь Мокривський з с. Цеблова, в подружжі народилася дитина, яка померла під час Першої світової війни¹⁰.

Початкову освіту майбутній ієромонах Григорій здобув у сільській школі, де було 3 класи, і яку організували вчителі пан Матрикула, офіцер Української Галицької Армії, та пан Лукач з Цеблова:

[...] в часі війни перші літа мої шкільні випадали, не було правильного навчання, тому що учитель, який в селі був призначений вчити дітей, вмер [...] Аж після закінчення війни прийшов учитель Лукач з родиною і від того часу я зачав нормально вчитися. Мене зразу прийняли в третю класу, бо я трошечки десь навчився читати. Два роки після того прийшов до села такий п. Матрипула, він з Української армії, шукав роботу [...]¹¹.

⁷ Батько Михайло Богун, був сином Івана і Марії, а мама Анна, батьки якої, Михайло Боднар і Меланія з роду Коляшинська, були рільниками (Особиста справа монаха Богун Григорія // ЦДАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 2).

⁸ Слід зазначити, що свідоцтво уродин і хрещення на поч. ХХ ст. було двома мовами: українською і латинською. У цьому свідоцтві зазначалося: назва єпархії: Перемишль; повіт: Сокаль; деканат: Белз; парохія: Жужель, але церква також була і у Цеблові – св. Косми і Дам'яна. Це свідоцтво детально описувало інформацію про дитину Григорія: рік, місяць і день уродин: 18/3 1910; хрещення і миропомазання: цього місяця (тобто березень); число дому: Цеблів, 143; віросповідання: гр. кат.; стать: чоловіча; інше, наприклад: повитуха – Татіянна Прохар. Свідоцтво було підписане власною рукою пароха і завірене церковною печаткою (Особиста справа монаха Богун Григорія // ЦДАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 2).

⁹ Парафія в Жужелі – церква дерев'яна Воскресіння Господнього; освячення церкви відбулося 1906 р. в часі візитації каноніка через єпископа Чеховича; парох: Високопреподобний Кирило Селецький, рукоположений на священика 1860 р., дочірня від матерньої парафії в Жужелі (відстань 2 км) парафія в Цеблові, дерев'яна церква Косми і Дам'яна, збудована 1867 р.; латинників в Жужелі 76, в Цеблові 5, жидів в Жужелі 41, в Цеблові 10; школа в Жужелі 4- класи етатова (яку утримувала і визначала вчителя громада), в Цеблові 3 класи теж етатова, викладали в школах «язиком руским»; дітей в Жужелі 171, в Цеблові – 84; дяка для дітей оплачувала громада; в Жужелі є читальня «Просвіта» (членів 15), каса громадська, крамниця церковна; в Цеблові читальня Громадська (членів 31), каса і крамниця громадська, каса Райфайзена (*Шематизмъ всего клира греко-католицкой Епархій Соединенныхъ Перемыской, Самборской и Сяноцкой на рокъ воль рожд. Хр., 1910. Перемишль 1909, 17-18*).

¹⁰ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юєр С. Смольок // АПЦ, спр. П-1-1-150, 2; Лещук Т. *Белзькі дзвони: документальна повість про часи Белзького князівства і наступні періоди – до наших днів*, Львів 1999, 537.

¹¹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 3.

У віці 12 років Григорій поїхав до м. Львова подавати документи в Академічну гімназію¹², в якій вчився з 1922 р. до 1926 року¹³. Перед навчанням у гімназії, хлопець вчився два роки в бурсі. На третьому році свого життя у Львові молодий хлопчина жив у приміщенні Малої семінарії на вулиці Сикстуській (тепер вул. Петра Дорошенка) біля Головної пошти, а ходив на науку в Академічну гімназію на вулиці Леона Сапеги (сучасна вул. Степана Бандери)¹⁴.

Директор Ілля Кокорудз¹⁵ очолював Академічну гімназію з 1909 року до 1927 року, в той час, коли навчався в гімназії Григорій Богун¹⁶. У 1920 році прийшли до Академічної гімназії молоді учительські сили, які вчили Григорія Богуна¹⁷, а саме: професор Мирон Федусевич; доктор Іван Любомирович, автор *«Латинської Граматики»*; вчитель географії та історії Володимир Козак; вчитель математики і природи, професор Роман Прокопович; катехит і доктор філософії отець Гавриїл Костельник та багато інших вчителів і наставників¹⁸.

¹² Академічна гімназія у Львові – одна із найдавніших гімназій з українською мовою викладу; гімназія заснована у 1784 році як частина Львівського університету; до 1849 р. навчання проводилося латинською і німецькою мовами; від 1867 р. навчали українською мовою; з 1992 р. відновлена як Перша Львівська гімназія (Середа О. *Академічна гімназія у Львові* // <http://www.history.org.ua/?termin=Akademichna_himnazii > (4.01.2021).

¹³ Протокол допиту Дам'яна Богуна від 26.12.1945 // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 17.

¹⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 3.

¹⁵ Ілля Кокорудз провадив Академічну гімназію 18 років (1909-1927) в часи Першої світової війни і в повоєнний період; після війни був головою українського товариства «Бесіда»; був це «свій» директор, що жив наскрізь українським суспільним життям; у 1933 р. помер від раку (Шах С, *Львів – місто моєї молодості*. Мюнхен 1956, 49-50).

¹⁶ Шах С, *Львів – місто моєї молодості*. Мюнхен 1956, 49-50.

¹⁷ Державна Гімназія академічна у Львові видавала Річне свідоцтво, в якому зазначалося, що «Богун Григорій, уроджений дня 18 марта 1910 в Цеблові в воєвідстві Львівським, релігії гр-кат, ученик другої класи, одержує за шкільний рік 1922/23 отсе свідоцтво. Поведенне: добре»; у Львівській гімназії вчили аж п'ять мов: українська, польська, латинська, грецька, німецька, а також історію, географію, математику, природописні науки та ін. предмети. Також у Річному свідоцтві зазначалося: «число опущених шкільних годин: 18; з того неоправданих: 2; ученик був увільнений від половини шкільної оплати 13/ІІІ 1923». Особисто підписувався директор гімназії. Так як м. Львів було під окупацією Другої Речі Посполитої (1918-1939 рр.), всі шкільні документи видавалися також і польською мовою (Особиста справа монаха Богуна Григорія // ЦДІАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 3).

¹⁸ Шах С, *Львів – місто моєї молодості*. Мюнхен 1956, 193-194.

1.2. Монаше покликання

У 16 років юний Григорій вирішує йти до монастиря. Новіціат¹⁹ був у Крехівському монастирі отців Василян, але настоятелі не взяли Григорія до монастиря і він був змушений закінчити своє навчання у м. Бучачі:

[...] Тоді мені відповіли з Крехова, що ми не приймаємо в початкових клясах цього року, ми зачали приймати після 5 гімназійної і тому, як Ви хочете вчитися, то зголосіться до Бучача, там є місійний інститут василянський і там 5 клясу закінчите і тоді вже можна буде перейти [...] ²⁰.

У 1911 році протоігумен ієромонах Платонід Філяс²¹ заснував при Хрестовоздвиженському монастирі ЧСВВ у м. Бучачі «Місійний інститут імені святого Йосафата» (далі Місійний інститут). Метою Місійного Інституту було плекання місіонерів, які мали проповідувати Боже слово як у своєму краю, так і за кордоном²².

За дорученням місцевих парохів²³ чи катехитів, приймали до Місійного Інституту тільки найздібніших хлопців. Також з нього було багато покликань до новіціату ЧСВВ у с. Крехові. Григорій Богун вступив до нього у 1926 році і його прийняли на безплатне навчання, хоч стипендія була розрахована на 12 учнів. На той час в монастирі ревно виконували служіння і вчили Григорія Богуна такі ієромонахи: Євтимій Бобрецький – директор Місійного інституту, пізніше секретар провінції ЧСВВ; Іриней Готра²⁴ – префект інституту, викладач

¹⁹ Новіціат – в Католицькій Церкві період послушництва, тобто випробування тих, які вступають в монаший орден (*Новіціат // catholicencyclopedia.in.ua/noviciat* (4.01.2021)).

²⁰ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 3.

²¹ Ієромонах Платонід (Павло) Філяс, ЧСВВ (1864-1930) народився 27 вересня 1864 року в Добрячині Сокальського повіту; 1883 р. вступив до ЧСВВ в Добромільській монастир; рукоположений на священника 15 вересня 1889 р.; з 1904 р. до 1917 р. – протоігумен Галицької провінції ЧСВВ; діяльність отця Платоніда: редактор молитовника «Гостинець» (1892 р.); редакція часопису «Місіонар» (1897 р.); реорганізація гімназії у Бучачі в «Місійний інститут імені Святого Йосафата» (1911 р.); 1920-1926 рр. ігумен Жовківського монастиря оо. Василян; з 1926 р. душпастирська діяльність у Дрогобицькому монастирі оо. Василян (Чава І, *Сьогодні 150 років від дня народження о. Платоніда Філяса // osbm.info* (4.01.2021)).

²² Стоцький Я. *Бучацький монастир отців Василян: на службі Богові й Україні. До 300-ліття заснування*. Жовква 2011, 57.

²³ Щоб поступити до Місійного інституту у Бучачі, отці-настоятелі Інституту вимагали Свідоцтва моральності, яке писав парох вступника. Парох про Григорія Богуна написав: «[...] Григорій Богун, гімназійний ученик, ур. 18/3 1910 в Цеблові цілий час свого побуту у родинім домі заховувався добре[...] (Особиста справа монаха Богуна Григорія // ЦДДАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 4).

²⁴ Ієромонах Іриней (Іван) Готра, ЧСВВ народився 31 серпня 1890 року в селі Руда, Рогатинського повіту, в Галичині; 18 квітня 1920 р. рукоположений на священника; префект Місійного Інституту до 1930 р.; з 1941 р. ігумен монастиря отців Василян у Підгірцях; заочний суд у Москві засудив о. Готру до 10 років заслання в Казахстан; 1962 р. отримав польське громадянство і виїхав до Америки; 24 грудня 1973 року упокоївся в Бозі (Крив'як Б. *Отець Іриней Готра. Постаті // Дзвіниця* 13 (2000) 13).

польської мови і каліграфії; Павло Олінський – вчитель латинської мови; Августин Жарський – вчитель історії; Інокентій Баган – вчитель української мови, а з 20 жовтня 1930 р. ігумен монастиря у м. Бучачі.

4 вересня 1927 року, після закінчення Місійного Інституту імені святого Йосафата, Григорій Богун вступив до Василіянського Чину на новіціат у Крехівський монастир: «з 1926 по 1927 роки – то є мій 5 клас гімназійний, то я пішов на новіціат, таку подав просьбу і мене прийняли. В перших днях вересня, не знаю котрого то було – 1, 2 чи котрого, точно не знаю»²⁵. Сімнадцятирічний Богун так згадує свої перші кроки монашого покликання:

[...] Тому що всі ми ті бучацькі на той день повинні приїхати до монастиря, де вже Крехівський той новіціат був [...] Я там зустрів двох своїх співтоваришів шкільних. Один називався Нагірний, а другий – Ридель [...] Ми зголосилися до їх монастиря, ми з Бучача [...] Тут є з Бучача о. Манько. То перший, хто нас привітав [...] А потім вже нас запізнали з магістром. Отець магістр називався Лисько [...]²⁶.

Магістр новіціату ієрм. Микола Лиско²⁷ захворів, а замість нього прибув до монастиря новий магістр ієромонах Павло Теодорович. Щоб отримати габіт (монашу одягу) треба було звернутися за благословенням до єпископа своєї дієцезії²⁸:

[...] митрополит Шептицький посвячував церкву у селі Вишенька і заїхав до Крехова [...] Йому о. Магістр сказав, що маємо тільки, а тільки новиків, тільки трудність маємо тепер, що їм вже прийшов час дати габіти, а не маємо ніякої відповіді від консисторії [...] А митрополит каже: «Моїм то я сам даю, то вже не треба чекати, аж прийде відповідь, я даю їм габіт [...]²⁹.

²⁵ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 5.

²⁶ Там само, 6.

²⁷ Ієромонах Микола (Ніл) Лиско народився 14 листопада 1877 року в селі Лапаївка; у 1892 році переїхав до Львова і здобув 5 гімназійний клас; на новіціат оо. Василіян вступив 14 вересня 1897 року у Добромилі; монаше ім'я Микола; 24 вересня 1905 року рукоположений на священника; з 1912 до 1920 рр. ієрм. Лиско ігумен Бучацького монастиря; з 1920 до 1927 рр. магістр новіціату у Крехівському монастирі; 1927-1929 рр. ігумен монастиря оо. Василіян у Гошеві; з 1947 року жив у Бразилії; помер 28 вересня 1971 року у Бразилії (*Золотий ювілей священства (1905-1955) // Світло* 10 (1955) 4-5).

²⁸ [...] «То в кожній дієцезії був інший, у Львові був митрополит Андрей Шептицький, в Перемишлі був Йосафат Коциловський, а Станіславівський був Григорій Хомишин [...] Я походив з Перемиської дієцезії, мені треба було звернутися до Перемишля до Коциловського» [...] (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 6).

²⁹ «[...] Високопреподобному Отцеві Николаєві Лиско, Ігуменові й учителеві новиків ЧСВВ в Крехові, [...] до прохання з дня 7 лютого 1928 Ч.43 Еп. Ординаріят заявляє що не знана доси ніяка перепона, яка стояла би на перешкоді до прийнятті Григорієм Богуном до новіціату й облечення в монашу одіж Ч.С.В.В. Грамоту вишлесь пізніше. З гр.кат. Еписк.Ординаріату.Перемишль, дня 18 марта 1928» (ЦДІАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 5).

Григорій Богун отримав габіт (монаший одяг) і нове ім'я Дам'ян під час обряду «облечин» 4 березня 1928 року³⁰, а перші обіти монах Дам'ян склав 5 травня 1929 року в Крехівському монастирі³¹. Цього року бр. Богуна разом із 15 його співбратами у чернецтві направили завершувати курс гуманістичних студій у Лаврівській монастир оо. Василіян³².

У Лаврівському монастирі оо. Василіян сповняв уряд ігумена ієрм. Модест Пелех³³, також він вчив монахів риторики; вчителем української і старослов'янської мов був ієрм. Лазар Березовський³⁴ – засновник та перший редактор календарів «Місіонаря»; вчителем грецької мови був ієрм. Корнило Войтович; латинську мову вчив ієрм. Яким Сеньківський; ієрм. Іриней Крутій вчив німецьку мову, у минулому – офіцер Української Галицької Армії; Пахомій Борис був консультором монастиря³⁵:

[...] Отак приблизно ті всі предмети, які в гімназії викладалися, нам викладали, то називався схолястикат – середня освіта в монастирі, яка тривала два роки [...] Після того, як ми закінчили і поздавали іспити середньошкільні, ми перейшли вже до вищої школи, в нас то називалася філзофія, тривала 2 роки і була у Добромилі [...]³⁶.

У 1928 році у Добромильському монастирі було започатковано філософські студії під проводом ігумена ієрм. Йосафата Лабая, в майбутньому ректора ГКЦ колегії імені св. Йосафата в Римі. З 1931 р. ієрм. Йосафат був не

³⁰ « [...] Йосафат Коциловський, Єпископ Перемиський, Самбірський і Сянський, Мир в Господі і Архієрейське благословення [...]. Се стверджуємо власноручним Нашим підписом і Нашою печаттю, що нічо не стоїть на перешкодї, щоби підчинений Нам в Христі Григорій Богун був припущений до облечин в монашу одїж і до Новіціату ОО. Василіян [...]» (Особиста справа монаха Богуна Григорія // ЦДДАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 6; *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIX*. – Žovkva, 1929, 14).

³¹ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni*, 14.

³² Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 8.

³³ Ієромонах Модест (Михайло) Пелех, ЧСВВ народився 11 листопада 1883 року у селі Лука; 26 травня 1903 року вступив до новіціату у Крехові; 3 травня 1908 року склав урочисті обіти; рукоположений на священника у Кристинополі 8 грудня 1912 р.; у 1926 році ієрм. Пелех душпастирював у Кристинопільському монастирі, а з 1928 року ігумен у Лаврові; з 1935 року ігумен монастиря оо. Василіян у Жовкві; ув'язнений на десять років каторги; 27 червня 1955 р. помер у Львові (Ваврик М.о. *На вічну пам'ять о. Модеста Пелеха, ЧСВВ // Світло* 3 (1956) 34-37).

³⁴ Ієромонах Лазар (Лев) Березовський народився 16 квітня 1868 року в селі Мозолівці на Тернопільщині; 5 листопада 1896 року вступив до новіціату оо. Василіян у Добромилі; рукоположений на священника архієпископом Сильвестром Сембратовичем 12 березня 1893 року; засновник календаря «Місіонаря», перший номер якого побачив світ у 1901 році; у 1931 році ієрм. Лазаря обрано генеральним консультором Василіянського Чину; з 1931 року Головна управа ЧСВВ переїхав до Риму і ієрм. Березовський жив у Вічному місті до 1948 року; після Другої світової війни він виїхав у США; помер 27 лютого 1952 року у США (Крив'як Б. *Отець Лазар Березовський, ЧСВВ – засновник та перший редактор «Календарів Місіонаря»*. *Постаті // Дзвіниця* 11 (2000) 22-23).

³⁵ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXX*. – Žovkva, 1930, 18; *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXI*. – Žovkva 1931, 19.

³⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 9.

лише духовним батьком монастиря у Добромилі, але також і префектом філософських студій, викладав філософію і провадив духовні вправи; ієрм. Мелетій Лончина був вікарієм монастирського дому і писав хроніку дому провінції; ієрм. Марко Романович³⁷ вчив філософію, пізніше виїхав до Америки і започаткував видавництво журналу «Світло»; ієрм. Платон Мартинюк був екзаменатором монахів у Добромилі; ієрм. Корнило Войтович цього року перебував у Добромилі на лікуванні³⁸.

Впродовж 1931-1933 рр. на філософських студіях у Добромилі навчалося 16 монахів. В цей період бр. Богун³⁹ та інші студенти мали виклади з таких предметів: математики, геометрії, схоластичної філософії, логіки, онтології, космології, психології, теодицеї і філософії моралі⁴⁰.

1933 рік став для брата Дам'яна одним із найважливіших у житті. Перед складанням *торжественних обітів* у Василіянському Чині кожен монах мав написати власноручно *Заяву зречення дїбр*.

[...] Я, низше підписаний, чернець Чина святого Василя Великого, що складаю торжественні обіти, й тим самим обіт убожества, заявляю при упрошених свідках, що зрікаюсь всякого майна движемого і недвижимого [...] Добромиль, 7. IV.1933 р. Бр. Дамян Богун, ЧСВВ. Свідки: о. Мелетій Лончина, ЧСВВ, о. Марко Романович, ЧСВВ, бр. Володимир Ковалик, ЧСВВ⁴¹.

У Добромильській обителі оо. Василіян 9 квітня 1933 року бр. Дам'ян Богун склав довічну професію у Василіянському Чині св. Йосафата⁴².

Після закінчення курсу філософії у Добромилі, у 1933 р. вивчав богослов'я у Кристинопільському монастирі оо. Василіян⁴³. Він впродовж 1933-1935 навчальних років вивчав такі предмети: моральне і догматичне богослов'я, Святе

³⁷ Геромонах. Марко (Микола) Романович народився 13 грудня 1904 року в Снятині, Галичина; у 16 років вирішив посвятитися всеціло на службу Богові і 4 серпня 1920 року вступив до новіціату оо. Василіян у Крехові; рукоположений на священника 12 жовтня 1930 року в Перемишлі з рук єпископа Йосафата Коциловського, ЧСВВ, засновник згромадження «*Сестер Місіонарок Християнської Любові*»; помер ієрм. Марко Романович 8 грудня 1958 року у Канаді (о. д-р. Марко Микола Романович ЧСВВ // *Світло* 5 (1959) 48).

³⁸ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXII*. – Žovkva, 1932, 16; *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIII*. – Žovkva 1933, 13.

³⁹ Протокол допиту Дам'яна Богуну від 26.12.1945 // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 17.

⁴⁰ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIII*. – Žovkva 1933, 13.

⁴¹ Особиста справа монаха Богуну Григорія // ЦДІАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 7.

⁴² «о. Богун Григорій Дам'ян», *Архів оо. Василіян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні*, «Богун О., Дам'ян Григорій».

⁴³ Протокол допиту раніше осудженого Богуну Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 134.

Письмо, єврейську мову, канонічне право, історію Церкви, Святі Тайни і катехитику⁴⁴.

Після Кристинопільського монастиря його разом з іншими братами перевели до Жовківського монастиря, щоб продовжили студіювати богослов'я⁴⁵. Ігуменом монастиря був ієрм. Модест Пелех, який перед тим був ігуменом у Лаврові; викладачем канонічного права був ієрм. Павло Кисіль, який перед тим був професором богослов'я в духовній семінарії у Львові; викладачем догматики був ієрм. Йосафат Скрутень⁴⁶; редактором журналу «Місіонар» був ієрм. Пахомій Борис та інші ієромонахи⁴⁷.

Після закінчення всіх тих найнеобхідніших дисциплін, які треба було знати кожному священнику, прийшов час висвятити бр. Дам'яна Богуна на ієромонаха. У віці 26-ти років брат Дам'ян Богун разом із тринадцятьма співбратами по Чину був висвячений на ієромонаха Перемишльським владикою Йосафатом Коциловським, ЧСВВ.

Свячення на ієромонаха відбулися 21 травня 1936 року у Жовківському монастирі оо. Василіян. Ієрм. Дам'ян Богун згадував: «[...] 21 травня 1936 – то є перед «літним» Миколаєм, на яким є відпуст в Крехові, сусіднім до Жовкви, туди зразу нас послали на роботу. Висвятили і вже йди сповідай. Нас наперед вже переекзаменували до того, щоб ми могли сповідати [...] Так що, як прийшло, треба було помочі в тім Крехові, то нас зараз післали – їдь сповідай⁴⁸. Того дня я вже став людиною іншою [...]»⁴⁹.

⁴⁴ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVI.* – Žovkva, 1936, 39.

⁴⁵ Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 134.

⁴⁶ Ієромонах Йосафат Скрутень народився 24 лютого 1894 року в селі Пархач, Сокальського повіту; вступив до монастиря у Крехові 18 серпня 1909 року; 26 серпня 1916 року складає довічні чернечі обіти; рукоположений на священника 20 жовтня 1918 року; професор філософії у Львівській Духовній Семінарії та в Богословській Академії; з 1949 року жив у Римі; 12 жовтня 1951 року несподівано помер у Римі (Купранець О.о. *Світлій пам'яті ченця-вченого // Світло* 10 (1971) 347-348).

⁴⁷ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVI.* – Žovkva, 1936, 39.

⁴⁸ «Йосафат Коциловський, Єпископ Перемиський, Самбірський і Сяницький. Всечесному Отцеві Дам'янови Григорієви Богунови ЧСВВ, мир в Господі і Архієрейське Благословення: Цею граматою уділяємо Вам в Господі, апробату, судовласть і позволення сповідати в межах Перемиської Епархії Христових вірних та розрішати їх від гріхів за виїмком задержаних. Пригадуємо Вам, що при справованню св. Тайни Покаяння треба завсігди строго заховувати все те, що в тім згляді приписують св. канони Церкви, синодальні рішення і інші церковні постанови. Дано в Перемишлі дня 16 червня 1936.» Підпис архиєрея власною рукою і печатка (Особиста справа монаха Богуна Григорія // ЦДІАУ, ф. 684, оп. 1. спр. 514, арк. 8).

⁴⁹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 11.

Відпуст на свято «Літнього» Миколая у Крехівському монастирі у міжвоєнному часі мав свою цікаву історію⁵⁰. Травень 1936 р. запам'ятався ієрм. Дам'яну не тільки сповіддю, але й важливою подією:

[...] 70000 паломників прибуло до Крехова у травні 1936 року, коли на празник «теплого» Миколая була відкрита Хресна Дорога, на зразок, як у Єрусалимі і паломник допускає двох речей: великих Божих ласк і відпустів. [...] Нарід, як мурашки, облягли гору, де заложено стації Хресної Дороги [...] і сам владика Йосафат Коциловський ступав і благословив її [...]»⁵¹.

1.3. Вишкіл молодих кандидатів до священства

Після Крехівського відпусту Святого Миколая ієрм. Дам'ян Богун був призначений навчати гуманістів у Добромильському монастирі. Там він викладав латинську мову⁵², а також був архівістом, бібліотекарем і проповідником⁵³: «[...] В латинській мові я був так, як кождий василіянин, то так, якби в рідній мові. Я мав там латинську мову, а крім того десь мінералогію чи щось (з природничих щось наук) [...]»⁵⁴.

У 1936 р. ігуменом у монастирі св. Онуфрія в Добромилі був ієрм. Арсеній (Андрій) Партика. Разом з ієрм. Дам'яном Богоном жили та навчали монахів ще 5 ієромонахів ЧСВВ: Рафаїл (Роман) Лотоцький був вікарієм дому, консультором монастиря, викладав грецьку мову і географію; Микита (Микола) Федорович викладав літературну українську мову, писав історію монастиря; Микола (Мар'ян) Іванів був префектом схоластиків, викладав латинську мову; Йосафат (Йосиф) Камінський навчав німецьку і польську мови, був місіонером і редактором монастирського журналу; Ігнатій (Іван) Тисовський⁵⁵ був

⁵⁰ [...] «20 травня 1920 року. О. ігумен поручив о. Мартирієви Котовичу оголосити на проповіді, що старство заборонило відпуст: “Люди! Польський староста заборонив відпуст” [...] 21 травня, п'ятниця і народ від рана йшов до Крехова на відпуст. [...] Повна блокада зі сторони польських жандармів [...], “ввійшли з карабінами до церкви”. [...] Пострашені люди ховались за церковним престолом [...] (П. ШКРАБ'ЮК, *Крехів: дороги земні і небесні*, Львів: Місіонер 2002, 246); [...] у травні 1925 року на Святомиколаївський відпуст, крім владика Йосафата Коциловського, до Крехова приїхав голова Українського сеймового клубу у Варшаві Михайло Черкавський, а також владика Боцян, якого кир Андрей висвятив у Києві у 1914 році [...] (Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні*, Львів 2002, 258); [...] у 1927 році на відпуст до Крехова прибули 60 тисяч вірних, був також і владика Йосафат Коциловський [...] (Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні*, Львів 2002, 258).

⁵¹ Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні*, Львів 2002, 258).

⁵² Протокол допиту раніше осудженого Богун Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 134.

⁵³ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVII*. – Žovkva, 1937, 9.

⁵⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 13.

⁵⁵ Ієромонах Ігнатій (Іван) Тисовський народився 29 лютого 1866 р.; 3 червня 1885 р. вступив до новіціату оо. Василіян у Добромилі під час Добромильської реформи (1882-1904); 27 квітня 1890 р. склав довічну професію у ЧСВВ; 18 липня 1891 р. був рукоположений на священника; з 1894 р. перебував у монастирі св. Онуфрія у Львові;

духівником і консультором монастиря, пояснював катехизм братам помічникам⁵⁶. Серед учнів, яких вчив ієрм. Дам'ян Богун, був бр. Софрон (Степан) Дмитерко, майбутній Івано-Франківський єпископ УГКЦ (1974-1997 рр.)⁵⁷.

Ієромонах Богун навчав у Добромильському монастирі гуманістів два роки, а на третій рік його знову перевели до Крехівського монастиря, тому що в монастирі у Крехові після новіціату залишали монахів на деякий час, щоб вони починали вже вчити гуманістичні науки⁵⁸. Ієрм. Дам'ян «як вчитель латинської мови, викладав у школі при монастирі цю мову для молодих монахів»⁵⁹. У 1938 р. ієрм. Дам'ян Богун у монастирі оо. Василіян у Крехові сповняв уряд духівника монастиря, викладав також крім латинської мови українську і польську, був проповідником і консультором в монастирі⁶⁰.

Влітку 1939 року ієрм. Дам'ян Богун поїхав до Гошівського монастиря, щоб допомогти своїм співбратам у душпастирській праці. У Гошеві його застав початок Другої світової війни. Після цього отець виїхав до Дрогобицького монастиря, але у вересні 1939 року, в час війни, ієромонах Дам'ян поїхав із монастиря до матері у своє рідне село Цеблів⁶¹, а пізніше до м. Добромиль. Перетнувши кордон, о. Богун зупинився у монастирі оо. Василіян у Перемишлі⁶²,

у 1898 р. ієрм. Ігнатій був призначений магістром новіціату сс. Василіянок у Словіті; у 1903 р. став консультором Галицької провінції ЧСВВ; 1906-1912 рр. ігумен монастиря оо. Василіян у Дрогобичі; у 1912 р. став ігуменом Кристинопільського монастиря ЧСВВ; 1924 року ієрм. Ігнатій духівник і сповідник Духовної Семінарії у Львові; 1931 р. ігумен Василіянського монастиря у Гошеві; 1937-1939 рр. духівник монастиря в Добромилі; помер 15 квітня 1955 р. у Калуші (Назарко Іриней о. *Сильветки перших василіян після Добромильської реформи / Записки Чина Св. Василя Великого (ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI. Секція II. Том XI, Вип. 1-4. Рим 1982 [PDF].*

⁵⁶ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVII.* – Žovkva, 1937, 9

⁵⁷ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVII.* – Žovkva, 1937, 9.

⁵⁸ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 13.

⁵⁹ Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 134.

⁶⁰ *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIX.* – Žovkva, 1939, 13.

⁶¹ Слід зазначити, що с. Цеблів відійшло в підпорядкування німецьким військам, а о. Богун служив у Кристинопільському монастирі. Ієромонахи опікувалися селами Межиріччя та Волсвина, які були на території Радянського Союзу, поблизу цих сіл була лінія розмежування між Радянським Союзом і Німеччиною (Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 135).

⁶² [...] трохи згодом я виїхав пішки до Перемишля, щоб довідатись, чи неможливо буде рятувати схолястиків, але заки дійшов до Перемишля, схолястиків вигнали також в дорогу, бо богослови з Лаврова переходили також Добромиль до Перемишля. [...] Ціла теологія і схолястикат не могли бути в Перемишлі на удержанні монастиря, що не має жодних фондів, і тому всі отці, що там були, наполягали за тим, щоб схолястиків відіслати назад до Добромиля. Але вони, мабуть, не пішли до Добромиля, але до своїх родинних домів. [...] Крехів новиків розіслав додому в п'ятницю 22.IX. З отців Крехівських виїхав мабуть лише о. Анатоль Байрак [...]. 8.XI. 1939 (Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ).

а пізніше переїхав до Праги⁶³, де у 1939-1940 рр. вчився на філології в Українському Вільному університеті⁶⁴.

У Празі о. Дам'ян Богун писав листи в головний осідок ЧСВВ у Римі до високопреподобного отця Архимандрита Діонісія Ткачука, головного настоятеля оо. Василіян у світі. В одному із листів було написано:

Сл.Іс.Хр. 3.Х.1939. Високопреподобні Отче Архимандрит! Не знаю, від чого зачати цей лист, щоб часом не видавалось, що нарікаю на Божу волю серед тих тяжких обставин, що з Божого допусту впали на наш нарід, Церкву і Чин. Тепер наш Чин в Галичині вже може не існує⁶⁵.

У тому ж листі о. Богун писав, що зробить все можливе від себе, щоб виїхати за кордон до Аргентини, але не має достатньо грошей, бо у монастирі у м. Добромилі отцю дали тільки 30 злотих⁶⁶. На жаль, ми не знаємо змісту листа від отця Архимандрита, але точно знаємо, що він був, бо отець Дам'ян 11.XI.1939 знову писав до нього:

Дякую за лист і інформації [...] Я позвідував усі консульти й пашпортові уряди, чи не вдалось би виїхати, куди був намірився, і довідався, що до Аргентини може дати позволення на візд Direction de Emigration Buenos Aires, Argentina. В тім випадку я міг би покликатись на брата, що живе там від 1930 р., або й також на наших отців, бо вони хочуть, щоб до когось їхати. [...] До Бразилії також можна дістати візо, але мусіла б мене викликати туди бразилійська провінція. [...] Дорога коштувала б 4000 Кж, але платити можна тільки доларами, [...] тільки не можна дістати пашпорту. [...] Щойно поробив перші кроки, може дістану пашпорт, і як буде поклик від настоятелів з Бразилії чи позволення дирекції еміграційної і хтось заплатить дорогу, то поїду. Отже, прошу від мене написати до Бразилії, бо я не знаю адреси, чи вони мене схочуть. [...] Коли ж мені не видадуть пашпорту до Аргентини або до Бразилії, тоді може вдася виїхати на студії до Риму [...] ⁶⁷.

З вище написаного листа отцем Дам'яном до отця Архимандрита можна зробити висновок, що о. Богун хотів виїхати подальше від війни у безпечне місце. В цьому випадку це мала бути Аргентина або Бразилія. В цих країнах була провінція оо. Василіян. В часи Другої світової війни і в перші роки

⁶³ [...] я перебуваю тепер у Празі в то. Капуцинів. [...] Вони згодились потримати нас, доки не порозуміємось з своїми настоятелями [...] (Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ).

⁶⁴ У листі до о. Архимандрита читаємо: «[...] я записався на Український Вільний університет. Виписав усю лінгвістику, педагогіку, [...] історію мистецтв, етнографію, разом 37 год. тижнево без семінарів. Тому, оскільки мене можна числити за студента, прошу на той час звільнення з хору, як це практикується в Римі [...] (Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ).

⁶⁵ Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ.

⁶⁶ Там само.

⁶⁷ Там само.

переслідування УГКЦ так зробило багато ієромонахів ЧСВВ, виїхавши до Бразилії⁶⁸. Отець Архимандрит Діонісій Ткачук старався допомогти ієрм. Дам'яну виїхати за межі Європи, але ця допомога виявилася безрезультатною⁶⁹.

Закінчивши студії у Празі, о. Дам'ян повернувся знову до м. Перемишля (Василіянський монастир у цьому місті був на німецькій території), а пізніше оселився у м. Холм, в якому отці Василіяни Павло Теодорович і Пахомій Борис заснували нову греко-католицьку парафію⁷⁰. У Холмі ієрм. Богун пробув недовго і повернувся знову до Перемишля, але у червні 1941 р. розпочалася війна Німеччини проти Радянського Союзу і отець повернувся в Україну у Жовкву, де викладав *Вступ до Старого Завіту* у семінарії оо. Василіян.

З 1942 по 1944 роки василіянин Дам'ян Богун виконував місіонерську душпастирську працю на теренах Холмщини⁷¹, проте, із приходом радянської армії, еміграція більшої частини парафіян у Західну Європу змусила отця повернутися спочатку до Кристинополя, а пізніше настоятелі переводять ієромонаха до Львівського монастиря св. Онуфрія, де він виконував обов'язки бібліотекаря і архівіста. Вже навесні 1945 року радянська влада почала активно стежити за греко-католицьким духовенством, тому ієромонах Дам'ян повернувся знову у Кристинопільський монастир і влітку 1945 р. його призначали душпастирем у с. Пархач (Межиріччя)⁷².

⁶⁸ Бурко В.о. *Отці Василіяни у Бразилії*. Предентопіль-Парана-Бразилія 1984, 34.

⁶⁹ Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ.

⁷⁰ Тут у Холмі ієрм. Пахомій Борис, ЧСВВ видає газету «Холмські вісті». Йому у цьому помагає о. Дам'ян Богун, а також ще двоє братів-василіян. Звичайно, що така діяльність була нелегальною, тому о. Пахомій підписував свої роботи псевдонімом «Луговий», а о. Дам'ян – «Дем'янів» (Заведюк Д.о. *Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ Протоігумен Провінції оо. Василіян в Україні // Місіонар 1 (2009) 26*).

⁷¹ [...] мене направили на роботу священником у м. Грубешів. Окремої церкви Василіян там не було, користувались тоді церквою римо-католиків поляків. Я відправляв там службу. Там я служив до 1944 року, тобто до часу визволення м. Грубешів Радянськими військами. [...] Можливо я б залишився в м. Грубешові і надалі, але я захворів і мені потрібно зробити операцію апендициту. У зв'язку з цим я виїхав до Львова. Після операції я хотів виїхати до Грубешова, але на той час вже була встановлена границя/державний кордон. І Грубешів відійшов до Польщі [...] (Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 135).

⁷² [...] люди прийшли з Пархача, які просили нашого отця-протоігумена Градюка Віталія, щоб їм дати священника до села. Це село було дочірнею парафією Кристинопільського монастиря. Монастир обслуговував декілька сіл: Городище, Волсвин і Пархач. [...] Кристинопіль не може село Пархач обслуговувати, бо він є в Польщі, за кордоном, а отець, що там був в Пархачі, перенісся до Волсвина. Село було при дорозі, так що дуже часті «гості» були з району і зі Львова.[...] О. Йосиф Кушнір не хотів душпастирювати у Пархачі, тому що боявся, що його арештують. І так рішили післати мене [...] (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 25; Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла» (1996) 121*).

Узагальнюючи вище викладене, можемо зауважити, що у плеканні покликання до монашого стану в молодого Григорія, а згодом монаха Чину Святого Василія Великого Дам'яна Богуна, відіграли велику роль ті, які творили УГКЦ і Василянський Чин у першій половині ХХ ст.: отець Кирило Селецький, який хрестив малого Григорія, сина Михайла і Анни Богунів; ієрм. Іриней Готра – саме він прийняв 16-річного львівського гімназиста на безплатне навчання до Місійного Інституту ім. св. Йосафата у м. Бучачі; ієрм. Микола Лиско – перший магістр і духовний батько новика Григорія; митрополит Андрей Шептицький, якого бр. Дам'ян Богун вперше побачив у Крехівському монастирі перед своїми «облечинами»; єпископ-василіянин Йосафат Коциловський, який уділив 21 травня 1936 року монаху Дам'яну і 13 іншим братам-василіянам Таїнство Священства; архимандрит ЧСВВ о. Діонісій Ткачук, до якого із м. Праги писав о. Богун і просив допомоги у вирішенні питання переїхати до Провінції оо. Василян у Бразилії чи Аргентині, та багато інших вихователів, викладачів і співбратів по Чину, які своєю поставою й харизмою утверджували ієромонаха Дам'яна Богуна у його монашому покликанні.

Василіянин Дам'ян Богун сповняв свою душпастирську діяльність у василянських монастирях Крехова і Добромиля, навчаючи молодих монахів української, польської і латинської мов; працював бібліотекарем, а також був проповідником Божого Слова і сповідником для майбутніх ієромонахів ЧСВВ.

Із початком Другої світової війни отець виїхав із Галичини спочатку до Перемишля, а пізніше до Праги, де закінчив студіювати філологію в Українському Вільному Університеті. Ієрм. Дам'ян все робив для того, щоб у Празі отримати закордонний паспорт і візу для виїзду в одну із країн Південної Америки, але це старання виявилось без результату. Тому о. Дам'ян повернувся до Галичини виконувати душпастирську і наукову працю у василянських монастирях Кристинополя і Львова, а з червня 1945 року і обов'язки пароха у с. Пархач.

РОЗДІЛ II

ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ІЄРОМОНАХА ДАМ'ЯНА БОГУНА РАДЯНСЬКИМИ КАРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ

2.1. Арешт ієрм. Дам'яна Богуна

XX століття для України принесло багато страждань, горя і насильства: дві світові війни, червоний терор, три голодомори, заслання у табори ГУЛАГу⁷³ та переслідування. Воднораз, в історії цього періоду були й радісні сторінки, адже саме тоді українці показали себе мужньою нацією, готовою пожертвувати своєю свободою і життям ради добробуту і волі інших. Такими *Українцями* були єпископи, священники, монахи, монахині та миряни Української Греко-Католицької Церкви, які відали себе повністю і безкорисливо для служіння Церкві та українському народу в період панування в Галичині радянської тоталітарної влади.

Активне душпастирське служіння о. Дам'яна Богуна припадає на першу половину 40-х рр. XX ст., із встановленням радянської та німецької влади на західноукраїнських землях. Саме в ці роки почалася його місійна діяльність як душпастиря для вірних Холмщини. Комуністична влада не могла змиритись із розвитком УГКЦ на території Західної України та розпочала її ліквідацію. Все розпочалось з арештів і заслання у виправно-трудова табори СРСР греко-католицьких єпископів і священників, а пізніше всіх тих, які були незгідні із політикою Радянського Союзу. До таких осіб слід зарахувати ієромонаха Дам'яна (Григорія) Богуна, ЧСВВ, засудженого радянською владою як *зрадника Батьківщини та ворога Сталіна*.

11 квітня 1945 р. органами НКДБ⁷⁴ було заарештовано усю ієрархію УГКЦ: митрополита Йосипа Сліпого, єпископів Микиту Будку, Миколу Чарнецького,

⁷³ *Среднеевропейская карта Гулага* // gulag.cz/ru/projekty/stredoevropska-mapa-gulagu (22.01.2021) (див. карту 1).

⁷⁴ Народний комісаріат державної безпеки УРСР (НКДБ УРСР) – орган державної безпеки. (*Словник термінів*, www.territoryterror.org.ua) (22.01.2021)).

Григорія Хомишина, Івана Латишевського та багатьох інших священників⁷⁵. Після арешту греко-католицького єпископату каральні органи почали масові обшуки Василянських монастирів. У Жовкві органи безпеки заарештували ієромонахів Маркіяна Когута, Модеста Пелеха і Маркіяна Савчина⁷⁶. Ієромонах Богун згадував, що представники КГБ загнали всіх монахів в одну кімнату і робили ревізію – шукали партизанів, а о. Дам'ян все їм показував і всюди ходив із ними: то на дзвіницю, то у монастирську пивницю⁷⁷.

У *Інформаційному звіті*⁷⁸ про роботу уповноваженого Ради в справах релігійних культів при Раді Міністрів СРСР по УРСР П. Вільховського про діяльність греко-католицької церкви в 1945 році описувалося, що місіонерами для вірних працюють Мелнічин Григорій у Холмі, Степура Никодим в Поліссі, Богун Дам'ян у Грубешеві (Холмщина)⁷⁹.

У червні 1945 р. протоігумен ЧСВВ ієрм. Віталій Градюк призначив отця Богуна виконувати душпастирське служіння у с. Пархач на місце ієрм. Йосифа Кушніра⁸⁰. Він у селі служив Святу Літургію кожного дня⁸¹. Отець жив якийсь час спочатку в секретаря сільської ради Мар'яна Сидорка, але до того секретаря

⁷⁵ «11.04.1945 – арешт вищих ієрархів УГКЦ на чолі з митрополитом Йосипом Сліпим», 11.04.2013, www.territoryterror.org.ua (22.01.2021).

⁷⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юєр С. Смолюк // АПЦ, спр П-1-1-150.

⁷⁷ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 24.

⁷⁸ Сергійчук В. *Нескорена Церква*, Київ 2001, 88.

⁷⁹ Свідок у справі протоігумена Віталія Градюка єпископ Миколай Чарнецький, колишній апостольський візитатор на Волині, на допиті 18 січня 1946 року засвідчив, що «в період німецької окупації із постанови Градюка виїхали для проведення уніатської роботи на Холмщині Богун, Федорик, Мельничин (Оглядова довідка на Градюк В.П. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 161).

⁸⁰ Ієрм. Йосиф (Іван) Кушнір, ЧСВВ (1912-1988) народився у с. Ласківці Теробовлянського повіту; 4 вересня 1928 р. вступив до новіціату ЧСВВ у Крехові; 26 листопада 1933 р. склав довічні монаші обіти; 10 липня 1938 р. рукоположений на священника, святитель єп. Григорій Лакота; в 1949 р. був засланий в Іркутську обл. Радянського Союзу; після повернення в Україну душпастирював в с. Гаї Тернопільської обл.; помер у цьому ж селі у 1988 році (Прах Б. *Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах, том 2: Документи і матеріали (1939-1950)*, Львів 2015, 386).

⁸¹ [...] Удень не виходжу з хати. Як тільки смеркається, господар закривав вікно в'язанкою сіна. Щодня приходила на Службу Божу одна монахиня, що жила недалеко. Здавалося, засекретчений безпечно. [...] Одного разу чую господиня перелякано каже: «Ох, машина». [...] Я пішов... і вернувся за вісім років. Вернувся до Янів, до таких же сердечних, милих, як і вісім років тому [...] (Богун Д.о. *В Межиріччі. Поодинокі факти // Світло* 11 (1996) 393).

часто приходили *урядові гості*⁸² й отцю не вигідно було там жити, то він переїхав на іншу квартиру⁸³.

У грудні 1945 року органи безпеки розшукали отця у селі Пархач і йому був вручений ордер на обшук і арешт⁸⁴. Ордер підписав начальник УНКДБ Львівської області Дробохін⁸⁵:

[...] «я сиджу в хаті, а тут машина заїхала. З машини виходять кагебісти і йдуть до мене до хати. [...] Я міг закритися на гачок, але це б нічого не допомогло [...]. І вони тоді до мене: «Пашпорт». Я їм дав пашпорт, а я мав пашпорт на Ткачука. Вони дивилися на той пашпорт, дивилися. «Де живете і що тут робите?» І кінець кінців пішов до офіцера. Офіцер сказав: «Його сюди». Мене прийшли, забрали і повезли до Мостів. Там мене висадили в Мостах, а самі назад до Пархача і до того господаря, де зробили ревізію, чи чого не знайдуть [...]»⁸⁶.

Органи безпеки всі речі ієрм. Богуна переглянули і взяли Новий Завіт, німецько-польський словник і секретний код для радіопередачі⁸⁷. Покликали його на слідство до м. Мостів: *Слідчий*: «Як називаєтеся?» *Ієрм. Дам'ян Богун*: «Та маєте пашпорт, то подивіться». *Слідчий*: «Та ти не Ткачук».

Ієрм. Дам'ян Богун: «Як ви кажете, що не Ткачук, то скажіть – хто я?». *Слідчий*: «А ти – Богун!»⁸⁸.

Отець Богун фіктивний паспорт купив на ринку м. Львова у невідомого громадянина, на ім'я Ткачук П.Т., бо, після арешту органами безпеки деяких отців-василіян, боявся за власне життя і переслідування⁸⁹:

У 1944 р. я приїхав до Львова з німецькими документами. Коли був у лікарні та у Львівському монастирі Василіян в тому ж 1944 році, я отримав Радянський тимчасовий пашпорт на власне ім'я строком на шість місяці. Певно, що на початку 1945 року його потрібно було обміняти чи продовжити строк дійсності цього пашпорту. Але я цього не

⁸² [...] «А чого Сидорка кличуть до району?» – питаюся господині. «Він секретар сільради й щодня або він у районі, або вони у нас». – Ото, думаю, сховався. З дощу під ринву. Треба щось робити. Міняти квартиру. Знайшли ближче церкви[...] (Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 122).

⁸³ [...] від першого дня мого скритого життя я взявся перекладати з німецької мови книжку про археологічну експедицію в пісках Єгипту. Скінчив і радів, що може колись появиться друком [...] (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 27; Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 125).

⁸⁴ В момент арешту священника монаха ордена Василіян Богуна Григорія Михайловича опис майна не проводився в міру того, що Богун знаходиться на нелегальному становищі і особистих речей не мав («Справка» // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 3 [Перекл. власний]).

⁸⁵ Ордер №27 на арешт і обшук Богуна Григорія від 17 грудня 1945 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1., т.1, арк. 3 [Перекл. власний]; Постанова НКДБ УРСР про арешт Богуна Григорія Михайловича // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 1.

⁸⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 27.

⁸⁷ Там само, 27.

⁸⁸ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 27; Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 126).

⁸⁹ Постанова Верховного Суду УРСР // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 218.

зробив і так з просроченим паспортом виїхав до села Межиріччя. Напевно те, що восени 1945 року цей паспорт був просрочений. Паспорт та інші довідки на ім'я Ткачука П. Г. я придбав в кінці травня чи на початку червня 1945 року⁹⁰.

Слід зазначити, що саме фіктивний паспорт, на ім'я Ткачук, який мав о. Богун, став основною підставою для засудження ієрм. Дам'яна органами КДБ⁹¹.

Під час допитів арештований Богун зазнав фізичних тортур: кагебісти били його гумовою палкою по п'ятках, крижах і нирках. Це побачив підполковник Кізлов і заборонив бити по нирках, що і врятувало отця від інвалідного візка⁹².

2.2. Ув'язнення

Представники органів безпеки на допитах в Мостах не змогли нічого довідатися від ієрм. Дам'яна, то вирішили відіслати його до Львова: «Я сидів на Лонцького. За два дні прийшов до мене прокурор: "Признавайся до того, що тобі закидують, бо інакше я тебе скажу арештувати". Я засміявся – я арештований, а він скаже мене арештувати? Вони до того часу наказу на арешт не мали. І так мене на того Лонцького тримали більше як пів року»⁹³. Кожний в'язень мав свою анкету арештованого⁹⁴.

Тюремники не були раді «новим гостям», бо вважали їх донощиками. Донощиком вважали й арештованого Богуну Г.М., тому що він підозріло сміявся, як його кагебісти ввели у тюремну камеру, і тюремники думали, що «новий гість» буде їх підслуховувати, але довгі цілонічні розмови і допити арештованого отця змінили їхню думку⁹⁵.

Умови проживання в тюрмі були не найкращі. Ієромонах Богун згадував, що була дуже мала камера, де тримали арештованих. На тюремному ліжку було

⁹⁰ Протокол допиту Богуну Григорію Михайловичу // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 137.

⁹¹ Міністерство державної безпеки, МДБ – орган-наступник Народного Комісаріату державної безпеки (рос. НКГБ). (*Словник термінів*, www.territoryterror.org.ua) (24.01.2021).

⁹² Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 28.

⁹³ Постанова про обрання міри запобіжного заходу: «Начальник УНКДБ Львівської області, старший лейтенант Дробахин постановив: Богуну Григорію Михайловичу обрати утримання під вартою, про що в порядку ст. 144 УПК УССР об'явити арештованому під розписку в постанові. Постанова мені об'явлена 12 грудня 1945 р. Підпис власною рукою Богун» (Постанова про обрання міри запобіжного заходу від 20 жовтня 1945 // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 2) [Перекл. власний]; Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 28.

⁹⁴ Анкета арештованого Богуну Григорію // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 4.

⁹⁵ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юер С. Смолюк // АПЦ, спр П-1-1-150; Богун Д.о. *Різдво недалекого минулого* // *Місіонар* 1 (1996) 12-13.

важко спати, не можна було лягти на спину, лише на ребро, бо мало було місця. В камері було 11 осіб⁹⁶. В тюрмі між поверхами і кімнатами були розміщені клозетні труби. Тюремники між собою спілкувалися за допомогою тих труб і таким чином арештовані довідувалися, хто в якій камері сидить⁹⁷.

Для слідства потрібні були відповіді і їх вписували у протоколи допитів. Почасти ці питання були абсурдними, питалися одне і те саме декілька разів, як приклад: «Розкажіть свою біографію?», «Що ви робили у с. Пархач?», «Чи співпрацювали ви з УПА?», «Що ви писали у профашистському журналі “Місіонар”?» і т.д.⁹⁸. Таким чином, формували доказову базу для звинувачення ієромонаха Дам'яна Богуна. Більшість свідків, яких допитували у справі, відповідали, що знали отця Богуна як священника-монаха⁹⁹.

Представник органів безпеки на допитах ставив питання о. Богуна про його співбратів отців-василіян:

Слідчий: «Хто керує Орденом Василіян Галицької провінції?».

Арештований Богун: «Орденом Василіян Галицької провінції керує протоігумен, що обирається на п'ять років. З 1936 року по цей день протоігуменом Ордена Василіян Галицької провінції являється Градюк Володимир Павлович. Секретарем протоігумена являється священник Бобрецький Остап Михайлович».

Слідчий: «Що Вам відомо про ворожу політику Уніатської церкви проти радянської влади?».

Арештований Богун: «Нічого не відомо. Сказати про це нічого не можу».

Слідчий: «Слідству відомо, що політика Уніатської церкви проти радянської влади є ворожою! То як?».

⁹⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 30.

⁹⁷ Там само, 30.

⁹⁸ Слідчі також питали о. Богуна, скільки мов він знає. Богун відповідав, «що знає українську, трохи польську, розуміє німецьку і російську мови»; питали також, чи мав о. Богун зв'язки із Ватиканом і різними повстанськими організаціями. (Протокол допиту Богуна Григорія від 25 січня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 17).

⁹⁹ «Допит Кинаха Сидора, секретаря Пархачької сільської ради: Богуна знаю дуже добре, так як він з серпня 1945 року проживав у моїм квартирі. Він кожний ранок із моєї квартири ходив до церкви на Богослужіння. Де він після того був, я не знаю, було і таке, що він ранком йшов до церкви і вертався вже пізно ввечері» (Протокол допиту Богуна Григорія від 28 січня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 21) [Перекл. власний].

Арештований Богуна: «На це питання я відповідати не можу, тому що я в ордені керуючого становища не займав, я був рядовим монахом-священником і від політики був далекий».

Слідчий: «Неправда. Ви свідомо ухиляєтеся від прямих питань. Слідчий вимагає давати показання».

Арештований Богуна: «Ще раз заявляю, що про це мені нічого не відомо»¹⁰⁰.

У такий спосіб слідчі хотіли дізнатися інформацію не тільки про особу арештованого, але і про інших підпільних священників. Вони намагалися через такі допити, притягнути до слідства всіх тих, які були незгідні із політикою радянської влади.

Ієромонаха Дам'яна викликали на допити вночі кожного дня¹⁰¹. Слідчі це робили для того, щоб довідатися будь-яку інформацію про особу і засудити її: «Слідчі допитували о. Богуна кожного дня місяця січня і лютого 1946 р.»¹⁰². У справі арештованого ієрм. Дам'яна були допитані такі особи:

- Луцик Марина Василівна, уродженка с. Пархач, українка;
- Когут Матей Гаврилович, уродженець с. Ласківці, українець, монах-священник ордена Василіян Галицької провінції;
- Пелех Михайло Іванович, 1883 року народження, с. Лука, монах-священник;
- Чайковський Теофіл Теофілович, 1883 року народження, священник Уніатської Церкви;
- Чепіль Іван, 1897 року народження, уродженець с. Стара Скварява, монах-священник ордена Василіян Галицької провінції;
- Кинах Сидор Дмитрович, уродженець с. Пархач, українець, секретар Пархацької сільської ради¹⁰³.

¹⁰⁰ Протокол допиту Богуна Григорія від 25 січня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 14) [Перекл. власний].

¹⁰¹ Наприклад, один з допитів починався 25 січня 1946 р. о 22.00 год., а закінчувався 26 січня 1946 р. о 00.00 год. (Протокол допиту Богуна Григорія від 25 січня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 18).

¹⁰² Протокол допиту Богуна Григорія від 25 січня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 14) [Перекл. власний].

¹⁰³ Протоколи допитів свідків // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 40,41,43,45,47,55.

Коли настав час судового процесу для тюремників, то викликали на суд спочатку двох хлопців (один із них фальшиві паспорти виробляв) і жінок, які також сиділи у тюрмі, а вже після них прийшов час судового процесу над ієромонахом Дам'яном Богуном.

2.3. Судовий процес, винесення вироку ієромонаху Дам'яну Богуну

«Радянський Союз справедливий і милосердний. Ваша така стаття, що можна засудити на три роки і можна судити на кару смерті», – відповіла арештованому о. Богуно жінка прокурора¹⁰⁴.

Протокол про закінчення слідства був підписаний 10 квітня 1946 року. В ньому було сказано, що слідчий дослідив справу №3259 в злочинах, які передбачувані за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР. Слідчий визнав, що попереднє слідство по справі є закінчене, а отримані дані є достатніми для передання до суду. Також було зазначено, що, посилаючись на ст. 200 УПК, арештованому було пред'явлено для ознайомлення всі матеріали по справі та надано можливість щось додати до слідства¹⁰⁵. Звинувачуваний Богун Григорій Михайлович, ознайомившись із матеріалами кримінальної справи, заявив, що додати нічого немає¹⁰⁶.

Представники органів безпеки звинувачували ієрм. Богуна у співпраці з німцями, особливо за дописи в християнському журналі «Місіонар»¹⁰⁷. Отець Дам'ян писав свої статті у журналі в часи німецької окупації Галичини: «Я ще за

¹⁰⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 33.

¹⁰⁵ Протокол про закінчення слідства над Богуном Григорієм // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 62.

¹⁰⁶ Там само, арк. 62.

¹⁰⁷ Християнський журнал «Місіонар» на своїх сторінках писав про ворожу політику радянської влади проти українського народу. У статтях журналу описувалися злочини, які діялися у Радянському Союзі, але на підставі російських і *совецьких* газет. Наприклад, стаття у журналі «Місіонар» за липень 1931 р. мала назву «Більшовицька небезпека». У ній розповідалося про злочини тоталітарного радянського режиму проти українського народу і було сказано, що комунізм і більшовизм є небезпечний для цілого світу. За жовтень 1931 року в журналі було надруковано лист екс-старшини армії Української Народної Республіки, втікача із ГУЛАГу на Соловках, під назвою «Як виглядає більшовицький рай?». В цій статті також йшлося про безпрецедентні злочини проти українського духовенства, селянства та інтелігенції. У «Місіонарі» за 1937 рік був надрукований пастирський лист митрополита Андрія Шептицького «Пересторога перед комунізмом», у якому писалося про ворожу політику комуністичної влади СРСР (Лозинський М. *Часопис «Місіонар» – друкований апостол українського народу (1897-1944)*, Вісник Львівського Університету. Серія журналістики 25 (2004) 330-333).

Польщі давав дописи¹⁰⁸, а за німців також, коли був у Грубушеві¹⁰⁹». Редактором журналу «Місіонар» за часів німців був ієрм. Єронім Тимчук¹¹⁰.

Василіянин Дам'ян Богун зазначав: «То вони той журнал засудили як ворога СРСР, і всіх, що з журналом співпрацювали, рішили покарати за то, за агітацію проти Радянського Союзу»¹¹¹. Під час слідства він визнав, що писав для журналу «Календар Місіонаря».

Полковник УМГБ Львівської області Івкін у справі №3259 видав обвинувальний висновок¹¹² по звинуваченню Богуна Григорія Михайловича за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР¹¹³. Голова Львівського обласного суду А. Юрко направив повідомлення до прокуратури Львівської області про те, що 8 серпня 1946 р. о 10 год ранку буде слухатися кримінальна справа за ст. 54-10¹¹⁴ ч. 2 і 68 ч. 2 КК УРСР в приміщенні Обласного суду. Голова Облсуду А. Юрко просив призначити прокурора¹¹⁵. Таке саме повідомлення від Львівського облсуду було направлене до Колегії адвокатів Львівської області із проханням призначити адвоката.

¹⁰⁸ Статті о. Богуна в довоєнному «Місіонарі» в часи Другої Речі Посполитої: «Двісті-ліття Гошівської Богородиці 1737-1937», Календар Місіонаря, річник XXXIV, Жовква 1937, 20-27; «Чудотворні ікони Матері Божої на Україні», Календар Місіонаря, річник XXXIV, Жовква 1937, 30-48 та ін. (о. Богун Григорій Дам'ян, *архів оо. Василян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні*, «Богун О., Дам'ян Григорій»; АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 209).

¹⁰⁹ Статті о. Богуна у воєнному «Місіонарі», які ієромонах писав у Грубушеві: «Підстави нашої віри», Місіонар, Релігійний місячник, річник 45, число 3-4, Жовква, березень-квітень 1942, 25-28; «Божі сліди у ладі всесвітнім (продовження)», Місіонар, Релігійний місячник, річник 45, число 5, Жовква, травень 1942, 43-45 Д. Б.; та ін. («о. Богун Григорій Дам'ян», *архів оо. Василян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні*, «Богун О., Дам'ян Григорій»).

¹¹⁰ Ієрм. Єронім (Євген) Тимчук народився 25 грудня 1906 року; у сільській школі здобув початкову освіту, у 1918-1922 рр. вчився в Станіславській гімназії; 26.01.1923 р. вступив до новіціату ЧСВВ в Крехові; в 1924 р. склав у Крехові перші монаші обіти; у вересні 1931 р. отримав ієрейські свячення; 1933-1935 рр. був префектом студентів та професором філософії у Добромильському монастирі; викладав догматику в Кристинопільському монастирі; 19.01.1946 р. арештований каральними органами НКВС і засуджений до 10 років таборів ГУЛАГу; покарання відбував в Караганді; 25.02.1994 р. помер в Коломиї (Сопилук М. *Пам'яті отців Тимчуків – Ісповідників Віри* <<http://ugcc-pokrov.te.ua/news/44-2013-12-16-20-39-08>> (25.01.2021).

¹¹¹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 33.

¹¹² Обвинувальним висновком називався процесуальний документ, в якому слідчий підводив підсумки розслідування кримінальної справи, обґрунтовував висновок про скоєння злочину арештованим і про достатність підстав для розгляду справи у суді (*Як працювати із документами ЧК-КГБ: архівно-слідчі справи* // *Deconstruction*, 05.07.2018 <<http://deconstruction.cdvr.org.ua/2018/45/>> (25.01.2021).

¹¹³ Обвинувальний висновок у справі Богуна Григорія Михайловича 1 червня 1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 63.

¹¹⁴ В Кримінальному кодексі УСРР, затвердженому ЦВК УСРР від 8 червня 1927 року, контрреволюційні злочини передбачені в 54 статті кодексу з пунктами і підпунктами від 1 до 14. (*Як працювати із документами ЧК-КГБ: архівно-слідчі справи* // *Deconstruction*, 05.07.2018 <<http://deconstruction.cdvr.org.ua/2018/45/>> (16.11.2020)).

¹¹⁵ Прокурору Львівської області // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 74.

На суді він пояснив: «Фальшивий документ я придбав у м. Львові на краковському базарі в 1945 р. червні місяці, купив у громадянина, його прізвища не знаю, за 5000 крб»¹¹⁶. Отець Богун придбав такі документи:

- Паспорт, на прізвище Ткачук Павло;
- Довідка про звільнення від військової служби;
- Довідка про те, що Богун є нібито Ткачук Павло Григорович і працює ревізором по перевірці технічного стану електросітки Львівського енергокомбінату¹¹⁷.

Підсудний Богун підтвердив, що документи він купив через те, що боявся арешту з боку радянських органів безпеки¹¹⁸. Він не визнав себе винним за те, що писав статті у журналі «Місіонар»: «Знаючи про те, що мене заарештують за мої злочини, які я вчиняв з своїми товаришами, яких було арештовано, до того, коли я ще не придбав собі документи нелегальним путем, журнали я читав і щитаю, що там немає нічого кримінального»¹¹⁹.

На запитання адвоката Яструбецького про те, які саме підсудний писав статті у журналах «Місіонер», він відповів, що в журналах були статті про події у світі. Стаття «*Віра, обряд, нації*» була вміщена в календар і це був допис отця та підписаний його прізвищем¹²⁰.

Суддя Дручина надала слово прокуророві Сахно, який зазначив, що «злочин підсудного Богуна повністю доведено за ст. 54-10 ч. 2 і 68 ч. 2 КК УРСР. Прошу винести міру покарання терміном 10 років позбавлення волі, позбавлення виборчих прав терміном на 5 років з конфіскацією його особистого майна»¹²¹.

Було надано слово захисту в особі адвоката Яструбецького, який заявив, що «злочин за ст. 54-10 ч. 2 КК УРСР доведено в судовому засіданні, злочин

¹¹⁶ Протокол Судового засідання Львівського Обласного Суду // АУСБУ ЛЮ, спр. 2101, т.1., т.1, арк. 78.

¹¹⁷ Там само, арк. 78; Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛЮ, спр. 2101, т.1, арк. 135.

¹¹⁸ Протокол Судового засідання Львівського Обласного Суду // АУСБУ ЛЮ, спр. 2101, т.1, арк. 78.

¹¹⁹ Там само, 79-80.

¹²⁰ Там само, 80.

¹²¹ Там само, 80.

недоведено за 68 ч. 2 КК УРСР, і прошу відповідно цієї статі винести міру покарання»¹²².

На судовому засіданні підсудний просив помилування. Після судової наради було оголошено вирок, а також порядок та термін оскарження рішення Львівського Облсуду у Верховному суді УРСР. Засідання було закінчено о 14 год 30 хвилин¹²³.

8 серпня 1946 р. ієромонаха Дам'яна Богуна було засуджено Львівським обласним судом за ст. 54-10¹²⁴ ч. 2 і 68 ч. 2 КК УРСР до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна¹²⁵.

Адвокат о. Богуна пан Яструбецький видав *Касаційну скаргу*¹²⁶ по причині неправильного вироку Львівським обласним судом арештованого ієрм. Дам'яна. В скарзі адвокат пояснював, що визнання Богуна Г. М. винним за ст. 54-10 Кримінального кодексу є не обґрунтованим, тому що в опублікованих ним статтях немає елементів антирадянської агітації. А що стосується обвинувачення Богуна в тому, що він у 1942 році редагував журнал «Місіонар»¹²⁷, це обвинувачення в судовому процесі підтвердження не отримало. При такому стані справ Богуна Г.М. може нести відповідальність не за весь зміст «Місіонаря», а лиш за зміст його статей¹²⁸.

20 вересня 1946 року Верховний суд УРСР, під головуванням Смолякової та членів суду Піскунової й Ткачука, видав *Ухвалу ім'ям Української Радянської Соціалістичної Республіки*, в якій говорилося:

[...] Розглянувши кримінальну справу за каскаргою Богуна Г.М. на вирок Львівського облсуду від 8/VIII-46 р. [...], засуджений, покликаючись на відсутність в його діях

¹²² Протокол Судового засідання Львівського Обласного Суду // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 81.

¹²³ Там само, арк. 81.

¹²⁴ В Кримінальному кодексі УСРР, затвердженому ЦВК УСРР від 8 червня 1927 року, контрреволюційні злочини передбачені в 54 статті кодексу з пунктами і підпунктами від 1 до 14 (*Як працювати із документами ЧК-КГБ: архівно-слідчі справи*) // *Deconstruction*, 05.07.2018 <<http://deconstruction.cdvr.org.ua/2018/45/>> (16.11.2020)).

¹²⁵ Рішення Львівського обласного суду від 8.08.1946 р. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 83.

¹²⁶ Касаційна скарга містить тільки позицію члена справи щодо рішення суду першої або апеляційної інстанції. По своїй суті касаційна справа є запереченням членом судової справи істинності рішення суду нижчої інстанції. Але нічого не можна робити без матеріалів судової справи, вища інстанція – Верховний Суд має ознайомитися із цими матеріалами. Позиція учасника судової справи може бути дійсною або вигаданою. Докази касаційної скарги можуть і не відповідати критеріям істинності. Тоді ця судова справа передається у Верховний Суд (Стеценко Ю. *Ваша касаційна справа необґрунтована* // blog.liga.net (16.11.2020)).

¹²⁷ ж «М» - Журнал «Місіонар».

¹²⁸ Касаційна скарга // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 87 [Перекл. власний].

злочину за ст. 54-10 КК, прохає вирок змінити та визнати покарання лише за ст. 68-а ч. II КК. [...] Розглянувши матеріали справи та вважаючи, що кассарга засудженого підлягає задоволенню, бо хоч Богун і співробітники в зазначених журналах, вміщені в ньому статі релігійного змісту не містили в собі антирадянської агітації і він повинен відповідати лише за використання чужого паспорта, тобто за ст. 68 ч. II КК [...]. Суд ухвалив кассаргу задовільнити. Вирок змінити та, виключивши з нього звинувачення за ст. 54.10 ч. II КК, визнати Богуна Г.М. засудженим за ст. 68 ч. II КК на три роки позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення без обмеження в правах і конфіскації майна. Ухвала остаточно[...]»¹²⁹.

Слідчі з касаційною скаргою не погодилися і було проведено додаткове розслідування. Вони вимагали: по-перше, детальніше допитати Богуна по суті справи та розглянути докази справи; по-друге, допитати – оо. Когута і Пелеха; по третє уточнити, чи був Богун редактором М.¹³⁰.

У січні 1947 р. судова колегія в кримінальних справах Верховного суду СРСР, у складі голови Камерона Н.А. і членів Сакача В.М. і Супотаєва А., ухвалила «Постанову Верховного Суду УРСР від 20 вересня 1946 р., яка підлягає скасуванню, так як ст.54-10 ч. II була неправильно скасована із вироку. Богун свою вину частково визнав»¹³¹.

24 січня 1947 р., рішенням Львівського обласного Міністерства Державної Безпеки, вступив у законну силу вирок за ст. 54-10 ч. II і 68 ч. II КК УРСР на вісім років позбавлення волі. Ієромонаха Дам'яна Богуна звинуватили в тому, що він в період німецької окупації співпрацював з «профашистськими» релігійними журналами і календарем «Місіонар», а також жив по фіктивному паспорту, на ім'я Ткачук Павло до моменту арешту¹³².

¹²⁹ Ухвала Судової колегії Верховного Суду УРСР 20 вересня 1946 // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 88 [Перекл. власний].

¹³⁰ Начальнику УМГБ у Львівській області // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 69.

¹³¹ Вона підтверджується фактом зберігання літератури контрреволюційного змісту, що прямо передбачено у ст. 54-10 УК УРСР, а також те, що Богун співпрацював з іншими в журналі «Місіонар» (Визначення №35/3310-с // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 93).

¹³² Ухвала Ім'ям Української Радянської Соціалістичної Республіки // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 94.

2.4. Відбування покарання у ВТТ

У виправно-трудових таборах, після ліквідації УГКЦ, з'явився новий клас – греко-католицьке духовенство, яке категорично відмовилося зректися вірності Католицькій Церкві. Серед них відбував покарання ієрм. Дам'ян Богун.

Після суду о. Дам'яна помістили знову у Внутрішню Тюрму м. Львова. Львівський обласний суд повідомив Начальника внутрішньої тюрми про те, що вирок на засудженого Богуна Григорія Михайловича, 1910 року народження, за ст. 54-10 ч. 2 КК набув чинності та вимагає негайного виконання¹³³. Після того йому було видано карточку позбавлення прав¹³⁴.

Василіянин Дам'ян Богун згадував: «Одного дня забрали нас і повезли до Золочева. В золочівській тій тюрмі, такій страшній, що там стільки народу вимордували большевики, як втікали люди – цілу тюрму»¹³⁵. Його повезли в Золочівську тюрму, тому що не було замовлення із Сибіру, щоб їм прислати людей, а у львівській тюрмі не було місця, то вони перекидали до інших тюрем¹³⁶. Після трьох тижнів тримання о. Дам'яна у Золочівській тюрмі, відправили знову його до Львова, але вже не у Внутрішню тюрму, а в «пересильну тюрму»¹³⁷.

На Львівську пересилку привозили засуджених з інших тюрем Львова, а також із Західної України, де засуджені перебували від тижня і навіть до року в чеканні на свій *етап*. «І там кілька днів потримали ще мене і потім відправка. Відправка не знаєм куди»¹³⁸. На пересилці підійшов прокурор до отця і запитався

¹³³ До начальника внутрішньої тюрми // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 99.

¹³⁴ Карточка позбавлення прав на Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 97.

¹³⁵ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 32; Представники Народного Комісаріату Внутрішніх Справ у м. Золочеві перетворили після Другої Світової війни у 1944 р. Золочівський замок на пекельну тюрму для засуджених. [...] (Золочів.нет (продюсер), *Звірства НКВД. Криваві дні Золочівського замку-тюрми*, 3 липня 2016, <<https://www.youtube.com/watch?v=BWP-qUDz3HY&feature=youtu.be>> (26.01.2021)).

¹³⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 32.

¹³⁷ Вона була створена у м. Львові восени 1944 р. тоталітарною радянською владою. Так звана «пересильна тюрма» була однією із найбільших тюрем в Українській Радянській Соціалістичній Республіці (далі – УРСР). Основним завданням пересилки було збір та відправка засуджених каральними органами т. зв. «етапи» у виправно-трудові табори ГУЛАГу (Пересильна тюрма № 25, музей «Територія Терору», <<http://www.territoryterror.org.ua/uk/museum/25/>> (26.01.2021).

¹³⁸ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 33.

його, який термін заслання і коли *етапують*. Засуджений Богун сказав, що на 8 років засудили, але він не витримає цього терміну, тому що має хворобу шлунка. Прокурор засміявся: «Нічого, там вилікують не бійся». «І так в дійсності мене вилікували, що я потім перестав хворіти на шлунок. Давали вівсяний хліб, м'яса ніякого не було. Такі шлункові хвороби лікують голодом»¹³⁹.

Потім представники каральних органів відправили отця на залізничну станцію Підзамче у Львові. На тій станції були свої правила і своя *система*. Зачитували списки засуджених і кого в який вагон дати для поїздки на заслання: «І мене читають, що в такий-то вагон, потім за який час знов перемінили. А то жуліки всьо робили . Жуліки між нами їхали, і одні були на службі, а другі були арештовані жуліки»:

[...] бо ті жуліки нас обрабовували передали те рабоване тому конвоеві. Конвой вже нас перебрав, тільки вони розформували, тільки той конвой нас розділював на які. І конвой мав, і жуліки мали, а ми – обрабовані. Вони так спеціально то укладали, щоби вони мали за дорогу, якось заробили щось трохи. І Везли нас[...]¹⁴⁰.

Етапували ієромонаха Дам'яна Богуна ЧСВВ до м. Канська Красноярського краю¹⁴¹ у виправно-трудоий табір Краслаг¹⁴². Цей табір створили напередодні Другої світової війни «наказом від 23 січня 1938 року: “Управління Красноярського виправно-трудоого табору НКВС СРСР (Краслаг) з резиденцією в м. Канську вважати сформованим”»¹⁴³.

Кожний *лагер*, де жили засуджені, мав свого коменданта і наглядачів. Ієрм. Дам'яна та інших ув'язнених комендант *прийняв* «із великою любов'ю»:

Комендант: «Вибірайте, хто нагорі, хто нанизу».

Засуджені: «А на чім спати?»

¹³⁹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 33.

¹⁴⁰ Там само, 33.

¹⁴¹ Виправно-таборова система Красноярського краю сформувалася в перші роки радянської влади, а саме 20-х рр. ХХ ст. Переважна більшість установ в радянський період створювалося там, де була необхідна дешева робоча сила. Були створені цілі управління лісових виправних установ, головними з яких були Норильлаг, Краслаг і інші (*Ссылки, каторги и лагеря / История Красноярского края*, <<http://www.krskstate.ru>> (27.01. 2021)) (див. карту 2).

¹⁴² Краслаг був традиційним в Радянському Союзі лісопозальним трудовим табором (Хвашевський Ю. *По следам памяти путешествие в КРАСЛАГ // Сегодняшняя Газета*, (29.11.2016) <<http://www.sgzt.com/kansk>>; Бабий А. *Лагеря Красноярского края*, <<http://www.memorial.krsk.ru/Work/Lect/LagKK.htm>> (27.01.2021)).

¹⁴³ *Ссылки, каторги и лагеря / История Красноярского края*, <<http://www.krskstate.ru>> (27.01. 2021).

Комендант: «Видадут вам матраци. На улице есть опилки, наполните и будет лучше, чем на панцерной сетке».

Засуджені: «А подушка?».

Комендант: «Есть. Дадут вам наволочки, наполните теми же опилками и лучше будет, чем пуховая».

Засуджені: «А чим накриватися?»¹⁴⁴.

Комендант: «Получите одеяла. Здесь будете жить, работать. Работы здесь хватит, она веселая, піла іграєт, топор гремит. Оркестр лучше, чем в оперном».

Засуджені: «А їсти?»

Комендант: «Будете получать. У нас есть міські, ложки. У нас і хлеб здоровий – овсяний, дает сілу. От чево конь сільний? От овса»¹⁴⁵.

Їжа у лагері. Комендант покликав засуджених у *лагерну* столову: «дали нам по 600 гр. хліба і сказали, що це на завтрашній день. Так в лагерях є всюди. “А нині що їсти?” – питаємо. “Сьогодні ви должны билі привезті з собою”. Всім по черпачку юшки, подуреної картоплею і олією з бавовника. Норма 12 грамів на добу»¹⁴⁶.

В м. Канську ієрм. Богун довго не затримався, набирали робітників до кравецької роботи. Отець Дам'ян записався, що він кравець: «Я на машині кравецькій шити вмів, а не вмів шити одіжи, тільки обертати колесом, тай все. Мене зразу записали до майстерні в місті. Там людям на замовлення робили одіж. І показалося, що я тої роботи не вмію і мене відіслали»¹⁴⁷.

Після кравецької роботи його вислали до іншої роботи, а за якийсь час знову до іншої роботи у, так звану, «*поконаївку*»:

[...] Де та *Поконаївка*? Питаєте мене. Не знаєте ви і я не знаю. Але вона є. І я там був, там жив, там бачив, як люди конали, – від того вона і *Поконаївка*. Возили нас туди з Канська, везли й везли в барак. В баракє такий холод, як на дворі. На ввесь барак, довгий

¹⁴⁴ «[...]Після вечері нічний спочинок. Лягаємо на перехвалені матраци з замороженими трачинами в валянках, ватних штанях і бушлаках (ватних куртках) і шапках ушанках, а одіяло (коц) хіба на те, щоб закрити себе від снігу, який час до часу надмухує вітер [...]» (Богун Д. о. *Різдво на Поконаївці* // *Місіонар* 1-2 (1993) 11).

¹⁴⁵ Богун Д. о. *Різдво на Поконаївці* // *Місіонар* 1-2 (1993) 11.

¹⁴⁶ Там само, 11.

¹⁴⁷ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 33.

понад 20 метрів, одна тільки піч посередині. Стіни з кругляків. На стиках ущільнені мохом, але не всюди, є діри і вітер гуляє по бараку. От і «нагрілися» [...]»¹⁴⁸.

Перебуваючи в одному таборі, засуджені виконували різну працю. Були і такі табори, де виконували певні види діяльності. Наприклад, у *лісових таборах* тільки валили ліс. Отець Дам'ян згадував, що у тому *лісовому таборі* всі засуджені виходили до брами, ставали побригадно і за командою кожний підходив ближче до воріт, і, після прочитання всіх зі списку, бригаду забирав конвой під пильним поглядом наглядачів: «Шаг вправо, шаг влево – счітається попиткой к побегу. В таком случае конвой без упрежденій применяет оружие. Шагом марш»¹⁴⁹. І тоді бригада приходила на місце роботи до лісу, а бригадир роздавав інструменти для праці – пилу та сокиру¹⁵⁰. Отець так ходив до лісу на роботу, що застудив ноги: «Я лікареві кажу: “Та мені дайте якийсь відпочинок трохи, бо гангрена кинеться”. А він мені каже: “Гангрена кинеться, як не будеш йти на роботу”»¹⁵¹.

Влітку було багато праці на полі: садити картоплю, а потім її обробляти. Попрацювали засуджені біля картоплі, потім відправили їх працювати біля гороху і зерна: «[...] Одного дня ми собі поставили на вогонь свої банячки з горохом, а тут іде начальник здалека і побачив, що ми біля вогню, а ми розбіглися [...]. А він до котрогось підійшов і каже “Давай вила сюди”. Він взяв вила і вилами ті банячки поколов, все поколов, повивертав і повисипав [...]»¹⁵².

Ієромонах Богун згадував, що сільськогосподарська робота у таборі була важкою: «При заготовці силосу¹⁵³ треба було траву накидати на віз, ми везли

¹⁴⁸ Богун Д.о. *Різдво на Поконаївці // Місіонар* 1-2 (1993) 11; Отець Богун згадував: [...] завели нас в лагерь у холодний барак і знову, як було у вагоні, одні внизу, а інші вгорі. Мені попало наверху. І так усі 8 років, але завжди розділено, одні нагорі, а інші внизу[...] (Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 127).

¹⁴⁹ Богун Д.о. *Різдво на Поконаївці // Місіонар* 1-2 (1993) 11-12.

¹⁵⁰ Отець отримав пилу, сусід по роботі –сокиру. І так двоє засуджених мали звалити 6 кубів ялини: обрубати гілля, розрізати дерево до поданої міри, прикотити дерево одне до одного і спалити гілляки. Тоді приходив чоловік, який заміряв нарубане дерево, і якщо не було 6 кубів, то зменшували пайок їжі на 50 грам (Богун Д.о. *Різдво на Поконаївці // Місіонар* 1-2 (1993) 12).

¹⁵¹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 34.

¹⁵² Там само, 36.

¹⁵³ Під силосом розуміють цінний вид корму для сільських тварин і його одержують в результаті біологічного консервування зелених рослин (трави). Технологічний процес відбувається наступним чином: скошування трави – подрібнення трав'яної маси – завантаження в машини – транспортування – закладення в сховища (ями) –

потім до ями, де скидали ту траву. Але важне – набрав трави на вили, трава тяжка, і цілий день ту траву викидай на віз. Ввечері рук не чуєш, не можна заснути, не знати, куди ті руки положити»¹⁵⁴.

Серед чоловіків, які наглядали за засудженими, був один людяний конвоїр¹⁵⁵. Отець згадував один епізод, в якому той конвоїр показав, що був впевнений у нас, в'язнях ГУЛАГу: «Хлопці, я знаю, що ви нікуди не повтікаєте, я собі ляжу, посплю, а ви робіть свою роботу, бо я не виспався вночі, маю господарку, тай треба робити цілий день. За дня я з вами, а вночі треба собі щось зробити, так, що я невиспаний»¹⁵⁶.

Зі сумом отець Дам'ян згадував своє святкування Різдва Христового у виправно-трудоному таборі:

[...] Прийшов нарешті і наш «25 грудня». Ввечері 24 грудня я хіба тільки оципком вівсяного хліба міг себе обманути, що це святочна просфора, нічим не можна було символізувати куті, бо тільки черпак зупи. Хто мав більше 6 кубометрів наваленого ліса, дістав 50 або 100 гр. вівсяної каші. Можна було б і її вважати за кутю, але я її не мав. Отакий був мій Святий вечір. Досі я не зустрів нікого, з ким міг би перевести цей вечір на спогадах і молитві. Молитви я не опускав ніколи, але з часослова я знав напам'ять тільки те, що щодня відмовляв, з різдвяного – тільки тропар «Рождество Твоє, Христе Боже». Після молитви пішов я спати й засипав зі спогадами про Крехів, Лаврів, Кристинопіль, Доброміль, про ті Святі вечери, що в тих домах пережив, про отців, про братів, з якими там жив, про ті радісні колядки, які в продовженім вечері виспівували. [...] І втім гудок, черпак зупи, розвод, пила, сокира [...]»¹⁵⁷.

Великдень у 1948 році припадав на місяць травень, про це отця повідомили засуджені побожні християни, які довідалися, що засуджений Богун Г.М. є *батюшкою*. У Страсний тиждень засуджених вивезли у поле збирати примерзлу картоплю. Ієромонах Дам'ян згадував, що засуджені вдома шкарлупу здирали, а з крохмалю пекли собі смачні картопляні коржі: «Я рішив також собі таке зробити, а що це вже було після квітної неділі, то я подумав – буде з того паска.

трамбування – ізоляція від повітря (Ковбасюк П. Технологія заготівлі якісного високопоживного силосу // *Пропозиція* (07.09.2009), <<https://propozitsiya.com/ua/>> (27.01.2021).

¹⁵⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 36.

¹⁵⁵ «[...] одного разу він зговорився зі мною і сказав, що його дід був греко-католицьким священником на Холмщині. Орловський називався і він знав, що я священник [...], ми за одну справу терпіли, той Орловський – за вірність Католицькій Церкві [...]» (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 36).

¹⁵⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 36.

¹⁵⁷ Богун Д.о. *Різдово на Поконайвіці // Місіонар* 1-2 (1993) 12.

Приховав собі кілька таких картоплин, щоб у великодню суботу спекти собі на плиті паляницю. І така була в мене паска 1948 року»¹⁵⁸.

Не зраджуючи свого покликання служінню Богові і ближньому, ієромонах Богун порушував правила ГУЛАГу, відправляючи таємно Служби Божі. Першу Службу Божу на засланні отець відправив на Великдень 1948 року. В цьому йому помагав агроном з табору, який мав ключі від підвалу:

[...] Я насмілюся, окремо підійшов до нього і попросив, щоб на Великдень замкнув мене самого в тім підвалі на годину, щоб я міг спокійно відправити собі Службу Божу. Він погодився. [...] Прийде неділя, то я вже з тим інженером домовився. Він мене пускав в підвал і замикав підвал. Я сам собі відправляв Службу Божу, а за годину він приходив і відчиняв. За той час відправляв Службу Божу. Отаку можливість я мав відправити її. То перший раз було за час мого побуту в лагері. А до того часу я ніякої Служби Божої не мав можливості відправити [...]»¹⁵⁹.

Ієромонах Богун у ВТТ, де б він не був не забував про молитву до Бога і різні богослужіння: чи на важкій праці на лісоповалі, чи на обіді, чи лежачи на ліжку – завжди відмовляв молитви. І ті, з якими Богун був засуджений, бачили, що Богун молився і догадувалися, що він – священник¹⁶⁰: «[...] А коли йде про інші богослужби, які не потребують якогось окремого приміщення, такого, щоб ніхто не перескарджав, то скільки я їх знав напам'ять, я всі кожного дня старався відмолити. Знав з «Часослова» майже все напам'ять [...]»¹⁶¹.

Священник Дам'ян служив Службу Божу, використовуючи замість просфори – хліб, який давали на прийманнях їжі, а замість вина – родзинки (сушений виноград)¹⁶². Отець родзинки намочував у воді, вони втягували в себе воду, а потім він видушував ті родзинки появлявся сік, який виглядав як вино¹⁶³. Посудом для відправи Служби Божої служили одна порцелянова посудина, подібна до *келішка*, а друга була подібна до ампулки, такі як використовували до

¹⁵⁸ Богун Д.о. *Великдень на Орлівці* // *Місіонар* 5 (1994) 26-27.

¹⁵⁹ Богун Д.о. *Великдень на Орлівці* // *Місіонар* 5 (1994) 26-27; Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 36.

¹⁶⁰ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 36.

¹⁶¹ Там само, 37.

¹⁶² Про це згадував у своєму інтерв'ю владика Іриней Білик, ЧСВВ: «Отець Богун на засланні молився, правив Літургії на родзинках. Посилки приходили із України, то мусіли ділитися на всіх, але старші у таборі якось поводитися добре із духовними особами» (Білик І. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юер Козак А.о. // приватний архів автора, 3).

¹⁶³ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юер С. Смолук // АПЦ, спр П-1-1-150, кас. №164, 37.

Св. Літургії. Він служив Службу Божу біля хворих людей, які бажали висповідатися і прийняти Святі Тайни: «[...] Один чоловік хворів на скороспішні сухоти, я сказав йому що я греко-католицький священник і може він би висповідався. Він дуже втішився тим. Він прийняв сповідь. І я при нім відправив Службу Божу в скороченню, щоби тільки Святі Тайни мати, [...] а потім я вже наперед планував, коли я міг коло него відправити Службу Божу [...]»¹⁶⁴.

Ієрм. Богун у *лагері* захворів і його відправили лікуватися у табірну лікарню. Лікував отця якийсь єврей, який знав, що засуджений Богун Г.М. є священником, і який не вірив, що він співпрацював із німцями. Він біля того єврея навчився уколи робити, а також відвідував хворих, ліки розвозив, температуру міряв і так той чоловік о. Дам'яна залишив біля себе, щоби йому помагати доглядати за хворими¹⁶⁵.

Життя у всіх виправних таборах у жахливий період Другої світової війни, коли серед засуджених щороку помирав кожний четвертий, було цілком інакшим від життя у таборах на початку 50-х рр. ХХ ст., коли смертність у ГУЛАГ була майже такою самою, як і по всьому Радянському Союзу¹⁶⁶. Така ситуація була і в табірній лікарні, де працював о. Богун. Він згадував, що під час його побуту в тому шпиталі не було смертних випадків. Це вже було після Другої світової війни. На війну не треба було ліки возити для фронту і тому їх давали вже до табору¹⁶⁷.

Для кожного в'язня ГУЛАГу було важливо підтримувати зв'язок із рідними чи друзями через кореспонденцію чи посилки. Василіянин Богун підтримував зв'язок із сестрою, яка присилала йому посилки, але про ці посилки

¹⁶⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 37.

¹⁶⁵ Там само, 39.

¹⁶⁶ Епплбом Е. *Історія ГУЛАГу*, 158.

¹⁶⁷ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 38.

дізналося керівництво школи і її було звільнено. Також отець писав листи до о. Методія Болецького¹⁶⁸ – співбрата по Чину ще від Крехівського новіціату¹⁶⁹.

Керівництво *лагеря* завжди намагалося *завербувати* когось із засуджених, щоб він слідкував за іншими засудженими: хто що робить у вільний час, хто з ким спілкується, чи немає серед засуджених настрою зробити повстання і т.д.: «Закликали одного хлопця, москаль він, і випитуються про тих людей. Між іншим, і про мене питалися. Він каже: “Ти слухай, хто з ким говорить, і приходи нам кажи, а ми тобі будемо більше хліба давати”. Він прийшов і все то нам розповів: “Хотіли мене купити, але я недурний: я не буду за кусок людям шкодити”». Це промовиста історія про те, що у ВТТ були людяні засуджені, які, за словами кардинала Любомира Гузара, були також і вільними: «Влада боїться свободи в серцях набагато більше, ніж голодного бунту. Бо голодного можна купити, а вільного – тільки вбити»¹⁷⁰.

У виправно-трудоному таборі, в якому відбував своє покарання отець Дам'ян, було близько 800 людей з різних країн світу: «Сидів зі мною один японець, і я собі думаю: варто від нього навчитися японської мови – є нагода. І я зачав вчитися. Але за кілька днів нас розділили, бо стараєшся зв'язки мати з якимись чужинцями»¹⁷¹. Так само було і з одним учителем-литовцем, коли о. Богун хотів також вчитися литовської мови. Але знову конвой розділяв і негативно ставився до такого навчання¹⁷².

Лагерна адміністрація дотримувалася чіткого закону щодо прав засуджених. За будь-що не карали, хіба тоді, коли людина порушувала правила *лагеря* чи заслужила на покарання. Конвой завжди слідкував за засудженими. Ієрм. Богун згадував: «Час до часу робили, так звані, шмонди – чи нема чого у

¹⁶⁸ Ієромонах Методій Болецький, ЧСВВ народився 14 серпня 1910 р. в с. Хотинь Калуського повіту; в роках 1922-1927 навчався у Бучацькому Місійному інституті св. Йосафата; 4 вересня 1927 р. вступив до Крехівського монастиря на новіціат; 9 квітня 1933 р. склав довічну професію у Добромилі; 21 травня 1936 р. рукоположений на священника; у 1939 р. перебував у монастирі оо. Василян у Бучачі і був добрим проповідником Божого Слова; 24 липня 1953 р. помер у Калуші (Ковалюк Й. *Свято жив і свято умирав, або найважливіше про о. Методія Болецького ЧСВВ // OSBM*, 4 квітня 2017 року, <https://osbm.in.ua> (13.01.2021).

¹⁶⁹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 39.

¹⁷⁰ Балита В. *Влада боїться свободи більше, ніж голодного бунту*, - Гузар // zaxid.net (16.12.2020).

¹⁷¹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 42.

¹⁷² Там само, 42.

людей нелегального. В мене знайшли молитовник¹⁷³. Той молитовник, мабуть, був іменно від того Гриціва, що хворів на сухоти і помер»¹⁷⁴.

Отець Дам'ян був відважною людиною у *лагері*, за таку «відважність» він мав поплатитися сидінням в *лагерній* тюрмі. Був один випадок, коли привезли бандитів до *лагера*, але щоб не було сутичок із ними, то начальство вирішило відіслати тих бандитів до шпиталю, де працював засуджений ієрм. Богун, але отець сказав, що не прийме їх. Це дійшло до начальника, який наказав посадити Богуну в *бур* (рос. *барак усиленного режима*), на що отець відповів, що немає кому вночі доглядати хворих. Про цю ситуацію дізнався начальник медичної частини табору, який заступився за отця, бо не місце бандитам у табірному шпиталі¹⁷⁵.

У табірній лікарні з о. Дам'яном лежало багато хворих людей, серед них був один кагебіст, який хотів знати, за що отець засуджений. Він сказав, що має дві статті, за якими його засудили, але одна стаття, політична, була вже скасована, залишилася тільки ще одна стаття. Кагебіст відповів йому, що потрібно писати жалобу, бо то має бути амністія і його повинні відпустити. Отець так і зробив, але від керівництва прийшло замість амністії повідомлення, в якому був приговор на 10 років, а не 8, яких присудив о. Дам'яну Львівський суд¹⁷⁶.

У липні 1953 року прийшов у лікарню до отця чоловік з адміністрації табору і сказав: «Богун, ти завтра йдеш додому!»¹⁷⁷. Такі слова хотів почути кожен засуджений, який відбував заслання у виправно-трудовах таборах

¹⁷³ Цікавою є історія із тим молитовником. Отець Богун згадував, що коли знайшли той молитовник у нього, то він пішов до начальства і хотів дізнатися, з якої причини забрали молитовник. Той чоловік, який робив шмонд Богуну, відповів, що таке було розпорядження. За Богуну заступився начальник: «Розпорядження було – не пускати до лагера літератури релігійної, але не було розпорядження, щоб тут, яку вже люди мали, її відібрати». І так Богуну «по букві закону» віддали молитовник (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 42).

¹⁷⁴ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 42. [...] я тому Гриціву сказав, що я священник і що стан його здоров'я дуже небезпечний. Він попросив сповіді. Уночі, коли всі спали, я в його палаті відправив Службу Божу. Він висповідався, запричащався і рано помер [...] (Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 127-128).

¹⁷⁵ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 42.

¹⁷⁶ Там само, 43.

¹⁷⁷ «Я кажу: “Як завтра додому, як я ще маю два роки?”. “Ні, там є виписано”. «Оголошення прибите в конторі». Я подивився пішов, справді, я є в списку, які завтра освободжуються» (Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 43; Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 127).

Радянського Союзу. 10 липня 1953 р. він вийшов на свободу із виправно-трудового табору. Отець Дам'ян Богун, ЧСВВ знаходився у місцях позбавлення волі сім років вісім місяців і вісімнадцять днів¹⁷⁸.

«Щонайменше, у двох випадках треба було мого лагера»¹⁷⁹ – писав о. Богун. Перший випадок – ми уже згадали про засудженого Гриціва. А другий – це коли одному хлопцеві термін заслання вже закінчився і він чекав на матір, щоб його забрала із табору. Але лікар сказав, що він дуже хворий і скоро помре. Священник Богун йому про це сказав і при тім почав розказувати про вічне щасливе життя. А той хлопчина був хрещений і ієрм. Дам'ян сказав, що він може перепросити Бога за свої гріхи. Після сповіді його обличчя було таке радісне, що отець такого раніше не бачив у людей¹⁸⁰.

Отця Дам'яна Богуна було засуджено до восьми років позбавлення волі із конфіскацією майна за політичними статтями 54-10 ч. 2 і 68 ч. 2 КК УРСР. 8 серпня 1946 р. вирок на засудженого набув чинності та вимагав негайного виконання: заслання до ГУЛАГу. Радянська каральна машина ГУЛАГ була покликана знищити особистість засуджених, позбавити їх політичних, національних і релігійних ідентичностей, які були не придатні для тоталітарної системи; пригнічувати свідомість індивіда, перетворивши кожного в'язня на безлику істоту, позбавлену переконань.

Ієромонах Дам'ян залишився Людиною у виправно-трудовому таборі Краслаг. Умови проживання в таборі й важка робота на лісоповалі та інші види праці не зламали василіянського духу вірності Церкві та українському народові. Ті, які відбували покарання разом з отцем Богуном, знаходили в ньому підтримку, духовного наставника і добру людину.

¹⁷⁸ Прокуратура Львівської Облaсті // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 223.

¹⁷⁹ Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі* // Календар «Світла» (1996) 127.

¹⁸⁰ Там само, 128.

РОЗДІЛ ІІІ

ДУШПАСТИРСЬКА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ОТЦЯ ДАМ'ЯНА БОГУНА

3.1. Душпастирська діяльність після відбування терміну покарання

У 1953 році, після смерті «*вождя усіх народів*» диктатора Йосипа Сталіна, відкрилися нові сторінки в історії СРСР: спочатку «Хрущовська відлига», а відтак «Брежнєвський застій». Нову сторінку у своїй історії відкрила й Українська Греко-Католицька Церква – «*катакомбна Церква*». Переслідування Церкви не припинилося: відбувалися нові арешти, залякування та стеження за духовенством і мирянами. Тоталітарна влада і надалі продовжувала боротися проти Церкви з метою вимагати її остаточної ліквідації і приниження в очах суспільства.

Впродовж 50-х рр. ХХ ст. повернулися із ГУЛАГу кілька сотень українського греко-католицького духовенства. Серед них повернувся до Галичини й ієромонах Василянського Чину о. Дам'ян Богун, який був несправедливо засуджений і вимагав від «найгуманнішого» правосуддя у світі визнати його незаконне засудження. Він, поряд з іншими ієромонахами ЧСВВ, активно і жертвовно виконував душпастирські обов'язки для вірних переслідуваної УГКЦ; досягнувши пенсійного віку, став проводирем Галицької Провінції оо. Василян; досліджував історію Церкви, Чину й українського народу. Він «змагався добрим змагом, свій *біг* закінчив, *віру зберіг*» (Тим 4,7).

Отець Дам'ян приїхав із заслання до Львова, а відтак зайшов до римо-католицького храму подякувати Богу, де зустрів отця Рафала¹⁸¹. Зі Львова він поїхав до сестер-служебниць у місто Калуш¹⁸². Йому було потрібно приписатися

¹⁸¹ Єпископ Рафал (Владислав) Керницький народився 3.05.1912 року у містечку Кулачківці, Коломийського повіту; у 1930 р. вступив на новіціат до Ордену Францисканців у Лагевніках (Польща); 25.06.1939 р. рукоположений на священника; вів активну пастирську діяльність у часи підпілля, допомагав греко-католицьким священникам; багато мирян у підпільні часи користалися із отцевих проповідей і сповідей; 2.03.1991 р. отримав єпископську хіротонію з рук Львівського Митрополита РКЦ Мар'яна Яворського; 23.11.1995 р. помер у Львові (Захаріаш Я.о. *Отець Рафал — хто ж його не знає!* // misionar.in.ua (04.02.2021)).

¹⁸² Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юєр С. Смолюк // АПЦ, спр. П-1-1-150; Ще у канторі перед лагером, де оформляли документи на звільнення, запитав о. Богун начальника: куди хоче їхати? Богун сказав: с. Пархач,

і отримати роботу, а для цього треба було трудову книжку. Тому отець влаштувався на одну роботу до лісу із надією, що там йому дадуть трудову книжку, але трудової книжки не дали, бо казали, що її видають тільки постійним робітникам¹⁸³.

Потім ієрм. Богун повернувся на свою рідну Сокальщину: спочатку до своєї родини у с. Бендюга¹⁸⁴, а відтак у с. Межиріччя біля Пархача до родини Янів – тієї хати, в якій кагебісти отця арештували. Працював на водогінній станції, але КДБ підтасувало, щоб його звільнили із роботи¹⁸⁵. Після звільнення він влаштувався на роботу до лісу, де працював один рік на вирощуванні розсаднику, а потім на водоочисній станції, але довго не попрацював – знову звільнили. Переїхавши до Львова, працював на фанерному заводі. Робота була важка, а приміщення – холодне. Отець один рік попрацював на фанерному заводі, але через погані умови праці звільнився¹⁸⁶.

Після того о. Богун став заготівельником квітів. Він збирав і заготовляв лікарські квіти переважно на Сокальщині¹⁸⁷. І знову про це довідалося КДБ, зразу пішли до начальника:

То начальниця була – жінка. І до неї кажуть: «Що ти попів тут тримаєш?» (а там багато священників працювало). Тоді вона перестала приймати. Треба було щороку договір робити і вона не приймала вже договорів. Через те лишився я без роботи¹⁸⁸.

Сокальського району. Начальник відповів, що не можна туди. Тоді отець назвав Калуш, до Даниїли Якуменко. Тоді дав отцю документи і побажав щасливої дороги (Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар Світло* (1996) 128).

¹⁸³ Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі // Календар «Світла»* (1996) 133.

¹⁸⁴ [...] для мене ця дорога і село Бендюга – наймиліші хвилини в моїм житті. Тією дорогою я вперше після виходу з «лагера» йшов на Бендюга з Волсвина. [...] Усі люди були на полі, бо це були жнива. Як пішла вістка по полі, що з лагера вернувся отець із Кристинополя, то люди кидали роботу й прибігали мене зустрічати. Це для мене була велика нагода за 8 років заслання, де людина не мала жодної вартості, рівна була скотині [...] (Богун Д.о. *На Бен-дюзі // Світло* 12 (1996) 425).

¹⁸⁵ [...] одного разу приходжу на роботу, а той, що передавав мені роботу, каже: «Вчора були кагебісти, цікавилися роботою, випитували про вас». [...] «Вижнуть вас з роботи», - каже бригадир. «Не мають права», - кажу йому. «Я з роботою справляюся, ще й похвальну записку за добру роботу вивісили на дошці». Не минуло кілька днів, появляється розпорядження: «Звільнити з роботи в зв'язку із скороченням штатів Богуна Григорія Михайловича», [...] але ця робота така, що не можна було «скорочувати штатів», тому на моє місце поставили сезонну робітницю, [...] скористалися нагодою, щоб мене позбутися [...] (Богун Д.о. *Інтерв'ю від 6.06.1993*, 38; Чорнега М.о. *Інтерв'ю від 30.06.1993 / інтерв'юер: Борис В. // АПЦ, спр. П-1-1-145*, 114; Богун Д.о. *В Межиріччі. Поодинокі факти // Світло* 11 (1996) 394).

¹⁸⁶ Богун Д.о. *Інтерв'ю від 6.06.1993*, 38.

¹⁸⁷ У 1970 році ієромонах Дам'ян Богун працював заготівельником лікувальних трав Аптеки №189 м. Червонограда Львівської області (Протокол допиту раніше осудженого // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 134).

¹⁸⁸ Богун Д.о. *Інтерв'ю від 6.06.1993*, 38.

Ієрм. Дам'ян, після звільнення із заготівельника лікарських рослин, мав можливість обслуговувати Золочівщину і Добромильщину¹⁸⁹. На теренах Добромильщини він опікувався селом Княжпіль і двома іншими селами, які були на кордоні УРСР і ПНР. Також отець їздив на Золочівщину: м. Золочів, с. Вороняки, с. Підгірці, де є Василіянський монастир св. Онуфрія, та навколишні села¹⁹⁰.

Пізніше душпастирював на своїй рідній Сокальщині¹⁹¹, а саме: с. Пархач (в якому у 1946 р. о. Богуна арештувала радянська влада), с. Волиця, с. Переспа, с. Комарів, с. Боб'ятин, с. Зубків, с. Лучиці, с. Бендюга¹⁹², с. Спасів і навколишні села біля м. Кристинополя (тепер м. Червоноград), а також за словами єпископа УГКЦ Іринія Білика, ЧСВВ, отець Богун також душпастирював на Добромильщині: села Поляна і Тарнава¹⁹³.

Тут слід сказати про помічників о. Дам'яна Богуна, які помагали отцю у його душпастирській праці: в м. Кристинополі – Катерина і Тонька Яремчуки та інші; в с. Бендюзі – Мілька з дому Бель і її чоловік Василь Кіх¹⁹⁴; у с. Пархач – Олена Громада-Висоцька; в с. Городище – п. Аполоній Якубовський, провізор Роман; у с. Волсвин – дяк Василь Крук і сестри-служебниці: Анна Мишак та її тітка¹⁹⁵.

¹⁸⁹ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 38.

¹⁹⁰ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 38; Ієрм. Володимир Палчинський, ЧСВВ згадував, що отець Богун душпастирював також у Крехові, Червонограді, на Сокальщині і їздив за підпілля до Золочева, обслуговував Вороняки і інші села (Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора) [див. додаток 4].

¹⁹¹ На Сокальщину до одного села поїхав Богун шлюб давати, але до того села автобус не їхав. Він вийшов із автобуса і пішов навпростець до того села, а то було темно, він йшов-йшов, і впав у рів. Зробили меліорацію і він не міг вилізти із того рову: що намагається вилізти – знову впаде, бо земля була свіжа. Люди чекають, думають, де отець дівся. Отець потім якось виліз із того рову. Прийшов до людей весь у болоті, брудний, люди були здивовані: прали, сушили той одяг, а вже над ранок почалася Служба Божа і шлюб. Родина та була Дешиця, з тої родини син, який одружувався, зараз є послом України у Польщі (Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора).

¹⁹² [...] найчастіше ми збиралися на Службу Богу у Мільки, деколи по інших хатах, а на катехизацію я збирав дітей на другім кінці села [...] Якийсь час на Службу Богу збиралися люди посередині села. Там біля цвинтаря була хата, де тільки дві дівчини сусідки жили, то в них збиралися люди [...] (Богун Д.о. *На Бен-дюзі* // *Світло* 12 (1996) 425-427).

¹⁹³ Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак А.о. // приватний архів автора.

¹⁹⁴ «[...] Найбільше з усіх на Бендюзі помагали мені Василь Кіх. В них, можна сказати, була підпільна церква. На Сл. Богу в неділі та свята приходили люди не тільки з Бендюги, але й з Комарова та Волиці [...]» (Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василіян, Фонд рукописів о. Дам'яна Григорія Богуна, ЧСВВ, справа: Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ «Мої помічники у підпіллі»).

¹⁹⁵ Отець Богун пояснював, що були скасовані церковні кордони між дієцезіями і парафіями, бо було підпілля. Тому отець, в яке село чи місто не приходив, почувався там, як в себе на парафії. Священники всюди могли

Однією з таких помічниць по околицях с. Крехів біля монастиря оо. Василян була Євка Бубняк. Окрім неї в цій справі помагали ще дві її дочки, які учителювали і рівночасно служили священникам, які туди заходили. Між тими священниками був о. Дам'ян: «Дякую Богові, що надихнув їх до такої співпраці. Без їхньої помочі неможливо було б поставити та першого крока. Їм люди повинні дякувати не менше, ніж священникові. А священник зі своєї сторони вдячність до них носити в серці та молитися за них»¹⁹⁶.

Великдень у підпіллі. Сокальщина. З нижче поданого ланцюжка подій можемо досвідчити активну душпастирську працю о. Богуна у підпільні часи:

П'ятниця 1 травня, ввечері посвятив паску у селах Пархач, Сільці і Городищі, ніч – у с. Волсвин, ранок 2 травня – Служба Божа у цьому селі, поїздка до с. Поздимир (посвячення пасок), поїздка до м. Радехів (посвячення пасок), поїздка у с. Бендюга (Служба Божа і посвячення пасок зранку 3 травня), поїздка до Червонограда (Служба Божа і посвячення пасок). Після цього скромного торжества трохи передрімав... Великдень у всі роки підпілля був схожий на цей¹⁹⁷.

Душпастирював отець і в Криму: «На Кримі і по інших місцевостях також багато греко-католиків. Люди з Озірної, що біля Жовкви, просили о. Богуна, щоб поїхав на Крим. Там у районнім центрі Роздольне жили їхні свояки: вдова з дітьми та внуками, крім того, люди з Доброшина і ще інші, що чекали на католицького священника»¹⁹⁸. Іерм. Дам'ян відправляв різні *треби* для вірних у підпіллі, серед них був християнський похорон. Слід сказати, що отці не боялися привселюдно хоронити людину на цвинтарі. Про це згадував о. Євген Кокоцький: «[...] В хаті все ми правили нормально, [...] тільки в епитрахілях. Відправив, епитрахиль зняв, домовину виносили і їхали на цвинтар, отець Богун [...] панахиду відправляли на цвинтарі [...], не боялися [...]»¹⁹⁹.

Така активна душпастирська праця василянина Богуна не подобалася органам безпеки, які пильно стежили за підпільним греко-католицьким духовенством. Іеромонах Володимир Палчинський, ЧСВВ зазначав, що таке

душпастирювати і служити *треби* для людей (Богун Д.о. *Василянський Чин у підпіллі* // *Календар «Світла»* (1996) 134; Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 42).

¹⁹⁶ Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василян, Фонд рукописів о. Дам'яна Григорія Богуна, ЧСВВ, справа: Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ «Мої помічники у підпіллі».

¹⁹⁷ Богун Д.о. *Пасха у підпіллі* // *Місіонар* 4 (1998) 20 (див. карту 3).

¹⁹⁸ Богун Д.о. *Василяни в підпіллі* // *Світло* 3 (1996) 107.

¹⁹⁹ Кокоцький Є. Інтерв'ю від 21.07.2001 / інтерв'юер Бемко Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1-1001, 47.

стеження дало свої плоди. 20 червня 1966 року отця Богуна піймали у с. Фійна Нестерівського району Львівської області. В тому селі якісь люди попросили отця посповідати їх дітей. Після сповіді він чекав на автобус і читав польську газету, а це побачив один хлопець і доніс у сільську раду, що в селі є шпигун. Після цього затримав отця дільничний міліціонер і відвіз до Жовкви. Тоді до Жовкви приїхав голова с. Малехів, бо ієрм. Дам'ян був приписаний у с. Малехові, але після цього випадку його виписали²⁰⁰.

У кримінальній справі ми знайшли *Протокол* від 20 червня 1966 року, в якому зазначалося, що дільничний міліціонер Балакир Михайло Іванович затримав у селі Крехів (насправді у с. Фійна, село входило до Крехівської сільради – *Прим. автора*) невідомого громадянина без документів, який назвався Богун Григорій Михайлович²⁰¹. При ньому були особисті речі: молитовник священника – 1 шт.; записник книжки з релігійними записами – 4 шт.; хрест пластмасовий зеленого кольору із розп'яттям Ісуса Христа – 1 шт.; вервиця – 1 шт.; бритва «Ракета» у футлярі – 1 шт.; інші особисті речі²⁰².

Всього Органи міліції вилучили у нього 19 одиниць особистих речей., а вже 21 липня 1966 року вилучені особисті речі ієромонаху Дам'яну повернули²⁰³. Тоді отець написав *Підписку*, в якій зазначалося, що він мешкає у с. Малехові Нестерівського району і дає «цю підписку органам міліції про те, що я зобов'язуюсь не допускати нелегального богослужіння з вірянами та й не появлятись в ніякому населеному пункті без документів»²⁰⁴. Але отець Богун не міг не виконувати свого служіння і тому на різних квартирах відбувалися підпільні богослужіння. Наприклад, на квартирі о. Євгена Кокоцького був цілий підпільний штаб, різні священники приїжджали: отець Роман із Самбора, багато ієромонахів-василіян: Макарій Грень, о. Новак, о. Йосафат Федорик був постійно, а також о. Дам'ян Богун. Спочатку органи безпеки не знали, що то вірні

²⁰⁰ Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.

²⁰¹ Протокол // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 145.

²⁰² Там само, арк. 145-146.

²⁰³ Там само, арк. 146.

²⁰⁴ Підписка // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 147.

збираються по квартирах на богослужіння. Але двірничка, яка була сексоткою²⁰⁵ і все знала, що робиться у її під'їзді, здавала всю інформацію органам безпеки тієї округи про підпільні богослужіння²⁰⁶.

Цікавим є той факт, що отцю Богуну було передано обов'язки генерального вікарія (представник єпархіального єпископа) Перемишльської єпархії. Спочатку тим вікарієм був отець-канцлер Грициляк, але він передав свої обов'язки о. Степану Яворському, а о. Степан передав їх ієрм. Дам'яну Богуну ЧСВВ, але тих обов'язків отець не виконував, тому що митрополит Володимир Стернюк призначив своїх особистих вікаріїв²⁰⁷.

3.2. Спроби реабілітації о. Богуня під час брежнєвського застою.

Органи безпеки здійснювали контроль і стеження за діяльністю духовенства УГКЦ не тільки в сталінські роки, але впродовж всього часу існування «катакомбної» Церкви, особливо в період «брежнєвського застою»²⁰⁸. У другій половині 60-х рр. ХХ ст. активізувався український національно-визвольний рух. В цей період багато греко-католицького духовенства вимагали від радянської влади переглянути їх незаконне ув'язнення, засудження і заслання. Серед них був і ієрм. Дам'ян Богун.

Отець фігурував у *Плані* оперативно-слідчих заходів у справі №87 по обвинуваченню Сліпого Йосифа Івановича і Блавацького Іллі Івановича від 22 грудня 1958 року. В цьому *Плані* зазначалося, що «у м. Львові і в області проживають монахи, які приналежні до ордена Василіян. Очолює їх протоігумен Градюк Володимир Павлович, 1872 року народження, ігумени: Готра Іван Ілліч, 1900 року народження, і Шепетько Матей Несторович, 1893 року народження, які проживають у м. Львові»²⁰⁹. Також у ньому був список монахів ЧСВВ, які

²⁰⁵ Сексот (скорочено від секретний сотрудник) – таємний інформатор, оперативний працівник міліції у Радянському Союзі, «стукач» (Сексот // <http://cyclowiki.org/wiki> (05.02.2021)).

²⁰⁶ Кокоцький Є. Інтерв'ю від 21.07.2001, 48.

²⁰⁷ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993, 44.

²⁰⁸ У жовтні 1964 року на пленумі комуністичної партії Радянського Союзу було обрано першим секретарем ЦК КПРС Леоніда Брежнєва. Це стало початком періоду брежнєвського застою (Хронологія. Брежнєвський «застій» (1964-1986) / territoryterror.org.ua (05.02.2021)).

²⁰⁹ План оперативно-слідственных мер по делу №87 по обвинению Слипого И.И. и Блавацкого И.И. // ГДА СБУ, ф. 65, дело «РИФЫ» С-9113, т.3, л. 379-388.

проживають в різних містах м. Львова та області. Серед них був Богун Григорій Михайлович «1910 року народження, священник-монах, працює на шахті робітником, проживає у Пархачі Велико-Мостівського району. Відправляє богослужіння на прохання вірних»²¹⁰.

Ієромонах Дам'ян Богун, переїхавши до м. Львова, проводив і далі активну душпастирську діяльність. Ця діяльність не заважала йому написати у органи безпеки *Наглядову скаргу* про свою реабілітацію. 7 квітня 1967 року прокуратурою Львівської області був виданий висновок, в якому підтверджувалося, що 8 серпня 1946 року отця було засуджено до 8 років покарання, тому що було доведено злочин Богуна Г.М. Прокуратура вважала скаргу Богуна Григорія Михайловича залишити без задоволення і подальше дослідження по справі припинити²¹¹. В той самий день громадянину Богуну у с. Малехів Нестерівського району було надіслано повідомлення, в якому зазначалося, що основ для реабілітації Богуна Г.М. не вбачається²¹².

Висновок прокуратури Львівської області не зупинив ієромонаха Дам'яна у справі реабілітації. Тому 30 травня 1967 року він надіслав вже Генеральному Прокурору СРСР своє прохання, в якому зазначалося, що отець покарання відбув повністю, ніякого злочину не вчинив, ніколи не виступав проти радянської влади. Він просив Генерального Прокурора перевірити кримінальну справу і дати наказ на повну реабілітацію²¹³.

На це прохання отця Дам'яна старший радник юстиції Е. Стариков надіслав повідомлення:

На вашу скаргу від 30 травня 1967 року з проханням про реабілітацію повідомляю, що на аналогічну скаргу прокуратура області Вам двічі відповідала – 7 квітня і 15 травня 1967 року, що основ для вашої реабілітації і опротестування вироку Львівського обласного суду не вбачається. Вирок облсуду залишений у законній силі по визначенню судової колегії по кримінальним справам Верховного Суду УССР від 24 січня 1947 року²¹⁴.

²¹⁰ План оперативно-слідственных мер по делу №87 по обвинению Слипого И.И. и Блавацкого И.И. // ГДА СБУ, ф. 65, дело «РИФЫ» С-9113, т.3, л. 379-388.

²¹¹ Висновок // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 102-103.

²¹² Повідомлення // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 104.

²¹³ Прохання Генеральному Прокурору СССР // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 107.

²¹⁴ Повідомлення // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 108.

Тоді прокуратура Львівської області взяла на особистий контроль справу Богуна Г.М. й 12 березня 1970 року видала *Постанову* про призначення додаткового розслідування. Заступник прокурора Львівської області, старший радник Руденко зазначив, що вирок на Богуна Г.М. від 8 серпня 1946 року залишений в силі Верховним Судом УРСР. Також радник Руденко заявив, що «у своїй скарзі Богун Г.М. заперечує свою вину і клопоче про реабілітацію. Заява громадянина Богуна заслуговує на увагу, тому що звинувачення його засноване на неперевірених матеріалах справи. Прокуратурою УРСР пропонується провести по справі додаткове розслідування. Розслідування доручити слідчому відділу КДБ у Львівській області»²¹⁵.

Для розслідування у справі громадянина Богуна Г.М. було необхідно:

1. Детальніше допитати Богуна Г.М. по суті справи та перевірити правдивість доказів, які були викладені у його скарзі.
2. Установити й детальніше допитати свідків Когута М.Г., Пелеха М.І. і Чепіля І.Ф., конкретизувати їх показання про антирадянську діяльність Богуна Г.М.
3. Уточнити, чи являється Богун Г.М. редактором журналу і календаря «Місіонар», і дослідити, чи справді у складі редакції журналу «Календар Місіонаря» за 1942 р. значиться *Д. Богун*.
4. На попередньому слідстві Богуну Г.М. пред'являли низку антирадянських статей, опублікованих в різні роки у вище названих журналах, але у справу вони не були долучені.
5. При необхідності провести й інші слідчі дії, які б підтвердили або спростували обґрунтованість засудження Богуна Г.М.²¹⁶.

15-16 квітня 1970 року було проведено додаткове розслідування у справі Богуна Г.М. Слідством займався старший слідчий слідчого відділу КДБ капітан Кірста. В ході розслідування були допитані наступні свідки, які знали засудженого Богуна: Тимочко Ярослав Іванович, 1912 року народження, м. Дрогобич, українець, безпартійний, слюсар Нестерівського лісгоспзагу; Луцик

²¹⁵ Постанова про призначення додаткового розслідування // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 112.

²¹⁶ Там само, арк. 113.

Марина Василівна, 1901 року народження, с. Межиріччя, українка, безпартійна, пенсіонерка; Боднар Юліан Антонович, 1912 року народження, с. Межиріччя, українець, безпартійний, шахтар; Байда Людвік Казимирович, 1903 року народження, с. Будинин (Польська Народна Республіка), поляк, безпартійний, робітник у колгоспі у с. Межиріччя²¹⁷.

Цікава історія сталася на допиті зі свідком Луцик Мариною Василівною, яка заявила, що по прізвищу *Богун* вона не знала о. Дам'яна, а лише бачила його в той день, коли отець був затриманий військовими²¹⁸. Можливо, Луцик Марина боялася слідства, коли сказала неправду, що не знала Богуна Григорія Михайловича. На допиті о. Богун про цю ситуацію сказав так: «Луцик Марину Василівну я знав добре, оскільки в її будинку я мешкав протягом двох-трьох тижнів. Її чоловік – Луцик Михайло. Вона мене знала як священника і по прізвищу Богун»²¹⁹.

Термін додаткового розслідування закінчувався 16 квітня 1970 року, але слідчим не вдалося отримати потрібної інформації у справі Богуна Г.М. Тоді заступник прокурора Львівської області Антоненко постановив продовжити термін додаткового розслідування до 16 червня 1970 року. Також у справі потрібно було допитати Тимчука Е.Г., який раніше працював редактором журналу «Місіонер», «Календаря Місіонаря» і який в теперішній час веде бродячий спосіб життя, а також колишнього священника – монаха Байрака А.Г.²²⁰.

25 травня 1970 року в приміщенні слідчого відділу КДБ з дотриманням вимог ст. 143,145,146 КПК УРСР капітан Кірста допитав раніше засудженого Богуна Григорія Михайловича. Допит розпочато о 16²⁰ год. Раніше засуджений Богун детально розказав, як йому вдалося купити паспорт, на ім'я Ткачук Павло Григорович.

²¹⁷ Протокол допиту свідків // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 118-128.

²¹⁸ Протокол допита свідка Луцик М.В // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 121.

²¹⁹ Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 136.

²²⁰ Постанова про продовження терміну додаткового розслідування Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 130.

Отець Дам'ян доповідав, що купив паспорт у невідомого громадянина на базарі, з яким раніше зустрічався на цьому базарі. Було домовлено, що він виготовить ці документи. Він дав йому фотокартку і заплатив золотим хрестиком і грошима за паспорт і довідки. Отець надіявся по цих документах перейти офіційно державний кордон. Він нікому не сказав про фіктивний паспорт²²¹: «В селі Межиріччя я був прописаний по справжньому прізвищу, тобто, на ім'я Богуна Григорія Михайловича. Де подівся паспорт на моє дійсне прізвище – я не знаю. Можливо, він залишився в селі Межиріччя, у громадянина Луцика Михайла, в якого я проживав останнім часом перед арештом»²²².

Щодо вироку за ст. 68 ч. II КК УРСР, яка передбачала засудження за антирадянську агітацію і за яку ієрм. Дам'яна Богуна засудили за те, що він в період німецької окупації співпрацював з «профашистськими» релігійними журналом і календарем «Місіонар», отець на допиті пояснив, що про статті антирадянського змісту в журналі «Календар Місіонаря» йому було відомо. Але він писав статті тільки релігійного змісту і підписував своїм прізвищем *Богун Д.*²²³.

Допит було закінчено 25 травня 1970 року о 21⁰⁰ год. Ієрм. Дам'ян написав власною рукою «протокол мною перечитано, зі слів моїх записано вірно. Зауважень не маю»²²⁴ і поставив підпис *Богун*. 23 червня 1970 року отця знову викликали на допит. Слідчий хотів детальніше дослідити співпрацю Богуна Г.М. із журналом «Місіонар». Його також цікавила інформація про інших ієромонахів-василіян: де вони зараз проживають і чим займаються. Це робилося для того, щоб органи безпеки стежили за всіма тими, які є незгідні із політикою Радянського Союзу. Василіянин Богун відповів, що більшість знайомих отців-василіян померли у різні часи²²⁵.

24 червня 1970 р. прокурор УРСР, радник юстиції 3 класу Ф. Глух видав *Постанову*, тому що слідчий Кірста просив продовжити додаткове

²²¹ Протокол допиту раніше осудженого Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 135-137.

²²² Там само, арк. 135-137.

²²³ Там само, арк. 135-137.

²²⁴ Там само, арк. 138.

²²⁵ Там само, арк. 141.

розслідування у справі раніше засудженого Богуна Г.М до 17 липня 1970 року, тому що розшукували громадянина Тимчука Е.Г. (ієромонаха Єроніма Тимчука, ЧСВВ), без допиту якого прийняти рішення у справі Богуна було неможливим²²⁶.

У вересні помічник прокурора Львівської області з нагляду за слідством в органах держбезпеки, юрист I класу Болочагін видав *Постанову* про обґрунтованість засудження Богуна Г.М. Болочагін підсумував всю історію слідства над Богом; всі допити і судовий процес у 1946-1947 рр.; підсумував додаткове розслідування у справі Богуна Г.М.; підсумував співпрацю Богуна із редакцією журналу «Місіонар» і «Календар Місіонаря» і його поміщену статтю «Віра-обряд-нація», в якій о. Дам'ян виклав історію взаємовідносин між російським і українським народами з буржуазно-націоналістичної позиції²²⁷. В цій *Постанові* було затверджено:

1. В задоволенні скарги Богуна Григорія Михайловича відмовити.
2. *Постанову* разом зі справою Богуна Г.М. направити в прокуратуру УРСР для прийняття остаточного рішення за *Скаргою*²²⁸.

Тоді отець знову написав *Повідомлення* до Генерального Прокурора СРСР, в якому зазначив, що покарання відбув повністю, ніколи не виступав проти Радянської влади, політичною діяльністю не займався. Він себе виним не визнавав і просив про повну реабілітацію²²⁹.

27 січня 1971 року було видано *Постанову №338-70 Пленуму Верховного Суду ССРСР*. Керуючись п. «а» ст. 9 Положення про Верховний Суд СРСР судова колегія постановила:

1. Ухвалу судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду СРСР від 28 грудня 1946 року і від 24 січня 1947 року скасувати.
2. Вирок Львівського обласного суду від 8 серпня 1946 року і ухвалу судової колегії від 20 жовтня 1946 року в частині злочину Богуна Г.М. за ст. 54-10 ч. II

²²⁶ Постанова про продовження терміну додаткового розслідування // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 168; Органам безпеки не вдалося розшукати громадянина Тимчука Е.Г і знову було продовжено додаткове розслідування у справі Богуна Г.М. на один місяць – до 17 серпня 1970 року (Постанова про обґрунтованість засудження Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 212).

²²⁷ Постанова про обґрунтованість засудження Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 212.

²²⁸ Там само, арк. 212.

²²⁹ Генеральному Прокурору // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 216.

КК УРСР скасувати й справу в цій частині зупинити за відсутності злочину в діях засудженого.

3. Вирок Львівського обласного суду від 8 серпня 1946 року і ухвалу судової колегії з кримінальних справ Верховного Суду Української РСР від 20 вересня 1946 року в частині засуду Богуна Г.М. за ст. 68-а ч.ІІ КК УРСР і 3 рокам позбавлення свободи залишити без зміни. Цю міру покарання вважати Богуном Г.М. виконаною²³⁰.

Спроба реабілітації ієрм. Дам'яна в період Незалежності України.

Радянська влада відмовила ієромонаху Дам'яну Богуну в повній реабілітації. Реабілітаційний процес розпочався вже із незалежністю України. Отець надіявся, що із прийняттям *Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 рр.»* ситуація зміниться. Тому в червні 1993 року ієрм. Дам'ян Богун написав заяву до начальника СБУ у Львові. Отець просив видати йому *Посвідку*, що він у 1946 році був засуджений на вісім років трудових таборів і «відсидів від дзвінка до дзвінка»²³¹.

Ієромонах Василь Мендрунь, ЧСВВ про реабілітаційний процес о. Дам'яна згадував, що коли Церква вийшла із підпілля, отець пішов у КДБ просити, щоб його реабілітували. Там до нього кажуть: «Ти чого прийшов?». А отець відповів: «Та щоб мене реабілітували». Але вони отця висварили, виматюкали. Після того о. Дам'ян каже їм: «То ви так зі мною намучилися бідні, то йдемо вип'ємо пива». Вони знову його обматюкали. Богун їм: «Ви що боїтеся? Ну то я вам лишаю то во п'ятку рублів»²³².

10 липня 1993 року ієрм. Дам'ян Богун написав *Заяву* до начальника архівно-реабілітаційного відділу Управління СБУ п. Лободи з проханням про видачу довідки про реабілітацію для розгляду по суті²³³. Через два дні прокурор

²³⁰ Постанова №338-70 Пленуму Верховного Суду СРСР // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 219.

²³¹ Заява Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 220.

²³² Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.

²³³ Заява Богуна Г.М. // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 229.

відділу Прокуратури Львівської області В. Ткачук надіслав гр. Богуну Григорію Михайловичу *Повідомлення*, в якому була наступна інформація:

Повідомляю, що 08.08.1946 року Ви були засуджені Львівським обласним судом за ст.54-10 ч.2 і 68 ч.2 КК УРСР до 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Ухвалою Пленуму Верховного суду СРСР від 27.01.1971 року кримінальна справа стосовно Вас закрита за відсутності у Ваших діях складу злочину, що являється підставою для Вашої повної реабілітації. Арешт 22.10.1945 року, звільнений 10.07.1953 року, знаходився у місцях позбавлення волі сім років вісім місяців і вісімнадцять днів²³⁴.

У кримінальній справі ми не знайшли документу про повну реабілітацію отця Дам'яна Богуна. Ієромонах Полікарп Марцелюк, голова Місії «Постуляційного центру беатифікації УГКЦ» зазначив, що «Місія Постуляції у жовтні 2019 р. ініціювала справу реабілітації о. Дам'яна за кримінальною справою, розгляд якої ще не завершено через карантин»²³⁵. Надіємося, що «Ісповідника віри» ієрм. Дам'яна Богуна якнайшвидше посмертно реабілітують згідно із Законом України «*Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років*».

3.3. Протоігумен ЧСВВ у підпіллі (1972-1987 рр.)

У 1972 році на Другій Провінційній капітулі ЧСВВ у підпіллі, після смерті довголітнього протоігумена Галицької провінції Василянського Чину ієрм. Пахомія Бориса, в помешканні видатної української художниці й громадської діячки Олени Кульчицької²³⁶ було обрано нового протоігумена ЧСВВ ієрм. Дам'яна Богуна²³⁷.

²³⁴ Прокуратура Львівської області // АУСБУ ЛО, спр. 2101, т.1, арк. 223.

²³⁵ Марцелюк П.о. Інтерв'ю від 13.10.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора (див. додаток 2).

²³⁶ Олена Кульчицька народилася у 1877 році в м. Бережани на Тернопільщині; поступила до Львівської студії художників реалістичного напрямку; у 1967 р. лауреат Державної премії УРСР імені Т. Шевченка; активна учасниця підпілля УГКЦ (Герасимова Г., *Кульчицька Олена Львівна* / Енциклопедія Історії Церкви, сайт: Інститут Історії України НАНУ, <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe> (25.12.2020); Український визвольний рух / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху, Львів 2014, 82 (25.12.2020); Цікавий є той факт, що протоігумен о. Пахомій Борис, майже щодня на квартирі пані Кульчицької відправляв Службу Божу, на якій була пані Олена на візочку, напівпаралізована і кожний раз причащалася. Про цю квартиру майже всі оо. Василяни знали й там заходили зустрінутися зі своїм протоігуменом (Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василян, Фонд рукописів о. Дам'яна Григорія Богуна, ЧСВВ, справа: Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ «Мої помічники у підпіллі»).

²³⁷ Це підтвердив і ієрм. Володимир Палчинський, ЧСВВ: «Домовлялися, коли і на яку годину буде капітула, і було таємне голосування і тоді оголошували результати. Дві капітули були на квартирі Олени Кульчицької. Вона була депутатом Верховної Ради. Обирали Богуна: Яків і Єронім Тимчук, Макарій Грень, Софрон Дмитерко (Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора).

Історик Чину, ієромонах Полікарп Марцелюк, ЧСВВ зазначав, що рішення прийняти уряд протоігумена у підпільні часи для о. Дам'яна Богуна уже було ризиком, тому що його попередники, ієромонахи Віталій Градюк і Пахомій Борис, були під ретельним наглядом радянських органів²³⁸.

У підпіллі протоігуменами Чину Святого Василя Великого були:

- Ієромонах Віталій Градюк (1935-1961);
- Ієромонах Борис Пахомій²³⁹ (1961-1972);
- Ієромонах Дам'ян Богун (1972-1987);
- Ієромонах Василь Мендрунь (1987- 1996).

Протоігумен Дам'ян від самого початку свого урядування почав впроваджувати у чернече життя реформи у дусі оновлення Церкви, що започаткував II Ватиканський Собор²⁴⁰, а саме: дбав про розвиток монашого життя, навчання і виховання новиків; поширення релігійних книг; виготовлення образів, ікон, церковних календарів, які розповсюджував серед вірних Галичини та Закарпаття; не забуваючи також про духовний провід черниць різних згромаджень²⁴¹.

Ієрм. Мар'ян Чернега зазначав, що у підпіллі владу єпископа мали деякі священники. Також і монаше керівництво тримало зв'язок із тими священниками. Отці Василянського Чину підпорядковувалися своєму підпільному протоігумену²⁴². За часів уряду протоігумена о. Богуна було

²³⁸ Марцелюк П.о. Інтерв'ю від 13.10.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²³⁹ Ієрм. Пахомій (Петро) Борис народився 14.02 1903 р. у с. Колоденці; 1912-1914 і 1916-1920 рр. навчався у гімназіях Кам'янці-Струмилівій і Жовкві; 9.09.1920 р. вступив на новіціат ЧСВВ до Крехівського монастиря; у 1921 р. на обличинах отримав монаше ім'я Пахомій; 28.05.1922 р. склав перші обіти; навчався у різних василянських студійних монастирях; 29.09 1925 р. склав довічну професію у Василянському Чині; 01.12.1929 р. рукоположений на священника владикою Йосафатом Коциловським; був засуджений радянськими органами до 10 років виправних таборів; у 1954 р. звільнений із ВТТ; у підпільні роки займався душпастирською діяльністю по різних селах Галиччини; з 1961 до 1972 року був підпільним протоігуменом ЧСВВ; 28.11.1973 р. помер у Львові (о. Пахомій Петро Борис // Василянський Вісник 12 (1975) 41).

²⁴⁰ Стасів К.о. *Чернеча офіра Христові й Вітчизні*. Жовква 2018, 65.

²⁴¹ Стасів К.о. *Чернеча офіра Христові й Вітчизні*. Жовква 2018, 66-67.

²⁴² Тільки за посередництвом протоігумена, отці ЧСВВ довідувалися про ті чи інші розпорядження, які стосувалися Чину, чи отримували святе миро для сповнення Святих Тайн (Чернега М.о. Інтерв'ю 30.06.1993 / інтерв'юєр: Борис В. // АПЦ, спр. П-1-1-145, 12).

впорядковано ведення підпільного новіціату, у який вступали майбутні ієромонахи Іван Майкович, Никодим Гуралюк та інші²⁴³.

Василіянин Богун зоорганізував вишкіл молодих монахів-василіян до священства²⁴⁴. У підпіллі молодих кандидатів вчили старші отці, які перетерпіли заслання чи переслідування органами держбезпеки, серед них і о. Дам'ян²⁴⁵: протоігумен о. Богун вчив історію Церкви і богослов'я²⁴⁶; ієрм. Макарій Грень викладав духовність, ієрм. Йосиф Ридель вчив загальну історію; ієрм. Ключик викладав історію Спасіння, пояснення Старого і Нового Завітів; ієрм. Єронім Тимчук вчив більшість дисциплін: діалектику, логіку, антологію, космологію, психологію, теодицею, етику, догматику, моральне богослов'я, Святі Тайни²⁴⁷.

Отець Дам'ян приймав чи був присутній на іспитах, які складали молоді монахи й отці. Ієрм. Віталій Дудкевич згадував, що іспити з богослов'я, догматики, філософії у нього приймав отець-протоігумен Богун і о. Єронім Тимчук на приватному помешканні у м. Львові²⁴⁸.

Ієрм. Софрон Яцик згадував, що підпільне навчання було груповим, але коли *кагебісти* починали активно стежити за оо. Василіянами, то отці залишали такі групові навчання і самостійно вчилися, а тільки рідко збиралися для навчальних інструктажів чи здачі іспитів²⁴⁹. О. Дам'ян не тільки вчив богословської науки молодих монахів-василіян²⁵⁰, але також був духовним

²⁴³ Майкович І.о. Інтерв'ю від 21.03.1993 / інтерв'юер: Стоцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-323, 7; Гуралюк Н. Інтерв'ю від 25.05.1994 / н інтерв'юер: Ярослав С. // АПЦ, спр. П-1-1-319, 12.

²⁴⁴ Довголітній ігумен Василянського монастиря у м. Івано-Франківськ ієрм. Володимир Палчинський згадував, що коли отець Богун був протоігуменом, то приходив до молодих ченців на заняття. Отець Тимчук тоді вів навчання і припинив заняття і почали отці між собою спілкуватися. Богун каже: «Може би пішли хату посвятили, там жінка прийшла, щось товчється в хаті». Тимчук не дуже хотів. А Богун продовжив: «Я думаю, що той біс старшого більше послухається і піде собі з хати» (Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора).

²⁴⁵ Яцик С.о. Інтерв'ю від 08.09.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-982, 30.

²⁴⁶ Історик Василянського Чину ієрм. Єронім Грім, ЧСВВ у своєму інтерв'ю зазначав, що отець, будучи «протоігуменом (з 1972 до 1987), очевидно був одним із організаторів підпільних студій, та й сам він викладав історію Церкви» (Грім С.о. Інтерв'ю від 21.10.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора); У підпільній семінарії оо. Василян ієрм. Богун викладав для молодих монахів історію Церкви, а також своєю поставою і прикладом вчив монахів бути вірними синами Католицької Церкви (Майкович І.о. Інтерв'ю від 21.03.1993 / інтерв'юер: Стоцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-323, 25; Будай Й.о. Інтерв'ю від 02.05.2001 / інтерв'юер Булич Б. // АПЦ, спр. П-1-1-1263, 29).

²⁴⁷ Яцик С.о. Інтерв'ю від 08.09.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-982, 21.

²⁴⁸ Дудкевич В.о. Інтерв'ю від 06.02.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-946, 30.

²⁴⁹ Яцик С.о. Інтерв'ю від 08.09.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-982, 21.

²⁵⁰ Про монаші студії майбутніх отців-василіян у період катакомбної Церкви згадував владика Іриней Білик: «нас було різні групи підпільних студентів, ми збиралися у різних місцях. Ось і отець Богун давав переписувати

батьком і провідником у житті. Він став духовним наставником і для ієрм. Методія Скраля, якого отець по дорозі духовного життя провадив 16 років²⁵¹. Бути протоігуменом у часи підпілля було дуже не просто²⁵². Потрібно було багато працювати для добра вірних.

У 1981 році уповноважений Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР у Івано-Франківській області видав *Справу №9-10*, в якій схематично зобразив *Структуру Греко-Католицької Церкви*. У цій *Схемі* можна побачити, що Греко-Католицька Церква мала чітку ієрархічну структуру. Церква очолювалася Папою Римським Іваном Павлом II, протоігумен ієрм. Дам'ян Богун підпорядковувався єпископу Володимирі Стернюку, а сам о. Богун мав владу над деякими монашими спільнотами: Василіянами, сестрами Службеницями та Пресвятої Родини²⁵³.

29 грудня 1987 року відбулася капітула Галицької Провінції Василіянського Чину, на якій було обрано протоігуменом ієрм. Василя Мендруня, духовного учня о. Дам'яна. Отець Мендрунь згадував, що коли закінчився термін протоігуменства о. Богуна, прийшов час виборчої капітули. Вона проходила на квартирі о. Івана Палчинського, було до 10 священників і голосували. Вибрали о. Мендруня. Тоді передали до Риму секретно і Рим підтвердив нового протоігумена, але навіть коли вибрали ієрм. Василя, то ще фігурував о. Богун як протоігумен²⁵⁴.

Заслугою протоігумена Дам'яна Богуна стало також те, що він запропонував отцю Іринейу Білику прийняти єпископське служіння. Владика Іриней про цю подію згадував, що він тоді жив на квартирі у м. Бориславі і до

конспекти. Він мені дав конспект з історії Церкви і я переписував. Я вчився в Ужгороді, то я мав індивідуальні студії із отцем Богуном, а також мене вчили отці Тимчуки. Для інших гуртків отець Богун викладав. Ці гуртки збиралися раз на кілька годин в різних місцях» (Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юер Козак А.о. // приватний архів автора).

²⁵¹ Скраля М. Інтерв'ю від 17.08.2003 / інтерв'юер Тимчук В. // АПЦ, спр.П-1-1-1555, 4.

²⁵² Це підтверджував і ієрм. Корнилій Яремак: «Коли КГБ намагалося внести розбрат у стосунки в підпільній церкві, наші отці під проводом о. Богуна зробили постанову, що про нас можуть говорити що завгодно, але наше покликання не відповідати злом на зло, а проповідувати Євангеліє і служити людям» (Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора).

²⁵³ «Структура греко-католической церкви» Уповноважений Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР по Івано-Франківській області. Справа №19-10. Документи (інформації, довідки, списки) про наявність та діяльність уніатів, покутників, бувших монахів, монахинь за 1981 рік. Р-388, ф. 2. 156 (див. додаток 1).

²⁵⁴ Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора (див. додаток 3).

нього приїхав о. Мендрунь переказати йому, що протоігумен Дам'ян просив його прийняти уряд єпископа²⁵⁵, тому що є велика потреба, але також і небезпека. Отці Василяни потребували такого таємного єпископа, як о. Іриней. Через тиждень о. Мендрунь приїхав знову і сказав о. Білику, де буде відбуватися свячення: то була таємна зустріч із владикою Дмитерком у сестри Радюк, василіянки на квартирі у Львові²⁵⁶.

Новий протоігумен ієрм. Василь призначив о. Дам'яна своїм першим провінційним консультором²⁵⁷. Після того ієрм. Богун почав ще більше займатися науковою діяльністю: досліджувати історію Церкви, історію Василянського Чину та історію окремих видатних церковних постатей.

3.4 Духовний провід сестер св. Йосафата

Після ієромонаха Матея Шипітки, ЧСВВ²⁵⁸, який помер у 1969 році, духовним провідником Згромадження Сестер Святого Священномученика Йосафата (далі – ЗСССЙ) став ієрм. Дам'ян²⁵⁹. Як згадувала сестра Йосафата Шопська, отець Богун обслуговував сестер близько 20 років як в підпіллі, так і в перші роки Незалежності України, хоч і мав своїх парафіян і час від часу до них приїжджав і тим парафіянам служив²⁶⁰.

²⁵⁵ Це підтвердив і о. Василь Мендрунь, який зазначив, що отець Богун із ним радився, хто б міг бути підпільним єпископом і вирішили, що це буде о. Іриней Білик, бо він мав добру вищу освіту: «Отець Богун його дуже любив. Єпископом у часі підпілля з отців міг бути кожен. Святили кого хотіли, як зараз. У підпіллі із наших єпископів були: Софрон Дмитерко, якого теж запропонував Богун на єпископа (Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора).

²⁵⁶ Білик І. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак А.о. // приватний архів автора (див. додаток 8).

²⁵⁷ Радник протоігумена.

²⁵⁸ Ієрм. Матей (Максим) Шипітка, ЧСВВ – народився 23.02.1899 у с. Зазулинці, Заліщицького повіту; у віці 19-20 років був членом армії УГА, брав активну участь у подіях 1918-1920 рр.; у 1920 році вступив на новіціят ЧСВВ у Крехівському монастирі; 10 лютого 1949 р. ієрм. Матея було засуджено за зв'язок із оунівським підпіллям, відмову «підписати» православ'я та за антирадянські проповіді; у 1969 році помер у Львові (Протокол допиту М. Шипітки // ГДА СБУ, ф 4, спр. 34395, т.1, арк. 57; Szczegóły «Національно-політична діяльність Чину» // <http://www.bazylianie.pl/> (12.02.2021)).

²⁵⁹ Зі спогадів с. Любові Козак: «З отцем Дам'яном я познайомилася вже у монастирі, до монастиря, я його не знала [...] у 1969 році десь приблизно після смерті нашого духівника о. Матея Шипітки. І так отець, можна сказати, провадив нас до 2000, ні не до 2000 року, а до 1992 року, якимось так» (Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора; «З нагоди 100-ліття віднови. Під покровом Святого Йосафата» / Львів 2014, 50).

²⁶⁰ Шопська Й.с. Інтерв'ю від 19.03.2001 / інтерв'юєр Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1319, 24.

У інтерв'ю с. Любов Козак згадувала, що ієромонах Дам'ян переважно приходив до сестер в обідній час. У монастирські каплиці мав свою кімнату, там мав свій куточок і ліжко. Ранішній розпорядок дня в монастирі був таким: 5⁴⁵ год. – Вставання; 6¹⁵ год. – Ранішні молитви, розважання, духовні вправи; 7⁰⁰ год. – Служба Божа (яку служив о. Богун із проповіддю); 8⁰⁰ год. – Сніданок²⁶¹. Впродовж дня о. Богун займався у монастирі різною працею чи особистими справами.

Монахиня Йосифа Коваль розказувала, що отець приходив до монастиря і давав сестрам читати різні книжечки, підказував життєві настанови та давав загальні проповіді і науки для всіх сестер ЗСССЙ²⁶². Слова с. Йосифи підтверджувала у своєму інтерв'ю для ІПЦ с. Тереза Ватоліна, але зазначала, що хоч сестри і мали о. Богуна духовним провідником, але також ходили до костела²⁶³.

У підпільні часи священнику треба було бути дуже обережним, бо були, так-звані, *жуліки*, які то і робили, що вимагали від людей грошей. Про одну таку історію, яка сталася з о. Богуном, коли він йшов до сс. Йосафаток, розповідав брат Йосафат Татарин, ЧСВВ:

[...] Отець йдуть згори на Знесіння. На Знесіння до сестер йшли. Йшли із Замку. А назустріч троє йдуть. А в отця повна торба грошей, Григоріанки, повні торбиська. [...] Вони вже вмирають зі страху, а вони доганяють їх. Каже: «Дед, ти гроші маєш?» – «Та от тепер дістав пенсію». – «Давай сюди». А торбу не перевіряють. Там, каже, барахло. [...] Отець вже вмирає, вже все. Він вже думає, то вже буде йому все. І вони дали тих 50 рублів советських, він дав, то ще дав 10 гривнів на дорогу, на автобус: щоб ти, старик, мав. І біжи скоро. Та як сказали, погнав скоро. Приходить до сестер: «Я вже вмираю, сестри». – «Що сталося?» – «Та мене жуліки мало не ... [...]»²⁶⁴.

У Головному домі сс. Йосафаток на Львівському Знесінні у підпільні часи працювала фотодрукарня²⁶⁵, якою керував протоігумен Дам'ян. За вказівкою отця монахині діставали фотопапір, а він із сестрами виготовляв церковні

²⁶¹ Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора (див. додаток 9).

²⁶² Коваль Й. с. Інтерв'ю від 10.03.2001 / інтерв'юер Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1227, 17.

²⁶³ Ватоліна Т. с. Інтерв'ю від 07.03.1995 / інтерв'юер Габор В. // АПЦ, спр. П-1-1-496, 14.

²⁶⁴ Татарин Й. Інтерв'ю від 17.03.2001 / інтерв'юер Димид М. // АПЦ, спр. П-1-1-1248, 24.

²⁶⁵ «то тюрма чекала за то. Машинка була, печаталося все, молитви, якісь там листи за границю передавали. Все одно, хтось їхав, і ми передавали» - згадував брат Йосафат Татарин (Татарин Й. Інтерв'ю від 17.03.2001 / інтерв'юер Димид М. // АПЦ, спр. П-1-1-1248, 24).

календарі, видруковував молитовники та іншу літературу²⁶⁶, а потім сестри розповсюджували це серед вірних. Цією діяльністю не займалися інші монаші спільноти, лише сс. Йосафатки²⁶⁷.

Василіянин Богун, коли був духовним провідником ЗСССЙ, завжди старався їх чогось доброго навчити, розказати, підтримати. Також разом з іншими оо. Василіянами (отцями Янтухами, о. Софроном Дмитерко та ін.) служив для сестер Служби Божі, сповідав, провадив духовні розмови і реколекції²⁶⁸.

У підпільні часи за греко-католицьким духовенством пильно стежили органи безпеки. Стежили й за протоігуменом Дам'яном, особливо біля *фіртки* монастиря сс. Йосафаток, часто біля неї чатувала міліція. Тому отець, щоб не наражати себе на небезпеку і не потрапити до рук органів безпеки, заходив до сестер через гори і городи. Про це згадувала с. Любов Козак: «До нас не так легко можна було заходити через фіртку, бо біля фіртки хтось міг стежити і пильнувати, то отець переважно йшов через гори Кальзеварські, а там потім через хащі пробирався, паркану не було, там були зарості, закидані деревом, і так він через город до нас приходив²⁶⁹». Все-таки міліція два рази знайшла о. Богуна у монастирському домі. Одного разу він заховався від міліції у підвалі²⁷⁰, а другий раз – у монастирській столі. Органи безпеки його довго не тримали у відділку міліції, але після того отець вже перебував під «*дбайливим*» наглядом кагебістів²⁷¹.

²⁶⁶ Сестра Любов Козак ЗСССЙ згадувала: «Сестри помагали в тому, що отець просив: ми робили календарі вночі, такі на стінку, колись були. Книжки випускали, наприклад «Отче наш» (Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора).

²⁶⁷ «З нагоди 100-ліття віднови. Під покровом Святого Йосафата» / Львів 2014, 52.

²⁶⁸ Не тільки для сс. Йосафаток отець Богун проводив реколекції, але і для інших чинів і згромаджень. Наприклад, для сестер Чину Святого Василя Великого. Ієромонах Богун також духовно опікувався монашим домом сс. Василіянок у смт. Брюховичі біля Львова і с. Суховоля, у тих домах отець провадив для сестер науки і дні духовної віднови, служив Службу Божу (Сало Серафима с. *Провінція Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*. Том I. Жовква, 2021, 263, 280).

²⁶⁹ Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.

²⁷⁰ Зі спогадів с. Любові Козак: «Ну і тут раз – і міліція. Отець каже: “Я йду в пивницю”. І пішов у пивницю, але хідника, де була пивниця, не було. І міліція зайшла і побачила, що є місце в підлозі під пивницю. І каже: “А що тут у вас є?”, а ми кажемо: “Пивниця”. Вони: “Відкривайте”. І ми відкрили, і вони побачили отця. І кажуть: “Виходьте, виходьте”. І так познайомилися з отцем, записали все (Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора).

²⁷¹ «З нагоди 100-ліття віднови. Під покровом Святого Йосафата» / Львів 2014, 53.

Попри таку батьківську опіку сестер провідник о. Дам'ян Богун не сподівався почути від деяких сс. Йосафаток такі слова: «Ви нам не провідник!». Що стало причиною таких слів? Зі спогадів с. Любові: «У нас в монастирі на початках Незалежності України стався “нуч”. І деякі сестри не захотіли, щоб отець Богун був із нами. Вигнали отця. І отець як таке почув, то сказав до мене: “Збирайте мої речі і занесіть там і там”. Але отець ще заложив будову нового монастиря із новим протоігуменом о. Василем Мендрунем²⁷²».

Легалізація Української Греко-Католицької Церкви. Ієрм. Корнилій Яремак, ЧСВВ у своєму інтерв'ю на запитання «Який внесок о. Богун у легалізації УГКЦ?» сказав, що внесок отця є дуже великим і важливим, тому що оо. Василіяни під керівництвом о. Богун зберегли віру і підтримували структуру Церкви у підпільні часи²⁷³. Вислужений протоігумен о. Василь Мендрунь згадував, що о. Дам'ян був серед духовенства, яке входило разом з отцем Ярославом Чухнієм до церкви Преображення у м. Львові²⁷⁴. Вже після легалізації УГКЦ отець Дам'ян, маючи 80 років, не пішов на «монашу пенсію», а разом з іншими молодими оо. Василіянами почав відновлювати не тільки Василіянські монастирі як будівлі, але найперше оживляти парафіяльне життя²⁷⁵.

3.5. Історик і дослідник історії Церкви і Василіянського Чину

Наукова праця о. Дам'яна полягала у дослідженні церковної історії. Ще у підпільні часи він мав дозвіл працювати у *бібліотеці рідкісної книги* (тепер один із відділів наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка). Архіви тоді були ще закриті, лише ця бібліотека була відкрита. Туди, для саморозвитку, і пішов працювати ієрм. Богун²⁷⁶.

Зі спогадів владики Іринія довідуємося, що отець Богун був великим істориком, досліджував історію Церкви, а також розповідав цікаві факти з історії

²⁷² Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора, 5.

²⁷³ Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора (див. додаток 6).

²⁷⁴ Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора

²⁷⁵ Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак В // приватний архів автора, 3.

²⁷⁶ Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юєр С. Смолюк // АПЦ, спр. П-1-1-150.

України²⁷⁷. Ієромонах Корнилій зазначав, що о. Дам'ян, після виходу УГКЦ із підпілля, багато часу присвячував історії «катакомбної» Церкви, щоб та історія підпілля не пропала. Він ходив до Центрального історичного архіву у м. Львові, де багато працював над історією не тільки Церкви, але історією Василянського Чину²⁷⁸.

Отець досліджував біографію різних ієромонахів і монахів Чину. У травневому випуску часопису «Місіонар» о. Дам'ян написав некролог «До Небесного Отця» світлої пам'яті о. Володимира Ковалика, ЧСВВ: «У Римі здобув ступінь доктора філософії і повернувся до рідного краю в Кристинопіль. Тут він передав свою науку іншим монахам. Окрім професорської роботи, о. Ковалик, будучи ігуменом, виконував ще й організаційно-адміністративну роботу»²⁷⁹.

У некролозі «Апостол з підпілля», в пам'ять о. Анатоля Байрака, священник Богун зазначав, що коли в травні 1945 року заарештували ієрм. Анатоля, то відправили в тюрму на Лонцького. В той час там перебував в ув'язненні о. Дам'ян і так вийшло, що арештований о. Байрак сидів у сусідній камері: «Разом зі мною сиділи релігійні люди. Ми співали молебень Матері Божій, але не всі слова пам'ятали, тому через просвердлену в стіні дірку о. Анатоль доповнював слова молебня»²⁸⁰.

Отець Богун на сторінках католицького часопису «Місіонар» пригадував не тільки про своїх співбратів по Чину, їх історію і переслідування за Церкву, але також згадував і побожних мирян і мирянок, які в підпільні часи помагали отцям-василянам у їх душпастирській праці. Серед них була пані Варвара Іленько, в чий квартирі у Львові на вул. Вірменській ієрм. Дам'ян впродовж 10 років знайшов для себе прихисток і підпільно служив Служби Божі²⁸¹. Також він

²⁷⁷ Білик І.в. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак В // приватний архів автора, 3.

²⁷⁸ Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²⁷⁹ Богун Д.о. *До Небесного Отця* // *Місіонар* 2 (1992) 34.

²⁸⁰ Богун Д.о. *Апостол з підпілля* // *Місіонар* 11 (1994) 30-31.

²⁸¹ Богун Д.о. *З висот християнського життя* // *Місіонар* 1 (1995) 31; Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василян, Фонд рукописів о. Дам'яна Григорія Богуна, ЧСВВ, справа: Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ «Мої помічники у підпіллі».

коротко описав історію заснування Згромадження св. Йосафата у часописі «Місіонар» за листопад 1992 року²⁸².

Ієрм. Дам'ян написав у журналі «Світло» за 1997 рік статтю «Василіяни у Підпіллі», в якій він ґрунтовно описав, в яких місцях оо. Василіяни провадили душпастирську діяльність у підпільні часи: у Тернополі – о. Йосиф Ридель і о. Йосиф Кушнір; у Бучачі – о. Микола Когут, о. Макарій Розумійко та о. Йосиф Лучанський; у Коломиї – о. Софрон Дмитерко та о. Йосафат Федорик (пізніше єпископи підпільної УГКЦ), о. Єронім і о. Яків Тимчуки; у Донецьку і Горлівці – о. Мартиніян Луців, о. Северіян Пришляк; в Челябінську – о. Григорій Балагурак²⁸³.

У статті «Василіяни у Підпіллі» довідуємося, що о. Дам'яну пропонували прийняти єпископські свячення. На той час о. Софрона Дмитерка, ЧСВВ було ув'язнено на 3 роки тюрми. Тоді ієрм. Йосафат Федорик, що був висвячений з доручення блаженнішого Йосифа Сліпого на єпископа для Казахстану (але більше перебував на Україні, ніж в Казахстані), переживав, що Станіславівська єпархія може залишитися без єпископа на випадок смерті о. Дмитерка, тому було запропоновано о. Дам'яну Богуну прийняти єпископські свячення для потреб Станіславівської єпархії. Отець від того з певних причин відмовився, але о. Федорик від своєї думки не відступив і висвятив о. Василика, активного підпільного священника²⁸⁴.

У жовтневому номері журналу «Світло» за 2001 рік отець написав спогади про Василіянських мучеників та ісповідників віри. Як ми вже зазначали, що сам ієромонах Дам'ян (Григорій) Богун був ісповідником віри, але у цих спогадах він хотів подати коротку біографію своїх співбратів по Василіянському Чину, які постраждали в часи переслідування Української Греко-Католицької Церкви і віддали своє життя за Церкву і Христову віру. Це такі оо. Василіяни: о. Мар'ян (Іван) Повх – засуджений на 25 років виправних таборів, помер у дорозі на

²⁸² Богун Д.о. *Сестри Йосафатки. 200-річний ювілей* // *Місіонар* 11 (1992) 15-16.

²⁸³ Богун Д.о. *Василіяни в підпіллі* // *Світло* 3 (1997) 31-33; Там само, 106-108.

²⁸⁴ Богун Д.о. *Василіяни в підпіллі* // *Світло* 3 (1997) 31-33.

заслання; о. Павло (Петро) Олінський – вивезений на заслання до Сибіру, де і помер; о. Павло (Петро) Жупанський – у 1945 році арештований і засуджений на 10 років виправно-трудовах таборів²⁸⁵.

Крім вищезгаданих оо. Василян, які були переслідувані органами безпеки, історик Дам'ян Богун у *Додатку* до «Нарису Історії Василянського Чину Святого Йосафата» подав своє дослідження про інших оо. Василян, які були замордовані, ув'язнені та заслані у ВТТ в період 1941-1988 рр. А це близько 85 переслідуваних за УГКЦ і християнську віру монахів і ієромонахів Галицької Провінції Чину Святого Василя Великого²⁸⁶.

У Календарі «Світло» за Ювілейний 2000 рік дослідник історії ЧСВВ написав дослідження під назвою «Василяни наприкінці Другого Тисячоліття». У цій статі отець коротко описав, як виник Василянський Чин, згадав про славнозвісну Добромільську реформу, про василянина і митрополита Андрея Шептицького, а також описав біографію визначних постатей Чину: митрополита Йосифа Велямина Рутського, св. Йосафата Кунцевича, отця-доктора Атанасія Великого і біографії славних місіонерів, які душпастирювали в США, Канаді і Бразилії: о. Навкратій Крижановський, о. Павло Миськів, о. Маркіян Шкірпан, о. Василь Скублений, о. Венедикт Мельник та інші²⁸⁷. А його стаття у календарі «Світло» за 1996 рік під назвою «Василянський Чин у підпіллі» розповідає нам про ревізію кагебістів у Жовківському і Львівському монастирях оо. Василян у 1946 р.

Отець Богун впродовж багатьох років цікавився історією свого Чину. Наприклад, щоб написати статтю «Василянські місії наприкінці XVIII ст.», він досліджував цей період у василянському фонді Центрального державного історичного архіву України у м. Львові. Він пише, що наприкінці XVIII ст. діяло три центри василянських місій: перший центр був у Білій Підляській (північно-західна група), керував центром о. Тимотей Щуровський, другий центр – у

²⁸⁵ Богун Д.о. *Василянські мученики та ісповідники віри* // *Світло* 10 (2001) 374-376; Богун Д.о. *Василянські мученики та ісповідники віри* // *Світло* 10 (2001) 413-415.

²⁸⁶ Патрило І. *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*, Рим 1992, 606-614.

²⁸⁷ Богун Д.о. *Василяни наприкінці другого тисячоліття* // *Календар «Світла»* 5 (2000) 65-96.

Кристинополі (о. Сорочинський), а третій (східний) був розділений на два центри: у Кремінці та Тригурах (о. Юст Гусаківський і о. Юліян Добриловський)²⁸⁸.

Вислужений протоігумен ієрм. Василь Мендрунь так підсумував наукову діяльність о. Дам'яна: «Це був історик Церкви, любив книжки, сидів у архіві – мав таке улюблене своє заняття. Він був людиною молитви, життєрадісного характеру. Вмів цікаво розказувати історії. Був освічений чоловік»²⁸⁹.

3.6. Ієромонах Богун очима монахів ЧСВВ

Ієромонах Мар'ян Чернега, у своєму інтерв'ю на запитання «Хто, на Вашу думку, визначався особливою святістю в підпіллі?», зазначив, що він мав зв'язок тільки з ієромонахами ЧСВВ: Дам'яном Богуном, Матеєм Шепіткою, Борисом Пахомієм та ін.: «Я подивляв їхню жертвенність і відданість. Вони піддержували інших, які, може, деколи трошки хиталися. То головні, які задержалися у моїй пам'яті»²⁹⁰.

Зі спогадів о. Полікарпа Марцелюка про «велетня Чину» о. Богуна: «Один з перших приходив на розважання, Утреню та Вечірню. Коли була нагода молитися з о. Дам'яном Літургію, видно було що він ретельно готується і уважно молиться, після Літургії з пам'яті молився молитви подяки за причастя Євхаристії»²⁹¹. Про це також зазначив ієрм. Василь Мендрунь: «Він був людиною молитви, життєрадісного характеру, не упускав монашого правила, в руках часослов і вервичка – молився кожного дня у церкві чи капличці і так до самої смерті»²⁹².

Вислужений ігумен Василянського монастиря у м. Івано-Франківськ ієрм. Володимир Палчинський, ЧСВВ згадував, що о. Богун був науковцем, досліджував історію, працював у архіві бібліотеки рідкісної книги, бо знав

²⁸⁸ Богун Д.о. *Василянські місії наприкінці XVIII ст.* // *Місіонар* 6 (1996) 14.

²⁸⁹ Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²⁹⁰ Чернега М.о. Інтерв'ю від 30.06.1993 / інтерв'юєр: Борис В. // АПЦ, спр. П-1-1-145, 12.

²⁹¹ Марцелюк П.о. Інтерв'ю від 13.10.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²⁹² Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

латинську мову²⁹³. Дослідник та історик ЧСВВ о. Полікарп у інтерв'ю підкреслив той факт, що ієрм. Дам'ян турбувався за історію Василянського Чину, у його келії було багато книг і різних виписок, які він власноруч писав у підпіллі²⁹⁴.

Докторант Папського Григоріянського університету о. Єронім Грім ЧСВВ зауважив, що на нього отець Дам'ян справляв велике враження: «Він був *«патріарх Чину»* за віком, роками монашого життя і священства²⁹⁵». Зі спогадів ієрм. Корнилія Яремака, ЧСВВ про вислуженого протоігумена Богуна: «Всі плекали до нього повагу і були ним захоплені, навіть ті, які не завжди з ним погоджувалися. Пригадується, як на капітулі 2004 року, у якій я вперше брав участь, виникла запальна дискусія, то о. Богун загасив її одним реченням. Після того всі заспокоїлися і продовжили працю»²⁹⁶. Отець Єронім: «Отець Дам'ян був хранителем історичної пам'яті Василянського Чину, особою, яка разом із іншими ієромонахами *будувала* Чин: до підпілля, у підпіллі, після підпілля Церкви²⁹⁷».

Отець Корнилій, на запитання *«Отче, чого ми можемо навчитися, спогадуючи сьогодні особу отця Дам'яна Богуна?»*, відповів: «Думаю, що вірності. Перейшов в'язницю і концтабори, переслідування і приниження, часто його зневажали і чужі, і свої. Але він залишився вірним до кінця»²⁹⁸. Ієромонах Лазар наголосив на тому, що о. Дам'ян був справжнім Василянцем:

Все його життя – то таємниця Божого провидіння. Казали, що отцеві навіть в молодості не хотіли давати вічних обітів, бо він мав слабе здоров'я, а попри те він пережив всіх ровесників-ченців. Пережив найбільшу в історії людства війну і заслання в місця позбавлення волі на Сибіру, і довгі роки протистояння з однією з найсильніших спецслужб світу²⁹⁹.

²⁹³ Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²⁹⁴ Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак А.о. // приватний архів автора, 3.

²⁹⁵ Грім Є.о. Інтерв'ю від 21.10.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора (див. додаток 5).

²⁹⁶ Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора

²⁹⁷ Грім Є.о. Інтерв'ю від 21.10.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

²⁹⁸ Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора

²⁹⁹ Громадський Л.о. Інтерв'ю від 14.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

Єпископ Іриней Білик наголосив на незламному характері отця, його вірності Богові і Церкві, патріотизмі до рідної землі: «В той непростий час він зберіг ту віру, впевненість і надію»³⁰⁰.

3.7. Останні роки життя та служіння

Папа Римський св. Іван Павло II 10 жовтня 1997 року нагородив ієромонаха Дам'яна Богуна, ЧСВВ медаллю-хрестом «Pro Ecclesia et Pontifice» (за Церкву і Папу) за чисельні заслуги перед Церквою під час переслідувань, яких вона зазнала від тоталітарної влади³⁰¹.

Останні роки свого земного і довгого життя отець Дам'ян проживав і служив у Василіянському монастирі св. Онуфрія в м. Львові. Ієромонах Корнилій Яремак, колишній ігумен цього монастиря, згадував, що ієрм. Богун, маючи вже 90 років, узяв на себе відповідальність дбати про внутрішню монастирську каплицю³⁰².

18 березня 2000 року о. Дам'ян Богун святкував 90-річний ювілей. Ієрм. Корнилій у інтерв'ю згадував, що на 90-річчя отця зібралося багато гостей. Запрошені гості бажали йому дуже багато та обов'язково закінчували свої промови словами побажання багатоліття для ювіляра. Вкінці всіх побажань о. Дам'ян Богун сказав: «Мені сьогодні дуже багато співали “Многая літа”. Але знаєте, що я вам скажу? Я вже не хочу, вже не треба мені так багато многих літ. Я хочу нарешті побачити безпосередньо Того, Кому ціле життя служив»³⁰³. А о. Василь Мендрунь зазначив, що вже у старшому віці о. Богун любив їздити у різні василіянські монастирі, тоді коли був храмовий празник: «Мав добру обслугу:

³⁰⁰ Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юєр Козак А.о. // приватний архів автора, 3.

³⁰¹ «Pro Ecclesia et Pontifice» («За Церкву і Папу») Медаль, яку надає Папа представникам духовенства і мирян за заслуги перед Католицькою Церквою. 17 липня 1888 року папі Лев XIII встановив вручати цю медаль. Її потрібно носити з правого боку грудей («Pro Ecclesia et Pontifice» / <<https://history.catholic.sg/pro-ecclesia-et-pontifice>> (20.02.2021) (див. ілюстрації 2).

³⁰² Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юєр Козак Д. // приватний архів автора.

³⁰³ Там само.

день і ніч. Був старенький вже, але любив завжди десь поїхати: чи на празник, чи десь інакше»³⁰⁴.

В останні місяці свого життя, а це була золота осінь 2008 року Божого, о. Дам'ян Богун вже не міг служити з отцями Святої Літургії, то бр. Лазар з бр. Вартоломеєм Яремком кожного дня возили його на візочку на Св. Літургію до монастирської каплиці, де ієромонах Дам'ян приймав Пресвяту Євхаристію. Отцеві погіршився стан здоров'я на початку грудня, а в останній тиждень перед смертю він перестав їсти³⁰⁵.

Український релігійний діяч, священник Української Греко-Католицької Церкви, ієромонах ЧСВВ, підпільний протоігумен Провінції Найсвятішого Спасителя оо. Василян в Україні, в'язень ГУЛАГу, історик і педагог, архівіст і журналіст, «ісповідник віри» отець Дам'ян (Григорій) Богун упокоївся в Бозі 17 грудня 2008 року Божого о 7.00 год у Львові у Василянському монастирі св. Онуфрія на 99 році життя, на 82-му році монашого покликання та 73-му році невтомного і святого священства³⁰⁶.

Про день смерті ієромонах Лазар згадував: «Зранку 17 грудня перед утреною настоятель о. Корнилій Яремак, ЧСВВ зайшов до келії о. Дам'яна, де також ночував і я, коротко помолився і сказав відразу кликати його якщо б щось. Так і сталося, через 15-20 хвилин серце о. Дам'яна перестало битися. Першим прийшов о. Корнилій, а після Утрени вже вся спільнота була в келії о. Дам'яна на молитві»³⁰⁷.

Панахиду за померлим о. Дам'яном відслужив ієромонах Йоанікій Чверенчук, ЧСВВ, тодішній протоігумен Провінції Найсвятішого Спасителя оо. Василян в Україні, разом із отцями-василянами. 17 грудня о 19.00 год був відслужений монаший парастас, який очолили Владики Гліб Лончина та Діонісій Ляхович, ЧСВВ³⁰⁸. 18 грудня 2008 року Божого ієромонаха Дам'яна (Григорія)

³⁰⁴ Це підтвердив і ієрм. Лазар: «з о. Дам'яном можна було часто зустрітися на різних празниках і відпустах, він старався використати кожную нагоду щоб, відвідати той чи інший монастир, бо розумів, що це для нього мабуть в останнє» (Громадський Л.о. Інтерв'ю від 14.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора).

³⁰⁵ Громадський Л.о. Інтерв'ю від 14.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.

³⁰⁶ Коваль Й.о. *Похорон отця Дам'яна Богуна, ЧСВВ / Місіонар* 1 (2009) 30.

³⁰⁷ Громадський Л.о. Інтерв'ю від 14.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.

³⁰⁸ Коваль Й.о. *Похорон отця Дам'яна Богуна, ЧСВВ / Місіонар* 1 (2009) 31.

Богуна було поховано на монашому цвинтарі біля Крехівського монастиря оо. Василіян.

Ієромонах Дам'ян, для всіх тих, хто його знав, був *Батьком*: співбратам-василіянам по Чину, віданим помічникам у підпільному душпастирському служінні, дорогим сс. Йосафаткам і сотням, а може й тисячам іншим українцям, яких зустрічав отець на своєму земному шляху. У пам'яті для всіх о. Богун залишиться добрим наставником і педагогом, архівістом та істориком, науковцем і журналістом, протоігуменом та простим ченцем-василіянином. Для тоталітарної влади він залишився *ворогом*, і навіть після проголошення Незалежності України та прийняття Закону України *«Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму»* отця, здавалось вже «українська» Служба Безпеки України, не зуміла реабілітувати. Але для всіх нас о. Дам'ян реабілітований. Вірність Богові, Церкві і українському народові, добрий приклад і служіння ближньому – це ті риси отця, які так потрібні сучасним людям.

ВИСНОВКИ

Метою нашого дослідження було відтворити та проаналізувати життєвий шлях ієромонаха Дам'яна (Григорія) Богуна, ЧСВВ і дати оцінку його діяльності у релігійному та національному житті українського народу.

У першому розділі нашої праці ми зосередили свою увагу на дитинстві та юності о. Дам'яна, а саме на дитячих роках, навчанні в Академічній гімназії у м. Львові та в Місійному інституті у м. Бучачі, перших роках монашого покликання, а також висвітлили особливості навчання і служіння ієромонаха Дам'яна Богуна у різних василіянських монастирях Галичини, його педагогічну діяльність для майбутніх монахів ЧСВВ і перебування ієрм. Богуна закордоном у часи Другої світової війни.

Дня 18 березня 1910 року у сім'ї Михайла та Анни Богунів народився Григорій, майбутній ієромонах ЧСВВ. Слід зазначити, що важливу роль у його формуванні як особи відіграло середовище, у якому народився, зростав, служив і працював майбутній релігійний діяч. Родинне середовище, з якого вийшов Григорій, справило перший фундаментальний вплив на формування людських і релігійних вартостей майбутнього ієромонаха. Виростаючи без батька, який загинув у Першій світовій війні, та спізнаючи матеріальних нестатків, Григорій змалку пристосовувався до невибагливих життєвих умов. Видатною авторитетною особою і прикладом у цей час був для малого Григорія парох родинного села Цеблів о. Кирило Селецький. Григорій Богун почав навчання в Академічній гімназії у Львові, де цілеспрямовано і добре вчився. Саме тоді він відчув покликання до монашого життя і у віці 16 років вирішив вступати на новіціат оо. Василіян у Крехові. Настоятелі новіціату не прийняли його, бо не мав атестату про закінчення п'ять класів середньої освіти, тоді він продовжив навчання у «Місійному Інституті імені святого Йосафата» у Бучачі. Молодий Григорій, бачив, як ієромонахи ЧСВВ Іриней Готра, Євтимій Бобрецький, Інокентій Баган та ін. цілковито віддаються служінню юнакам, ще більше утвердився у своєму виборі стати монахом.

Юний Григорій Богун 4 вересня 1927 р. вступив до новіціату оо. Василян, який знаходився у Крехівському монастирі. Спільна монаша молитва, розмови і послух настоятелям Крехівського монастиря, ієромонахам ЧСВВ Миколі Лиску і Павлу Теодоровичу були для нього зростанням у покликанні. Монаші студії він вивчав у різних Василянських монастирях Галицького краю: у Лаврові, Добромилі, Кристинополі та Жовкві. Впродовж 1929-1936 років монах Дам'ян вчився у Лаврівському монастирі оо. Василян, де завершував курси гуманітарних студій і вивчав риторику, українську, старослов'янську, німецьку, грецьку і латинську мови; згодом у Добромильському монастирі св. Онуфрія він студіював філософські предмети, а саме: логіку, онтологію, космологію, теодицею, філософію моралі та інші предмети.

Дня 9 квітня 1933 року бр. Дам'ян Богун склав довічну професію у Василянському Чині св. Йосафата у монастирі оо. Василян у Добромилі, а відтак продовжував вивчати богослов'я у Кристинопільському і Жовківському монастирі, де опановував моральну теологію, догматику, історію Церкви, катехитику, канонічне право, Святі Тайни і єврейську мову.

У віці 26 років монах Дам'ян прийняв ієрейські свячення (21.05.1936 р.) з рук Перемишльського єпископа Йосафата Коциловського, ЧСВВ у Василянському монастирі м. Жовкві. Перші роки ієрейського служіння молодого ієромонаха були доволі різнобічні у різних царинах викладацького життя. Він упродовж стислого часу (1936-1939 рр.) навчав молодих монахів-гуманістів латинської мови у Добромильському монастирі; у монастирі св. Миколая у Крехові ієрм. Дам'ян викладав українську і польську мови, сповняв уряд духівника і проповідника.

Події Другої світової війни змусили його покинути Галичину, тому він виїхав закордон: через Чехословаччину потрапив до Праги, де закінчив студії філології в Українському Вільному Університеті. Переживаючи за власне життя, василянин Дам'ян старався отримати закордонний паспорт і візу у Празькому посольстві для виїзду в Бразилію чи Аргентину. В цьому йому допомагав Архимандрит Чину Святого Василя Великого ієрм. Діонісій Ткачук, з яким о.

Дам'ян переписувався з приводу отримання паспорта, але ця допомога виявилася безрезультатною. Після цього він повернувся виконувати душпастирську і викладацьку працю у василіянських монастирях Кристинополя і Львова, а з червня 1945 року настоятелі Чину призначали його парохом у с. Пархач біля Кристинополя.

Наймасовіші переслідування Української Греко-Католицької Церкви радянська влада розпочала після закінчення Другої світової війни. Комуністична влада не збиралася толерувати Українську Церкву, яку вона не могла контролювати через її підпорядкованість Апостольському престолу. Участь у контрреволюційних організаціях, антирадянська пропаганда, зрада Батьківщині та багато іншого приписували каральні органи отцям і вірним Католицької Церкви.

Чернецтво, єпископи та частина священників УГКЦ були арештовані та засуджені за антирадянську політику. Серед них був о. Дам'ян Богун. У селі Пархач, де він був душпастирем, радянські органи провели ревізію у домі родини Янів, в яких жив отець, а після цього арештували його за те, що активно виступав проти заходів, які проводить радянська влада, і працював у «профашистському» журналі «Місіонар». У відділку міліції м. Мости було проведено перше слідство над ієрм. Дам'яном, на якому слідчий дізнався, що отець, хвилюючись за власне життя, зробив фіктивний паспорт, на прізвище Ткачук для того, щоб радянські органи його не заарештували. Спецслужби відправили о. Богуна в тюрму на Лонцького, де продовжили кримінальний процес і допити із застосуванням фізичних тортур для зізнання отцем вчинення злочину.

Після того, як органи МДБ зібрали всю доказову базу для судового процесу, 8 серпня 1946 р. вирок на засудженого набув чинності. Львівський суд засудив отця до восьми років позбавлення волі із конфіскацією майна за політичними статтями 54-10 ч. 2 і 68 ч. 2 КК УРСР. На суді Богун Г.М. знову підтвердив, що купив фіктивний паспорт та інші документи, на прізвище Ткачук Павло у невідомого чоловіка на Краківському базарі і визнав, що писав у журналі «Місіонар» статті, але не антирадянського характеру. Адвокатом отця був пан

Яструбецький, який видав касаційну скаргу на підставі неправильного вироку судом арештованого ієрм. Дам'яна. Цей факт є цікавим, тому що після цього суд каскаргу задовільнив і відправив справу Богуна Г.М. на доопрацювання. З цим не погодилися слідчі і було проведено додаткове розслідування, в результаті якого було скасовано каскаргу і за рішенням Львівського обласного Міністерства Державної Безпеки вирок вступив у законну силу за ст. 54-10 ч. II та 68 ч. II КК УРСР (позбавлення волі терміном на вісім років), тому що Богун Г.М. визнав свою вину у купівлі фіктивного паспорта і співпрацював з «профашистським» релігійним журналом і календарем «Місіонар». Після цього спецслужби повинні були відразу отця відправити у виправно-трудолий табір в далекі закутки Радянського Союзу, але не було замовлення із Сибіру, то його разом з іншими засудженими направили у Золочівську тюрму.

Внутрішня тюрма у м. Львові – тюрма у м. Золочеві – *Львівська пересилка* – станція Підзамче – таким був своєрідний *український етап* поневіряння засудженого ієромонаха Дам'яна перед вирішальним етапом у виправно-трудолий табір Краслаг.

По приїзді до місця призначення, а саме у м. Канськ Красноярського краю, о. Богун, пережив різні знущання від *жудіків* й потрапив у ще гірше середовище, яке існувало з законами «країни в країні» під назвою ГУЛАГ. Отця чекали роки тяжкої праці та співжиття з тими, для кого людина не вартувала нічого. Для монаха, який до ув'язнення жив моральними й християнськими цінностями, потрапити у виправно-трудолий табір означало перевірити себе на людяність, тому що в таборах залишитися вірним своїм переконанням було надзвичайно важко. Він ставав учасником різних ситуацій, які допомагали утвердитись у своєму покликанні або зламатись у ньому.

Бувши засудженим, о. Дам'ян не полишав нагоди послужити ближньому, а ближній помагав отцю, як це було у випадку місця для відправ Служб Божих чи допомоги у табірній лікарні. Одні із найбільших християнських свят Різдво і Воскресіння Ісуса Христа у виправно-трудолий таборі отець святкував хоч і з тугою за українською землею, рідними та друзями, але по-особливому: різдвяну

кутню нагадувала табірна несмачна *зупа*, а великодню паску – картопляний корж. 10 липня 1953 року ієрм. Дам'яна було звільнено із виправно-трудового табору. На засланні отець відбув сім років вісім місяців і вісімнадцять днів.

Розкривши зміст його активної душпастирської діяльності на засланні, можна дійти висновку, що його діяльність у катакомбний період УГКЦ була ще більш активною. Попри нелегкий час підпільних років Української Церкви ієрм. Дам'ян з гідністю і ревністю виконував заповідь Ісуса Христа – служити ближньому через відправи Служб Божих, уділення Святих Тайн, добрий приклад, жертовну поставу, допомогу нужденним і беззахисним. Ніхто не хотів брати на роботу в'язня ГУЛАГу – о. Богуна. На яку б роботу отець не влаштувався: садівником, *хлорівником* на очисних спорудах, заготівельником лікарських рослин, то за деякий час чекало його звільнення. Це робилося для того, щоб він не отримав трудової книжки, а через неї такої бажаної прописки, щоб хоч трохи зняти клеймо «засудженого». Але це не зупинило його виконувати своє служіння: рідна Сокальщина, Добромильщина, Золочівщина, Жовківщина, околиці Львова і навіть Одеська область і Крим були для нього духовною працею, працею для добра вірних.

Також не припинялися переслідування, залякування і погрози збоку КДБ, але попри ці всі справи, які робили каральні органи проти нього, на своє слабке здоров'я від дитинства, на свій старший вік, отця Богуна не вдалося зламати. До того, він у свої 60 років почав активно «ходити» до органів безпеки і таким чином розпочинає реабілітаційний процес у справі незаконного засудження тоталітарною радянською державою. На жаль, як в 70-х роках ХХ ст. тодішні органи безпеки, так і в перші роки Незалежності України Служба Безпеки України не змогли визнати незаконне засудження Богуна Г.М., навіть попри прийняття Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років».

Отець Дам'ян хоч і пішов на заслужену державну пенсію, але він не пішов на «церковну пенсію». Щобільше, він розпочав у підпіллі ще активніше служити своєму Чину, своїй Церкві і українському народові: займався вишколом

майбутніх монахів до священства, тому для них власноруч писав конспекти з історії Церкви та інших дисциплін, щоб монахи мали з чого вчитися; із сестрами Йосафатками розгорнув цілу підпільну друкарню у їхньому монастирі, де виготовлялася різна релігійна література.

У магістерській роботі досліджено й описано протоігуменство о. Дам'яна у катакомбний період УГКЦ. Він займався кадровими питаннями, що стосувалися Галицької провінції оо. Василіян, організовував навчання у василіянській семінарії, яка складалася із різних підпільних осередків-квартир, і плекав працю із молодими покликання до Чину. У цей важкий час для Церкви за старанням отця був висвячений на єпископа УГКЦ ієрм. Іринеї Білик. Сам ієрм. Дам'ян від єпископського уряду відмовився, бажав залишитися «рядовим» ієромонахом.

З інтерв'ю, які ми взяли у монахів ЧСВВ і сестри Любові Козак, ЗСССЙ, можна зробити висновок, що головною метою своєї діяльності у катакомбний період УГКЦ о. Дам'ян бачив збереження Василіянського Чину в умовах переслідування та об'єднання греко-католицького чернецтва, щоб опісля могли відбудувати Українську Церкву. Василіянин Дам'ян був для своїх монахів-василіян «патріархом Василіянського Чину», добрим Батьком та вірним другом. А для сучасних греко-католиків отець може стати добрим прикладом для наслідування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Архівні матеріали:

1. Архів Головної Управи ЧСВВ в Римі, справа: 131/10: Особова справа о. Дам'яна Богуна, ЧСВВ.
2. Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василіян, *Фонд рукописів о. Дам'яна Григорія Богуна*, ЧСВВ, справа: Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ: «Мої помічники у підпіллі».
3. Архів Провінції Найсвятішого Спасителя Отців Василіян, *Фонд Особова справа о. Дам'яна Григорія Богуна*, справа: отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ.
4. Архів Управління Служби Безпеки України у Львівській області (АУСБУ ЛО), спр. 2101: «Дело по обвинению Богуна Г.М.» в 1-му томі, том 1, арк. 1-4; 15; 17-18; 21-55; 57; 62-63; 69; 74; 78; 83; 87-88; 93-94; 97; 99; 102-104; 107; 112; 118-128; 130; 134-137; 145-147; 161; 212; 216; 218-219; 220; 223-224.
5. Галузевий Державний Архів Служби Безпеки України (ГДА СБУ), ф. 65, С-9113: *План оперативно-следственных мер по делу №87 по обвинению Слипого И.И. и Блавацкого И.И.*, т. 3 дело «РИФЫ».
6. Державний Архів Івано-Франківської Облaсті (ДАІФО), ф. 2, Р-388: *Структура греко-католической церкви Уповноважений Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР по Івано-Франківській області. Справа №19-10. «Документи (інформації, довідки, списки) про наявність та діяльність уніатів, покутників, бувших монахів, монахинь за 1981 рік».*

Опубліковані документи:

7. Прах Б. *Духовенство Перемиської єпархії та Апостольської адміністрації Лемківщини: у 2-х томах, том 2: Документи і матеріали (1939-1950)*, Львів 2015.
8. *Шематизм всего клира греко-католицкой Епархией Соединенных Перемыской, Самборской и Сяноцкой на рокъ водъ рожд. Хр, 1910*. Перемышль 1909.
9. Серета О. *Академічна гімназія у Львові* // www.history.org.ua (4.01.2021).
10. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXIX*. – Žovkva, 1929, 14.
11. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXX*. – Žovkva, 1930, 18.
12. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXI*. – Žovkva 1931, 19.
13. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIII*. – Žovkva 1933, 13.
14. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVI*. – Žovkva, 1936, 39.
15. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVII*. – Žovkva, 1937, 9.
16. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXVIII*. – Žovkva, 1938, 9.
17. *Catalogus Ordinis S. Basilii Magni ineunte anno MCMXXXIX*. – Žovkva, 1939, 13.

Інтерв'ю:

18. Білик І.вл. Інтерв'ю від 26.01.2021 / інтерв'юер Козак А.о. // приватний архів автора.

19. Богун Д.о. Інтерв'ю від 6.06.1993 / інтерв'юер С. Смолюк // АПЦ, спр П-1-1-150.
20. Будаї Й.о. Інтерв'ю від 02.05.2001 / інтерв'юер Булич Б. // АПЦ, спр. П-1-1-1263.
21. Ватоліна Т. с. Інтерв'ю від 07.03.1995 / інтерв'юер Габор В. // АПЦ, спр. П-1-1-496.
22. Грім Є.о. Інтерв'ю від 21.10.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
23. Громадський Л.о. Інтерв'ю від 14.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
24. Гуралюк Н. Інтерв'ю від 25.05.1994 /н інтерв'юер: Ярослав С. // АПЦ, спр П-1-1-319.
25. Дуткевич В.о. Інтерв'ю від 06.02.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-946.
26. Коваль Й. с. Інтерв'ю від 10.03.2001 / інтерв'юер Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1227.
27. Козак Л.с. Інтерв'ю від 19.01.2021 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
28. Кокоцький Є. Інтерв'ю від 21.07.2001 / інтерв'юер Бемко Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1-1001.
29. Майкович І.о. Інтерв'ю від 21.03.1993 / інтерв'юер: Стоцький Я. // АПЦ, спр. П-1-1-323.
30. Марцелюк П.о. Інтерв'ю від 13.10.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
31. Мендрунь В.о. Інтерв'ю від 4.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
32. Палчинський В.о. Інтерв'ю від 10.09.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
33. Скраль М. Інтерв'ю від 17.08.2003 / інтерв'юер Тимчук В. // АПЦ, спр. П-1-1-1555.

34. Татарин Й. Інтерв'ю від 17.03.2001 / інтерв'юер Димид М. // АПЦ, спр. П-1-1-1248.
35. Чорнега М.о. Інтерв'ю від 30.06.1993 / інтерв'юер: Борис В. // АПЦ, спр. П-1-1-145.
36. Шопська Й.с. Інтерв'ю від 19.03.2001 / інтерв'юер Проців Л. // АПЦ, спр. П-1-1-1319.
37. Яремак К.о. Інтерв'ю від 5.12.2020 / інтерв'юер Козак Д. // приватний архів автора.
38. Яциків С.о. Інтерв'ю від 08.09.1999 / інтерв'юер: Купчик Л. // АПЦ, спр. П-1-1-982.

Періодичні видання:

39. Богун Д. о. *Різдво на Поконаївці* // *Місіонар* 1-2 (1993) 11-12.
40. Богун Д.о. *Василіянський Чин у підпіллі* // *Календар «Світла»* (1996) 121-134.
41. Богун Д.о. *Апостол з підпілля* // *Місіонар* 11 (1994) 30-31.
42. Богун Д.о. *В Межиріччі. Поодинокі факти* // *Світло* 11 (1996) 393-394.
43. Богун Д.о. *Василіяни в підпіллі* // *Світло* 3 (1997) 31-107.
44. Богун Д.о. *Василіяни наприкінці другого тисячоліття* // *Календар «Світла»* 5 (2000) 65-96.
45. Богун Д.о. *Василіянські місії наприкінці XVIII ст.* // *Місіонар* 6 (1996) 14.
46. Богун Д.о. *Василіянські мученики та ісповідники віри* // *Світло* 10 (2001) 374-415.
47. Богун Д.о. *Великдень на Орлівці* // *Місіонар* 5 (1994) 26-27.
48. Богун Д.о. *З висот християнського життя* // *Місіонар* 1 (1995) 31.
49. Богун Д.о. *На Бен-дюзі* // *Світло* 12 (1996) 425-427
50. Богун Д.о. *Пасха у підпіллі* // *Місіонар* 4 (1998) 20.
51. Богун Д.о. *Різдво недалекого минулого* // *Місіонар* 1 (1996) 12-13.

52. Богун Д.о. *Сестри Йосафатки. 200-річний ювілей* // *Місіонар* 11 (1992) 15-16.
53. Ваврик М.о. *На вічну пам'ять о. Модеста Пелеха, ЧСВВ* // *Світло* 3 (1956) 34-37.
54. Заведюк Д.о. *Отець Дам'ян Григорій Богун, ЧСВВ Протоігумен Провінції оо. Василіян в Україні* // *Місіонар* 1 (2009) 26.
55. *Золотий ювілей священства (1905-1955)* // *Світло* 10 (1955) 4-5.
56. Коваль Й.о. *Похорон отця Дам'яна Богун, ЧСВВ* // *Місіонар* 1 (2009) 30.
57. Крив'як Б. *Отець Іринеї Готра. Постаті* // *Дзвіниця* 13 (2000) 13.
58. Крив'як Б. *Отець Лазар Березовський, ЧСВВ – засновник та перший редактор «Календарів Місіонаря». Постаті* // *Дзвіниця* 11 (2000) 22-23.
59. Купранець О.о. *Світлій пам'яті ченця-вченого* // *Світло* 10 (1971) 347-348.
60. Лозинський М. *Часопис «Місіонар» – друкований апостол українського народу (1897-1944)* // *Вісник Львівського Університету. Серія журналістики* 25 (2004) 330-333.
61. о. д-р. Марко Микола Романович ЧСВВ // *Світло* 5 (1959) 48.
62. о. Пахомій Петро Борис // *Василіянський Вісник* 12 (1975) 41.

Література:

63. Бурко В. *Отці Василіяни у Бразилії. Предентопіль-Парана-Бразилія* 1984.
64. Ваврик М. о. *По Василіянських монастирях*. Торонто 1958.
65. Даценко С. *Віра в неволі. З особистих наративів в'язнів ГУЛАГу у фондовій колекції меморіалу* // *Військово-історичний меридіан* 23.
66. Епплбом Е. *Історія ГУЛАГу*. Київ 2006.
67. Лещук Т. *Белзькі дзвони: документальна повість про часи Белзького князівства і наступні періоди – до наших днів*. Львів 1999, 537.
68. Назарко І. о. *Сильветки перших василіян після Добромильської реформи / Записки Чина Св. Василя Великого (ANALECTA ORDINIS S. BASILII MAGNI. Секція II. Том XI, Вип. 1-4. Рим 1982 [PDF].*

- 69.Патрило І. о. *Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата*. Рим 1992.
- 70.Сало С. с. *Провінція Тройці Сестер Чину Святого Василя Великого: нариси з історії*. Том І. Жовква 2021.
- 71.Сапеляк А. *Отець-прелат Кирило Селецький засновник монаших зромаджень*. Львів 2004.
- 72.Сергійчук В. *Нескорена Церква*. Київ 2001.
- 73.Стасів К. о. *Чернеча офіра Христові й Вітчизні*. Жовква 2018.
- 74.Стоцький Я. *Бучацький монастир отців Василян: на службі Богові й Україні. До 300-ліття заснування*. Жовква 2011.
- 75.Шах С. *Львів – місто моєї молодості*. Мюнхен 1956.
- 76.Шкраб'юк П. *Крехів: дороги земні і небесні*. Львів 2002.
- 77.«3 нагоди 100-ліття віднови. Під покровом Святого Йосафата» / Львів 2014.

Відео:

- 78.Золочів.нет (продюсер), *Звірства НКВД. Криваві дні Золочівського замку-тюрми*, 3 липня 2016, www.youtube.com (26.01.2021).

Інтернет-джерела:

- 79.«11.04.1945 – арешт вищих ієрархів УГКЦ на чолі з митрополитом Йосипом Сліпим» // www.territoryterror.org.ua (22.01.2021).
- 80.«*Pro Ecclesia et Pontifice*» // history.catholic.sg (20.02.2021).
- 81.*Szczegóły* Національно-політична діяльність Чину // www.bazylianie.pl (12.02.2021).
- 82.Бабий А. *Лагерь Красноярского края* // www.memorial.krsk.ru/ (27.01.2021).
- 83.Балита В. *Влада боїться свободи більше, ніж голодного бунту*, - Гузар // zaxid.net (16.12.2020).

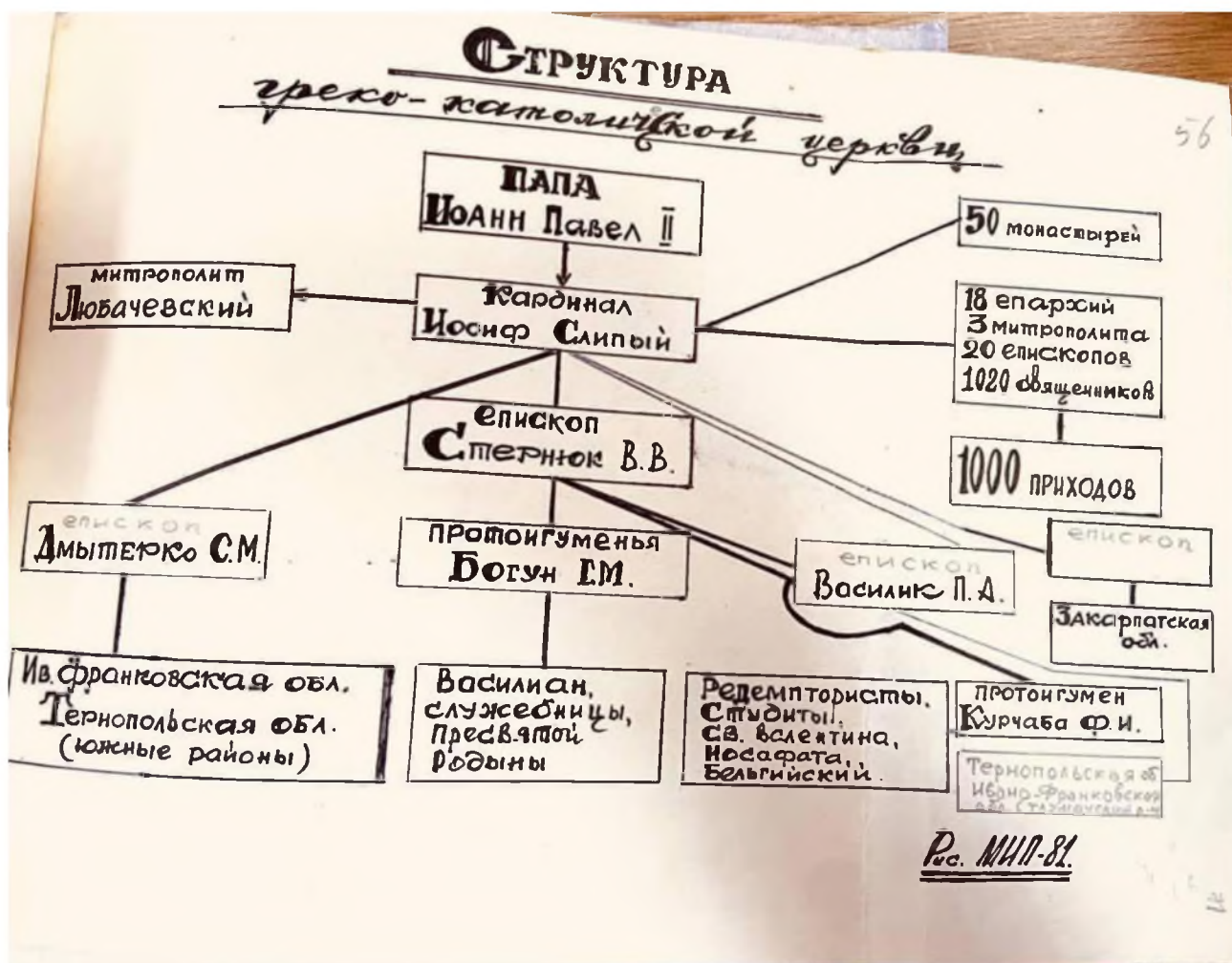
84. Бриндак І. *Біда Олімпія* // esu.com.ua (3.01.2021).
85. Герасимова Г. *Кульчицька Олена Львівна* // Інститут Історії України НАНУ, resource.history.org.ua (25.12.2020).
86. Захаріаш Я. о. *Отець Рафал — хто ж його не знає!* // misionar.in.ua (04.02.2021).
87. Вергун І, *Цеблів – село, яке залишилося у спогадах* // Голос Сокальщини golossokal.com.ua (3.01.2021).
88. Іван Павло II. *Апостольський лист Римського Архисрея Івана-Павла II з нагоди 400-ліття Берестейської унії* // patriyarkhat.org.ua (25.02.2021).
89. Ковалюк Й. *Свято жив і свято умирав, або найважливіше про о. Методія Болецького ЧСВВ 4 квітня 2017 року* // osbm.in.ua (13.01.2021).
90. Ковбасюк П. *Технологія заготівлі якісного високопоживного силосу 7 вересня 2009* // Пропозиція propozitsiya.com.ua (27.01.2021).
91. *Копач Іван Симонович* // esu.com.ua (4.01.2021).
92. Крив'як Б. *Отець Іриней Готра. Постаті* // Дзвіниця 29 (2000) 13.
93. *Новіціат* // catholicencyclopedia.in.ua (4.01.2021).
94. *Пересильна тюрма № 25 музей «Територія Терору»* // www.territoryterror.org.ua (26.01.2021).
95. *Сексот* // cyclowiki.org (05.02.2021).
96. Сопилюк М. *Пам'яті отців Тимчуків – Ісповідників Віри* // угсс-покров.te.ua (25.01.2021).
97. *Сповідник* // <https://uk.wikipedia.org> (25.02.2021).
98. *Среднеевропейская карта Гулага* // gulag.cz (22.01.2021).
99. *Ссылки, каторги и лагеря История Красноярского края*, www.krskstate.ru (27.01. 2021).
100. Стеценко Ю. *Ваша касаційна справа необґрунтована* // blog.liga.net (16.11.2020).
101. Хващевський Ю. *По следам памяти путешествие в КРАСЛАГ 29.11.2016* // *Сегодняшняя Газета* www.sgzt.com/kansk/ (25.01.2021).

-
102. *Хронологія. Брежнєвський «застій» (1964-1986)* // territoryterror.org.ua (05.02.2021).
 103. Чава І, *Сьогодні 150 років від дня народження о. Платоніда Ф.іляса* // osbm.info (4.01.2021).
 104. Шумило Я. бр. *Кристинопільський (Червоноградський) монастир – від минулого до сучасності 20 вересня 2017 року* // osbm.in.ua (13.01.2021).
 105. *Як працювати із документами ЧК-КГБ: архівно-слідчі справи* // Deconstruction deconstruction.cdvr.org.ua (25.01.2021).

ДОДАТКИ

Додаток 1

Структура Греко-Католической Церкви³⁰⁹

³⁰⁹ «Структура греко-католической церкви» Уповноважений Ради у справах релігій при Раді Міністрів УРСР по Івано-Франківській області. Справа №19-10. Документи (інформації, довідки, списки) про наявність та діяльність уніатів, покутників, бувших монахів, монахинь за 1981 рік. Р-388, ф. 2. 156.

Додаток 2**Інтерв'ю з головою Місії Постуляційного центру беатифікації УГКЦ
ієромонахом Полікарпом Марцелюком****Інтерв'юер – Дмитро Козак (13.10.2020)**

1. Вітаю, Отче Полікарпе! Найперше хочу запитати, чи згодні Ви, щоб Ваше інтерв'ю було використане у моїй магістерській роботі, а також збережене у Архіві Інституту Історії Церкви?

Так.

2. Скажіть, будь ласка, своє ім'я, прізвище, рік і де народилися?

Володимир Марцелюк, народився 22 травня 1976 р. у м. Жовква.

3. Скажіть, будь ласка, як, де, коли і для чого (з чим це пов'язано) ви познайомилися з о. Дам'яном Богуном ЧСВВ?

У лютому 2003 р. призначили мене на служіння в монастир св. Онуфрія у м. Львові. У спільноті св. Онуфрія жив вислужений протоігумен о. Дам'ян Богун, як священник-емерит.

4. Чим найбільше запам'ятався для Вас, молодого монаха, ісповідник віри о. Дам'ян?

Отець Дам'ян був людиною молитви: один з перших приходив на розважання, Утреню та Вечірню. Коли була нагода молитися з о. Дам'яном Літургію, видно було, що він ретельно готується і уважно молиться, після Літургії з пам'яті молився молитви подяки за причастя Євхаристії.

5. Ви, як історик, напевно, також досліджували діяльність оо. Василіян у підпіллі, тривале протоігуменство о. Богуна у Василіянському Чині? Скажіть, будь ласка, що було найважче у дослідженні?

У опрацюванні історії Чину і ролі проводу ЧСВВ. Важко було без хронік та щоденників, які отці не вели з мотивів конспірації висвітлити його монаше і пасторальне життя. Кримінальна справа була доступна тільки для ознайомлення, тому я робив виписки із кримінальної справи. Добре, що в о. Дам'яна взяли інтерв'ю і розшифрували його в Інституті Історії Церкви.

6. На вашу думку, що зробив найбільше Богун в період свого протоігуменства і душпастирства у підпіллі?

Уже саме рішення прийняти уряд Протоігумена було ризиком, адже його попередники, о. Віталій Градюк і Пахомій Борис, були під пильним наглядом правоохоронних органів. За його уряду було впорядковано ведення новіціату.

7. Знаємо, що ієромонах Дам'ян Богун – «Ісповідник віри». Ви, є головою Місії «Постуляційний центр беатифікації УГКЦ», скажіть, будь ласка, чи розпочатий процес беатифікації отця Дам'яна? Якщо так, то на якому етапі цей процес?

Процес беатифікації щодо о. Дам'яна зі шляхом жертви життя може бути початий, оскільки він зазнав тортур і був позбавлений волі. Подати запит на початок процесу на ім'я Митрополита Ігоря Возьняка згідно з нормами беатифікаційного права може фізична або юридична особа, яка має знання, час і можливості, щоб вести цей Процес. Місія Постуляції у жовтні 2019 р. ініціювала справу реабілітації о. Дам'яна по кримінальній справі, розгляд якої ще не завершено через карантин.

8. Отче, чого ми можемо навчитися, спогадуючи сьогодні особу отця Дам'яна Богуна?

Покори життя, адже отець був завжди усміхнений і майже ніколи не був засмученим, коли щось не вдавалося.

Додаток 3

Інтерв'ю з вислуженим протоігуменом ЧСВВ ієрм. Василем Мендруном

Інтерв'юер – Дмитро Козак (04.09.2020)

1. Чим найбільше запам'ятався для Вас «ісповідник віри» о. Дам'ян?

Це був історик Церкви, любив книжки, сидів у архіві – мав таке улюблене своє заняття. Він був людиною молитви, життєрадісного характеру. Вмів цікаво розказувати історії. [...] Ніколи не упускав монашого правила – із часословом і вервицею кожного дня у каплиці і так до самої смерті. Був освічений чоловік.

2. Отче, чи Ви пам'ятаєте якісь історії, які розповідав о. Богун?

[...] Вийшли ми із підпілля і отець пішов у КГБ, щоб його реабілітували. А до нього кажуть: «Ти чого прийшов?». Богун: «Та щоб мене реабілітували». То мене там висварили, виматюкали. Богун: «То ви так зі мною намучилися бідні, то йдемо вип'ємо пива». І знову мене обматюкали [...]. Богун: «Ви боїтеся? Ну то я вам лишаю то во п'ятку рублів». Любив пожартувати.

3. На вашу думку, що зробив найбільше Богун в період свого протоігуменства і душпастирства у підпіллі?

Як протоігумен, дбав про добре виховання молодих монахів, викладав їм історію Церкви. Отець Богун, як був протоігуменом, то, що міг, то робив у підпіллі: багато зробив для Чину і Церкви [...].

4. На Вашу думку, який внесок о. Богуна у легалізації УГКЦ?

Молитва, праця в архіві, активна праця у підпіллі – ті основні речі, якими послужився о. Богун. У часи Незалежності багато часу проводив у архіві св. Онуфрія. [...] При кармелітському монастирі отець кожного вечора відправляв Літургію і навіть входив із о. Чухнієм до Преображенки. Люди нам дуже багато помагали у підпіллі і в перші роки Незалежності України. Нехай їм Бог винагородить. Отець Богун найбільше нам помагав молитвою. Не пхався, повністю відав владу молодим. Заслуга – це його постава, його молитва, його терпіння для молодих отців. [...] Не тільки є заслуга відновити монастир, але бути прикладом.

5. Де жив у підпільні часи о. Богун?

До яких людей прийшов, там і переночував. Жив деякий час у сс. св. Йосафата, мабуть мав там кімнатку. Жив в тих людей, хто запросив, щоб посповідати і інші *треби* виконати. Я мав понад 40 точок у різних місцях. Трудно рахувати. [...] Велика скрута була у підпіллі: і фінансова, і всяка.

6. Як ви стали протоігуменом?

Дам'ян Богун був довший час протоігуменом, і вже коли закінчився термін його протоігуменства, прийшов час капітули. Капітула була на квартирі о. Івана Палчинського: було до 10 священників і голосували. Вибрали мене. [...] Передали до Риму секретно і Рим підтвердив моє протоігуменство. Але навіть коли мене вибрали, то ще фігурував о. Богун як протоігумен. Рада протоігумена збиралася рідко, нас там на пальцях можна було порахувати. Було мало отців: Богун, я, о. Володимир Палчинський та пару інших.

7. Чи пропонували о. Дам'яну бути єпископом?

Богуну пропонували бути єпископом, але він категорично відмовився. Був такий час, що відмовлялися, але хтось мусів бути. Ніхто не рвався, як зараз рвуться всі.

8. Отче, чи можете пригадати собі, де працював о. Богун у підпільні часи?

Його ганяли то з одної роботи, то з другої, але мусів до пенсії дотягнути. Не було легко влаштуватися, бо то тюремників не дуже хотіли брати. Де міг, там і працював.

9. Де проживав о. Дам'ян в останні роки свого життя?

Жив у Брюховичах і в монастирі Онуфрія. Мав добру обслугу день і ніч. Був старенький вже, але любив завжди десь поїхати: чи на празник, чи десь інакше [...].

Додаток 4**Інтерв'ю з ієромонахом Володимиром Палчинським, ЧСВВ****Інтерв'юер – Дмитро Козак (10.09.2020)****1. Як ви познайомилися з отцем Дам'яном?**

[...] Познайомилися у Малехові, я був прописаний у Малехові, пішов у підпільний монастир, в якому і зустрів о. Богуна.

2. Що вам такого цікавого запам'яталося із підпільного монастиря у Малехові?

У Малехові молодими монахами займався отець Тимчук. Богун був тоді протоігуменом і прийшов до нас на заняття, Тимчук припинив заняття і почали отці між собою спілкуватися. Богун каже: «Може би пішли хату посвятили, там жінка прийшла, щось товчеться в хаті». Тимчук не дуже хотів. А Богун продовжив: «Я думаю, що той біс старшого більше послухається і піде собі».

3. Розкажіть, як відбулося обрання о. Дам'яна Богун на протоігумена ЧСВВ?

Домовлялися, коли і на яку годину буде капітула, і було таємне голосування і тоді оголошували результати. [...] Дві капітули були на квартирі Олени Кульчицької. Вона була депутатом Верховної Ради. Обирали Богун: Яків і Єронім Тимчук, Макарій Грень, Софрон Дмитерко.

4. Як відбувалося василіянське монаше життя у підпільні часи?

Кожен діяв сам за себе, але дотримувалися монаших правил. Наприклад, всі інтенції давали отцю Богуну чи мені спочатку, а потім роздавали кожному отцю-монаху. Їх записували на листочку скорочено – і.д. (інтенції давших) 36. Число означало скільки інтенцій, наприклад 40, то сорок інтенцій. 10 рублів коштувало: 5 на руки священнику, а 5 рублів – у касу, на допомогу Чину [...].

5. Яким був ієрм. Богун?

Отець Богун був науковцем, сидів у бібліотеці рідкісної книги і його просили, щоб він там був у архіві, бо він знав латинську мову. Всі отці до війни

вивчали латинську мову. І він в тій бібліотеці сидів [...]. Був спокійний, молився, займався календарями.

6. Де душпастирював отець Дам'ян?

У Крехові, Червонограді, на Сокальщині. Отець Богун за підпілля їздив до Золочева, обслуговував Вороняки і інші села.

7. Отче, чи Ви пам'ятаєте цікаві історії, пов'язані із його пастирською працею серед вірних?

На Сокальщину до одного села поїхав Богун шлюб давати, але до того села автобус не їхав. Він вийшов із автобуса і пішов навпростець до того села. А то було темно, він йшов-йшов і впав у рів. Зробили меліорацію і він не міг вилізти із того рову: що намагається вилізти – знову впаде, бо земля була свіжа. Люди чекають, думають, де отець дівся. Отець потім якось виліз із того рову [...]. Прийшов до людей весь у болоті, брудний, люди були здивовані: прали, сушили той одяг, а вже над ранок почалася Служба Божа і шлюб. Родина та була Дещиця, з тої родини син, який одружувався, зараз є послом України у Польщі.

8. У роки Незалежності де жив?

У Червонограді був трохи, потім у Львові.

9. Отче, розкажіть, а чи слідкували за отцями у підпільні часи?

Певно що так. Отця Богуна піймали у с. Фійна: пішов Богун дітей сповідати і, чекаючи на автобус, читав собі польську газету. Побачив це якийсь хлопака і доніс у сільську раду, що в нас шпiон завівся у селі. Забрали Богуна до Жовкви. До Жовкви приїхав голова сільради Малехова, бо Богун прописаний у Малехові [...]. І виписали тоді із Малехова. Богун мав при собі образки.

Додаток 5**Інтерв'ю з ієромонахом Єронімом (Олегом) Громом, ЧСВВ****(Народився 1983 р., вступив до ЧСВВ 2002 р.)****Інтерв'юер – Дмитро Козак (21.10.2020)**

(Отець дав відповіді на питання із монастиря оо. Василіян у м. Рим – *Прим.авт.*).

1. Вітаю, Отче Єроніме! Скажіть, будь ласка, коли ви вперше і за яких умов познайомилися з о. Дам'яном Богуном, ЧСВВ?

Дай Боже здоров'я! Я вступив до ЧСВВ у 2002 році, отцю Дам'яну тоді було вже 92 роки. Фактично знайомства як такого не було. [...] Справляв на всіх велике враження як «патріярх Чину» за віком, роками монашого життя і священства. З особою отця Дам'яна я вже познайомився після його відходу до вічності. Не так з особою, як радше з його різними писаннями, ідеями, думками, які він записував. [...] Він у своєму похилому віці писав на різних клаптиках-листочках свої спомини про підпілля, про людей, які йому зустрічалися, про отців, братів, сестер і мирян, з якими співпрацював, свої думки на якісь актуальні питання. [...] За життя він для нас був містком, який поєднував Чин після підпілля з періодом підпілля, а то й навіть Чин передвоєнний – на мою думку Чин в цих трьох періодах був різний/інший, а отець Дам'ян уособлював цю тяглість...

2. Чим найбільше запам'ятався для Вас, молодого монаха, «ісповідник віри» о. Дам'ян?

Отець Дам'ян запам'ятався мені «поставою монаха», от він мав поставу монаха. Важко це пояснити. Сама поведінка, скромність, ніякого зайвого слова чи нарікання, тоді (він був короткий час в Брюховичах під наглядом окремих призначених братів) він постійно молився на вервиці, також мав старий, здається, ще церковнослов'янською мовою часослов. Кожного дня його приводили на Літургію, він сидів собі в одній із передніх лавок і молився. Це була ще стара довоєнна формація під проводом славного магістра отця Павла Теодоровича.

3. Ви, як історик, напевно також досліджували діяльність оо. Василіян у підпіллі, тривале протоігуменство о. Богуна у Василіянському Чині? Скажіть, будь ласка, з якими зіткнулися труднощами у дослідженні?

Я спеціально ніколи не досліджував діяльність оо. Василіян у підпіллі. [...] Труднощі є! Особливо у висвітленні того, як функціонувала провінційна управа на той час: хто були протоігуменами ми знаємо, а хто радниками? Чи збиралися вони на провінційні ради (тоді ще казали «консульти»), як функціонувала адміністрація (між іншим, коштами), чи централізовано відбувались призначення на служіння (напр. ти поїдь туди-то й туди і послужи там-то й там греко-католикам) чи це ініціатива кожного зокрема? Ці та багато інших питань залишаються без відповідей, адже протоколів засідань провінційної ради, скоріш усього, ніхто не вів, листів-призначень ніхто не видавав, хроніки провінції ніхто не писав так, як то є тепер... брак документальної бази – ось основна трудність!

4. На Вашу думку, який внесок о. Богуна у легалізації УГКЦ?

Внесок отця Богуна у легалізації УГКЦ, я вважаю, не є безпосередній, бо коли церква виходила, протоігуменом був о. Мендрунь. Його внесок – опосередкований, він готував до цього Чин і так само вірних. Найперше його, як і о. Пахомія Бориса і о. Єроніма Тимчука, вважають тими, хто гуртував василіян у підпіллі; налагоджував зв'язки одних із іншими, що було дуже важливо після повороту багатьох отців і братів із заслання, повертав їм віру в те, що можна жити, бути монахом/священником і служити Богу, не маючи свого монастиря чи своєї церкви. Як я вже згадував, о. Дам'ян був уособленням тяглості в Чині, своєрідним «хранителем історичної пам'яті»... До чого я веду... Він старався василіянам, які виходили з підпілля, показати, як жили колись василіяни ще до підпілля, що так можна і треба жити [...].

Додаток 6**Інтерв'ю з ієромонахом Корнилієм Яремаком, ЧСВВ****Інтерв'юер – Дмитро Козак (05.12.2020)**

1. Вітаю, Отче Корнилію! Найперше хочу запитати, чи згодні Ви, щоб Ваше Інтерв'ю було використане у моїй магістерській роботі, а також збережене у Архіві Інституту Історії Церкви.

Так, згідний.

2. Скажіть, будь ласка, як, де, коли і для чого (з чим це пов'язано) ви познайомилися з о. Дам'яном Богуном ЧСВВ?

[...] Всі плекали до нього повагу і були ним захоплені, навіть ті, які не завжди з ним погоджувалися. Пригадується, що на капітулі 2004 року, у якій я вперше брав участь, виникла запальна дискусія, то о. Богун загасив її одним реченням. Після того всі заспокоїлися і продовжили працю.

3. Чим найбільше запам'ятався для Вас, молодого монаха, «ісповідник віри» о. Дам'ян?

Отець Дам'ян завжди мав поважну поставу. [...] Маючи вже 90 років, узяв на себе відповідальність дбати про внутрішню монастирську каплицю. Кожного вечора приходив на кухню із маленьким металічним бідончиком, щоб набрати перекип'яченої води для потреб богослужби [...].

4. Отче, Ви будиши ігуменом Онуфрійського монастиря, мали змогу зустрічатися щоденно із о. Богуном. Можливо, отець давав Вам якісь поради чи «бунтувався» вашим рішенням?

Я став ігуменом монастиря святого Онуфрія у 2007 році, а в 2008, у грудні, о. Дам'ян помер. В останній день ми молилися за щасливий упокій приписані молитви. [...]

5. На вашу думку, що зробив найбільше Богун в період свого протоігуменства і душпастирства у підпіллі?

У підпіллі було головне утримати структуру чину, дати працю, а головне, перспективу. Тому, думаю, праця новіціату, щорічні реколекції, впорядкованість

структури, зрештою, матеріальна підтримка священників та турбота про майбутнє дозволили Василіянському Чину вийти з підпілля підкріпленням і взяти на себе відповідальність за багато процесів у нашій Церкві. Коли КГБ намагалося внести розбрат у стосунки в підпільній церкві, наші отці під проводом о. Богуна зробили постанову, що про нас можуть говорити що завгодно, але наше покликання – не відповідати злом на зло, а проповідувати Євангеліє і служити людям.

6. На Вашу думку, який внесок о. Богуна у легалізації УГКЦ?

Важко сказати про внесок у сам процес легалізації. Але переконаний, якби протягом попередніх двадцяти років наші отці під керівництвом о. Богуна не підтримували віру і структуру Церкви у підпіллі, її легалізація виглядала б зовсім інакше. На капітулі 1988 року було обрано нового протоігумена і о. Богун, маючи вже 77 років, віддав усі обов'язки і клопоти на молоді плечі. [...]

7. Коли Ви поступили до Василіянського Чину, о. Дам'ян вже був досвідченим монахом. Скажіть, будь ласка, чи о. Богун вчив молодих монахів «як правильно бути монахом»?

До сьогодні дивуюся, як він міг ненав'язливо подавати приклад молодим. На відзначенні 90-ліття життя зібралося багато гостей. Кожний промовляв і обов'язково свою промову закінчував побажанням багатоліття для ювіляра. Наприкінці запросили до слова о. Богуна. І він сказав: «Мені сьогодні дуже багато співали «Многая літа». Але знаєте, що я вам скажу? – Я вже не хочу, вже не треба мені так багато многих літ. Я хочу нарешті побачити безпосередньо Того, Кому ціле життя служив».

10. Отче, чого ми можемо навчитися, спогадуючи сьогодні особу отця Дам'яна Богуна?

Думаю, що вірності. Вірності ми можемо навчитися найбільше. Перейшов в'язницю і концтабори, переслідування і приниження, часто його зневажали і чужі, і свої. Аякже, бо найбільшими ворогами завжди будуть домашні. Але він залишився вірним до кінця [...].

Додаток 7**Інтерв'ю з ієромонахом Лазарем Громадським, ЧСВВ****Інтерв'юер – Дмитро Козак (14.12.2020)**

1. Скажіть, будь ласка, як, де, коли і для чого (з чим це пов'язано) ви познайомилися з о. Дам'яном Богуном ЧСВВ?

Під час новіціату в Крехові, а особливо під час мого навчання в семінарії ВІФБС, з о. Дам'яном можна було часто зустрітися на різних празниках і відпустах. Він старався використати кожную нагоду, щоб відвідати той чи інший монастир, бо розумів, що це для нього, мабуть, востаннє.

2. Отче, чи доводилося Вам доглядати чи опікуватися отцем? (принести їсти, можливо послухати якусь науку від отця)?

Я мав ласку допомагати брату Вартоломею в догляді за отцем Дам'яном в останні три місяці його життя. Він вже не ходив, а ми його возили на візочку до каплиці на Службу Божу щодня. Навіть тоді отець подавав іскорки жвавості і наполегливості до молитви. Гірше йому стало вже на початку грудня, а тиждень перед смертю отець перестав їсти.

Зранку 17 грудня перед утреною настоятель о. Корнилій Яремак, ЧСВВ зайшов до келії о. Дам'яна, де також ночував і я, коротко помолився і сказав відразу кликати його якщо б щось. Так і сталося, через 15-20 хвилин серце о. Дам'яна перестало битися. Першим прийшов о. Корнилій, а після Утрени вже вся спільнота була в келії о. Дам'яна на молитві.

3. Отче, чого ми можемо навчитися, спогадуючи сьогодні особу отця Дам'яна Богуна?

Все його життя – то таємниця Божого провидіння. Казали, що отцеві навіть в молодості не хотіли давати вічних обітів, бо він мав слабке здоров'я, а попри те він пережив всіх ровесників-ченців. Пережив найбільшу в історії людства війну і заслання в містя позбавлення волі на Сибіру, і довгі роки протистояння з однією з найсильніших спецслужб світу.

Додаток 8**Інтерв'ю з каноніком Папської Базиліки Санта Марія Маджоре єпископом
Іринеєм Біликом, ЧСВВ.****Інтерв'юер – ієрм. Амвросій (Володимир) Козак, ЧСВВ (26.01.2021)****Розшифровувач Дмитро Козак***(Місце інтерв'ю: Василіянський монастир оо. Василіян у м. Рим – Прим. авт.).****1. Скажіть, будь ласка, своє ім'я, прізвище, рік і де народилися?***

Я є владика Іриней (цивільне ім'я Ігор) Білик, народився в 1950 році (так по документах є) в селі Княжпіль біля Добромиля, біля монастиря отців Василіян.

3. Дорогий Владико, розкажіть коротко про себе: ким працюєте, рік Ваших священничих і єпископських свячень і хто був святителем цих свячень, де на даний час виконуєте своє єпископське служіння?

Так в підпіллі я зареєструвався (як то кажуть) у 1968 році [...]. Тоді настоятелем був о. Дам'ян Богун в мене безпосереднім, а протоігуменом був о. Пахомій Борис, а я більше контактував з отцем Дам'яном Богуном, який більше приїздив до нас у Добромиль. Він часто приїздив. Він мені сказав, що потрібно написати прохання про вступ у підпільний монастир. І це прохання відразу треба було знищити. І тоді воно було спалене. Тобто документ мусів бути, він (Богун) його побачив і я його спалив. [...] Я вчився в Ужгороді в університеті [...].

Моїм святителем на священника був владика Дмитерко. Ми мали реколекції у Брюховичах у підпільному монастирі, нас тоді було п'ятеро кандидатів, приїхав отець Богун і сказав, що нині будуть у нас дияконські свячення. Владика Софрон Дмитерко був у мантії. На наступну ніч були вже ієрейські свячення. Також святив нас Дмитерко [...].

4. Чим найбільше запам'ятався для Вас, молодого монаха й отця, «ісповідник віри» о. Дам'ян?

[...] Запам'ятався тим, що він разом з іншими підпільними василіянами були прості, скромні монахи, але високо культурні і освічені. Побожність,

інтелігентність, скромність – ці риси отця можна виділити. Друкував отець календарі.

5. Владико, яким був о. Дам'ян як протоігумен, його постава, харизма, служіння, обов'язки?

В ті часи підпілля не було різниці, що він був протоігуменом, бо він і так багато опікувався нами, ось. А потім, як став протоігуменом, то певно мав трохи більше обов'язків. Бачите, я дуже не вникав у цю справу. Мені казали, де я маю їхати і я їхав.

6. Чи розповідав Вам отець про своє тюремне ув'язнення і заслання?

[...] Казав, що там на засланні молився, правив Літургії на родзинках. Посилки приходили з України, то мусіли ділитися на всіх, але старші у таборі якось поводитися добре із духовними особами.

7. Як саме відбувалася організація ЧСВВ у підпільний час: провід Чину. Чи були підпільні гуртки? Де була підпільна семінарія? Чи вчив о. Богун Вас у підпільний час? У яких селах душпастирював о. Дам'ян у підпіллі?

Бачимо, що нас було різні групи підпільних студентів, ми збиралися у різних місцях. Ось і отець Богун давав переписувати конспекти. Він мені дав конспект з історії Церкви і я переписував. [...] Ну, він душпастирював тут на Львівщині село Поляна, село Тарнава, тут Червоноград, Сокальщина.

8. Владико Іринейо, скажіть, будь ласка, що зробив найбільше о. Богун в період виходу УГКЦ із підпілля?

Тоді були деякі такі з отців-василіян, які казали, що потрібно самі монастирі відновлювати, а отець був із таких, що казав: потрібно відновлювати парафіяльне життя. Переконувати людей. [...] Отець Дам'ян Богун був великим істориком, мав дозвіл у підпіллі працювати у бібліотеці Стефаніка, досліджував ту історію. Не раз мені розповідав про цікаві факти з історії України. Я то дуже любив.

9. Як відомо, саме отець Богун запропонував Вашу кандидатуру на єпископа. Чи можете детальніше сказати, як це було?

Ну це було, як я жив в Бориславі на квартирі [...]. До мене приїхав отець Мендрунь і він сказав, що вирішили і є велика потреба і небезпека. І вирішили Вам запропонувати прийняти це служіння. Він сказав, що я буду відмовлятися, бо це небезпечно і страшно, але є велика потреба мати якогось такого єпископа, дуже законспірованого, бо ви не брали участі у наших гуртках, а ті, які є єпископами, вони вже «засвідчені», відомі вони вже є КГБ. Тому ми мусимо мати такого таємного єпископа. Тому просимо, щоб ви прийняли таку службу [...]. Через тиждень о. Мендрунь приїхав знову і сказав, де буде відбуватися свячення. І треба зустрітися із святителем. То була таємна зустріч із владикою Дмитерком у сестри Радюк на квартирі у Львові.

10. Владико, чого ми можемо навчитися, спогадуючи сьогодні особу отця Дам'яна Богуна?

Той його незламний характер, вірність Богові та Церкві. І був він патріотом України в той непростий час, що він зберіг ту віру, впевненість і надію, і зараз маємо нелегкі часи. Бути доступними, як нам казали в ті часи, що монах-василіянин має бути готовий і до «танців і до рожанців». [...] Отець Богун старався нас возити на природу, щоб ми також відпочивали.

Щиро дякую за розмову!

З Богом до перемоги!

Додаток 9**Інтерв'ю з сестрою Любою Козак, Згромадження Сестер Святого
Священномученика Йосафата****Інтерв'юер – Дмитро Козак (19.01.2021)**

1. Слава Ісусу Христу! Найперше хочу запитати, чи згідні Ви, щоб Ваше інтерв'ю було використане у моїй магістерській роботі.

Так, погоджуюся, але не знаю чи буде щось з нього дуже взяти.

2. Скажіть, будь ласка, своє ім'я, прізвище, рік і де народилися та як Ви познайомилися з о. Дам'яном Богуном ЧСВВ?

Я називаюся сестра Любов Марія Козак, народилася в селі Бердихів, Яворівського району, Львівської області 8 листопада 1948 року. [...] В монастир святого священномученика Йосафата я поступила у серпні 1965 року. [...] З отцем Дам'яном я познайомилася вже у монастирі, до монастиря я його не знала, [...] у 1979 році десь приблизно після смерті нашого духівника о. Матея Шипітки. І так отець, можна сказати, провадив нас до 2000, ні не до 2000 року, а до 1992 року, якимось так [...].

3. Сестро, чи Ви пам'ятаєте цікаві й смішні історії, які розповідав о. Богун?

А, історії? В нього була одна історія – це історія Церкви, історія писання проповідей священників із Ватикану, він на магнітофон переписував ті проповіді. [...] Я ще пригадала таке цікаве: до нас не так легко можна було заходити через фіртку, бо біля фіртки хтось міг стежити і пильнувати, то отець, переважно, йшов через гори Кальзеварські, а там потім через хащі пробирався, паркану не було, там були зарості, закидані деревом. І так він через город до нас приходив.

4. А які функції були у духівника? Чи мав отець Богун окрему кімнату в монастирі?

Ну у духівника... Він старався нам... щоб ми... Старався... про випуск календарів... Старався загально знати про Церкву... Він на той час був протоігуменом, то мав уряд і в себе в монастирі. Всюди возив нас на похорони.

Де треба було поїхати до хворого чи десь відправити Службу Божу, як протоігумен, він старався розподіляти інтенції [...]. Він був для нас як батько, як господар. А основне – як особа молитви, як священник, як духівник, сповідав, відправляв, науки говорив, ну так. [...] Каплиця була його кімнатою, окремої кімнати не мав. Він там, як треба було переночувати, то в тій каплиці ночував.

5. Чи стежили за отцем, коли приходив до монастиря?

Був такий випадок, що вони прийшли на той будиночок, де був наш монастир, і тоді був отець Богун. Бо отець перебував у нас і в часі дня, не так, що переночував – і все. Вдень він мав працю: магнітофони, інтенції, може і більше справ мав, бо був протоігуменом. Справи завжди були. Ну і тут раз – і міліція. Отець каже: «Я йду в пивницю». І пішов у пивницю, але хідника, де була пивниця не було. І міліція зайшла і побачила, що є місце в підлозі під пивницю. І каже: «А що тут у вас є?», а ми кажемо: «Пивниця». Вони: «Відкривайте». І ми відкрили, і вони побачили отця. І кажуть: «Виходьте, виходьте». І так познайомилися з отцем, записали все.

6. Як проходив день для о. Богуна у вашому монастирі?

Переважно, отець приходив до нас по обіді, ночував у нас. І вже на другий день розпорядок звичайний: 5:45 – встання, 6:15 – починалися наші моління, розважання, духовні вправи, а після того була Служба Божа, десь година 7:00 ранку. Бо треба було, щоб Служба Божа до 8 години закінчилася, бо сестри йшли на державну роботу [...]. А отець далі залишався у монастирі і робив свою справу.

7. Чи сестри помагали отцю в його праці?

Сестри помагали в тому, що отець просив: ми робили календарі вночі, такі на стінку колись були. Книжки випускали, наприклад «Отче наш». Він займався життям василіянським [...]. На похорони, переважно, нас трьох монахинь брав, нас було таких троє співачок.

8. Чи переслідували отця кагебісти біля Вашого монастиря?

Ну, він старався до нас різними стежками приходити, ніколи містом через фіртку до нас отець не йшов. Завжди то одною стежиною, то другою, і так

приходив до нас, таким способом [...]. Приходили до нас священники, яких отець Богун до нас посилав. І вони йшли через фіртку. Але до нас щоб попасти, треба було знати таємний сигнал дзвінка: то було 3 рази подзвонити: раз, два, три. І то ми вже знали, що то отець. Бо інші дзвонили, то вони тягнули, довго дзвонили, то ми знали, що то чужі люди. Бо як дзвонили, то завжди тривожно було, хто то йде.

9. Що отець говорив за майбутнє Церкви, її легалізацію?

[...] На першому місці в нього була духовність. Він багато проводив зустрічей із семінаристами, державними урядовцями, іншими людьми з закордону. Одного разу я була на такій зустрічі, я готувала обід для семінаристів із закордону, і як я там забибрала посуд, то один до мене із тих людей сказав: «Знаєте, кого ви маєте? Ви маєте живу книгу історії». То так на Богуну казали. «Отче, можна ми вас у чомадан і закордон заберемо». Отець був всьо: і філософ, і науковець, і історик, і дослідник. До нас часто приходили на зустрічі студенти.

10. Роль отця у виході із підпілля?

[...] «Ви нам не провідник». У нас в монастирі на початках Незалежності України стався «пуч». І деякі сестри не захотіли, щоб отець Богун був із нами. І його видворили. Вигнали отця. І отець, як таке почув, сказав до мене: «Збирайте мої речі і занесіть там і там». Але отець ще заложив будову нового монастиря із новим протоігуменом о. Василем Мендрунем. [...] Але я до нього приходила, він був моїм духівником, в нього радилася щодо монастиря.

11. Сестро, що отець Богун може навчити нас, сучасних людей?

Може навчити нас бути вірними Христові. І бути завжди із Богом. Він був всім для Церкви, він був Церквою. Людина, яка була відана Богові і Церкві.

ІЛЮСТРАЦІЇ

Ілюстрація 1

Іерейські свячення у Жовківському монастирі. Святитель владика Йосафат Коциловський (іерм. Дам'ян Богун – стоїть крайній справа)³¹⁰

Ілюстрація 2

Хрест «*Pro Ecclesia et Pontifice*»³¹¹

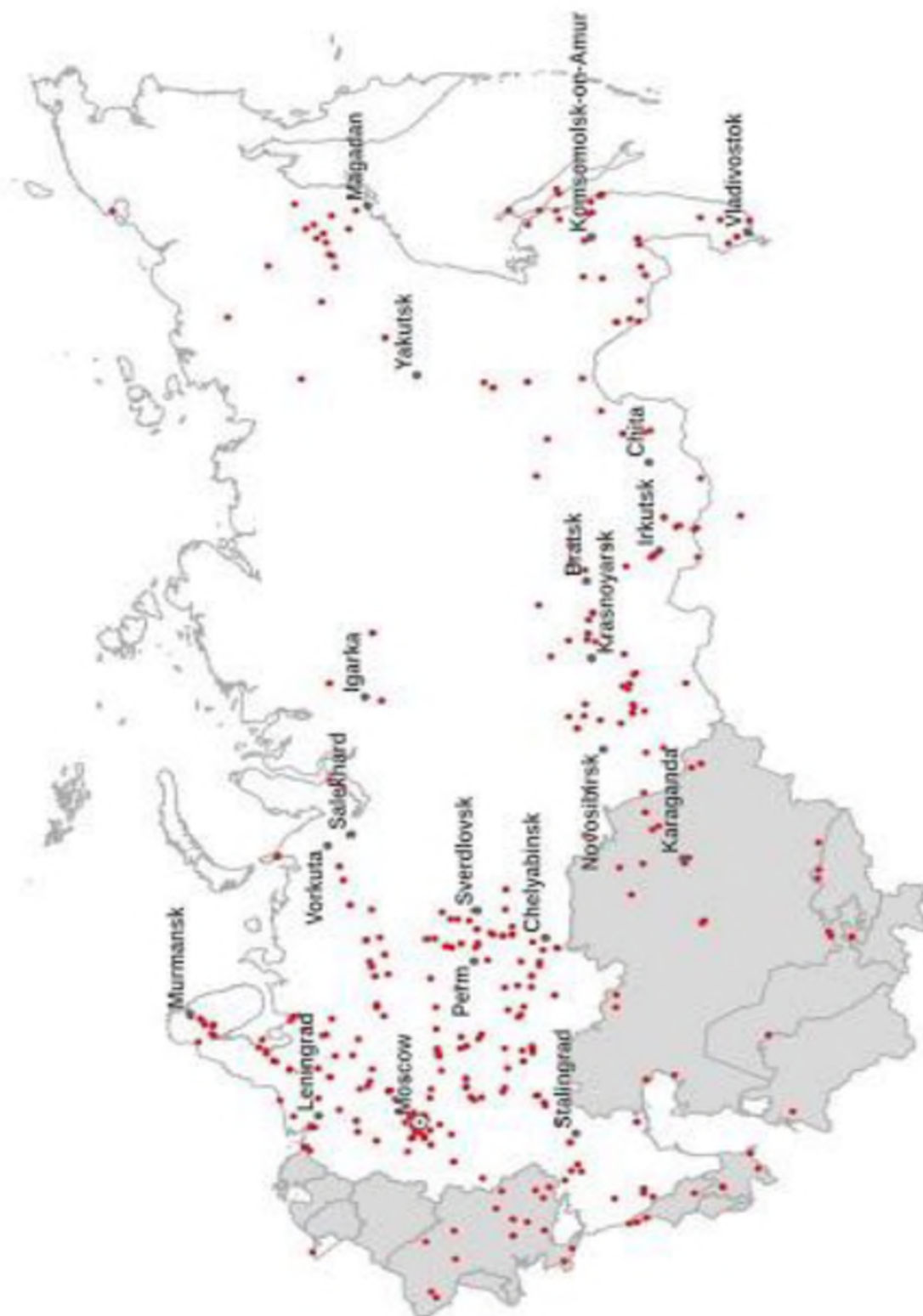

³¹⁰ «о. Богун Григорій Дам'ян», архів оо. Василіян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні, «Богун О., Дам'ян Григорій».

³¹¹ «о. Богун Григорій Дам'ян», архів оо. Василіян Провінції Найсвятішого Спасителя в Україні, «Богун О., Дам'ян Григорій».

КАРТИ

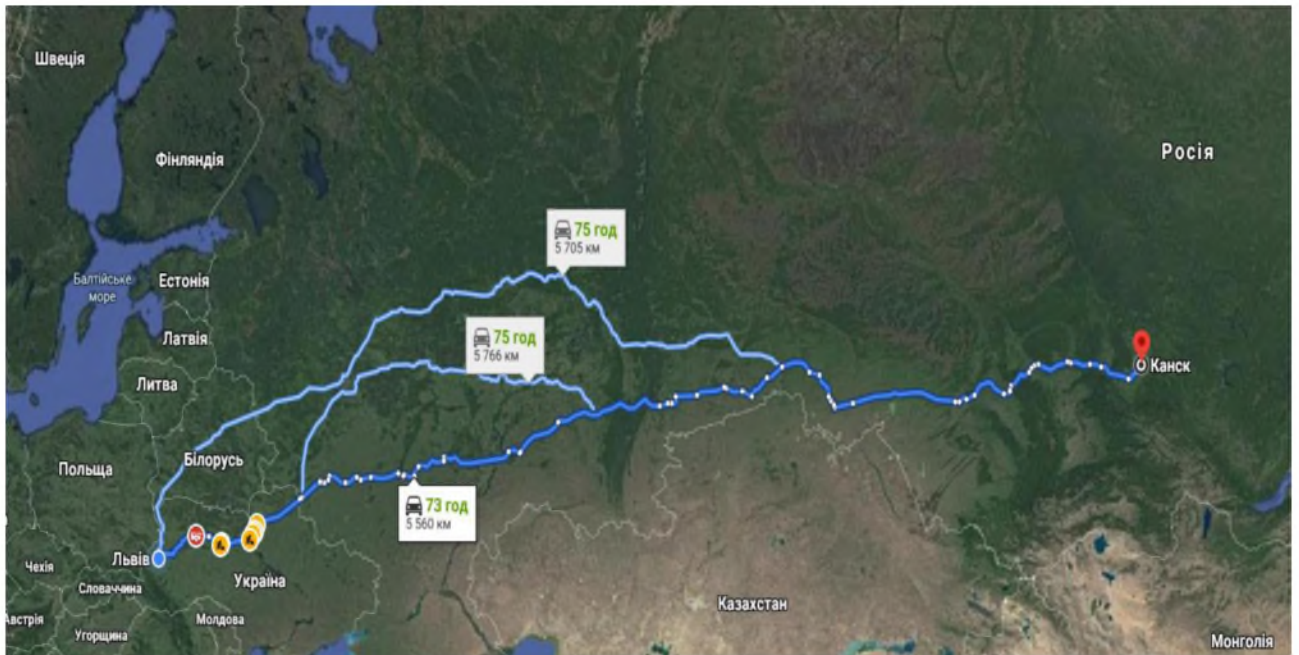
Карта 1
ГУЛАГ СРСР³¹²

³¹² *Среднеевропейская карта Гулага* // gulag.cz/ru/projekty/stredoevropska-mapa-gulagu (22.01.2021).

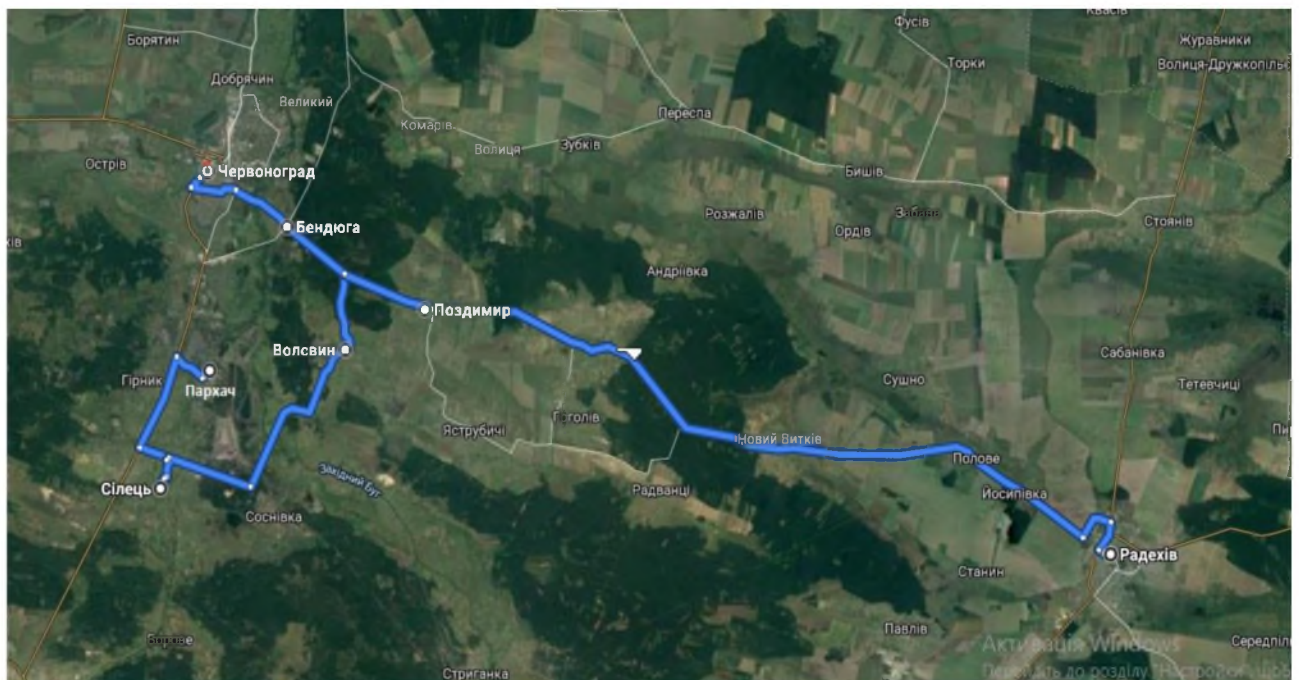
Карта 2

Приблизні час і відстань *етапу* засудженого Богуна Г.М. зі м. Львова до м. Канськ Красноярського краю³¹³

Карта 3

Відвідини сіл і міст Сокальщини о. Дам'яном Богуном в період Великодня у підпільні часи³¹⁴

³¹³ Етап засудженого Богуна Г.М. // приватний архів автора.

³¹⁴ Відвідини сіл і міст Сокальщини о. Дам'яном Богуном в період Великодня у підпіллі// приватний архів автора.